

Stavovi prema strancima i manjinama u hrvatskom društvu u 2024. godini: prijetnja, susret, suživot?

Drago Župarić-Iljić
Sara Lalić

CENTAR
ZA MIROVNE
STUDIJE

Stavovi prema strancima i manjinama u hrvatskom društvu u 2024. godini: prijetnja, susret, suživot?

Drago Župarić-Ilić
Sara Lalić

IZDAVAČ

Centar za mirovne studije

ZA IZDAVAČA

Cvijeta Senta

AUTORI

izv. prof. dr. sc. Drago Župarić-Ilić, Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mag. soc. Sara Lalić, Centar za mirovne studije

RECENZENTI

dr. sc. Margareta Gregurović, Institut za istraživanje migracija, Zagreb
izv. prof. dr. sc. Anton Vukelić, Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

IZVOĐAČ ISTRAŽIVANJA

Ipsos d.o.o.

LEKTURA

Jana Pamuković

PRIJELOM

Radnja, Antonio Karača

NAKLADA

300

TISAK

Kerschoffset Zagreb d.o.o.

Zagreb, prosinac 2024.

CIP zapis dostupan je u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001254523.

ISBN 978-953-7729-76-9

Financira
Europska unija

Financirano sredstvima Europske unije. Stavovi i mišljenja izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske komisije – Glavne uprave za pravosuđe i zaštitu potrošača. Ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Publikacija je dio projekta "FRED – Za jednakost i raznolikost, protiv rasizma" kojeg provodi Centar za mirovne studije u sklopu Programa Unije građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV).

1. UVOD: KONTEKST, SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA	7
2. TEORIJSKA POLAZIŠTA	15
3. METODOLOGIJA	25
3.1. Opis strukture uzorka	27
3.2. Kako čitati tablice	29
4. REZULTATI	35
4.1. Važnost nacionalne i vjerske samoidentifikacije	35
4.2. Posljedice useljavanja i doživljaj prijetnje	41
4.3. Stavovi prema različitim kategorijama stranaca s obzirom na motive dolaska	48
4.4. Stavovi prema određenim nacijama, rasijaliziranim skupinama i manjinama	54
4.5. Stavovi o postupanju prema različitim kategorijama stranaca	72
4.6. Stavovi o pristupu stranih doseljenika pojedinim pravima	84
4.7. Stavovi o ekonomskom utjecaju doseljenika i interakciji sa stranim radnicima	95
4.8. Stavovi prema Romima	96
4.9. Stavovi o kulturnoj različitosti i prilagodbi	101
4.10. Stavovi o integraciji i kulturi stranaca u Hrvatskoj	106
5. RASPRAVA	113
6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	123
7. BIBLIOGRAFIJA	127

1. Uvod: kontekst, svrha i cilj istraživanja

Centar za mirovne studije (CMS), kao organizacija koja više od dva desetljeća radi na zaštiti i promociji prava izbjeglica i drugih kategorija stranaca i manjina u Hrvatskoj, povremeno provodi istraživanja u svrhu stvaranja temelja za prijedloge javnih politika i kvalitetnu komunikaciju s građanima o ovim pitanjima. I ova je studija rezultat napora da ključni akteri i zainteresirana javnost dobiju uvid u stavove građana o ovim važnim društvenim pitanjima, ali i da sami bolje razumijemo društvene pojave kojima se bavimo. Ova je studija nastala u sklopu projekta 'FRED – Za jednakost i raznolikost, protiv rasizma' koji financira Europska unija kroz program Građani, jednakost, prava i vrijednosti (*Citizens, Equality, Rights and Values Programme – CERV*). Projekt kao nositelj provodi CMS u suradnji s Pučkom pravobraniteljicom, Centrom za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek i Irskom mrežom protiv rasizma (INAR).

Osnovni cilj ove studije, koja je provedena sredinom 2024. godine, bio je istražiti koji su stavovi punoljetnih hrvatskih građana i građanki prema strancima i odabranim kategorijama manjinskih društvenih skupina u hrvatskome društvu. Dodatni je cilj istraživanja bio utvrditi jesu li se u longitudinalnoj perspektivi i u kojoj mjeri promijenili stavovi građana o doseljenicima i manjinama, kao i njihovi stavovi o raznim oblicima kulturnih i etničkih različitosti i posebnosti – posredno, dakle, i stavovi o diskriminaciji i ksenofobiji – u odnosu na 2013. godinu, kada je provedeno prvo istraživanje, i 2017. godinu, kada je provedeno drugo istraživanje istog tipa.

Od 2013. do danas i europsko, a posebno hrvatsko društvo prošlo je niz značajnih strukturnih i dinamičnih društvenih, gospodarskih i političkih promjena. Hrvatska je 2013. godine ušla u EU, što je donijelo niz novih pogodnosti i mogućnosti za građane RH unutar EU-a. Dio njih, pogotovo mladih, otišao je živjeti i raditi u zemlje EU-a, posebice nakon ukidanja ograničenja zapošljavanja za hrvatske državljane u drugim državama članicama EU-a. Izrazito negativan migracijski saldo sve do 2021. uslijed povećanog iseljavanja uz prirodni je pad jedan ključnih od razloga dodatnog starenja hrvatskog društva te jedan od razloga ukupne depopulacije RH, u kojoj prema popisu stanovništva iz 2021. živi nešto manje od četiri milijuna građana, što znači da je RH u međupopisnom razdoblju od 2011. do 2021. izgubio gotovo 400.000 stanovnika (Burić 2024: 72).

Prvim istraživanjem, iz 2013., željelo se dobiti uvid u različite stavove građana vezano uz strance: u kojoj mjeri osjećaju ugroženost, koliko su tolerantni te kako vide i doživljavaju strance. Tada je povod za proved-

bu istraživanja bio upravo ulazak RH u EU, koji je aktualizirao problem iseljavanja domicilnog stanovništva, ali, posebice u zadnjim godinama, i znatnog useljavanja stranaca u RH. Prije provedbe drugog istraživanja, iz 2017. godine, aktualna je bila tema masovnog dolaska i prolaska izbjeglica i drugih prisilnih migranata kroz Hrvatsku, što je ponajviše bilo obilježeno uglavnom tranzitnim kretanjima preko hrvatskog teritorija za vrijeme Balkanskog koridora – od jeseni 2015. do proljeća 2016. Iako se tada, od preko 660.000 migranata koji su ovuda prošli, u Hrvatskoj zadržao malen broj izbjeglica (svega par stotina), u skladu s time u tom drugom krugu istraživanja dodatno su se ispitali stavovi građana o izbjeglicama i migrantima. Iako su se tijekom i neposredno nakon zatvaranja Balkanskog koridora europske i nacionalne politike upravljanja migracijama usmjerile na sigurnosne aspekte kontrole i nadzora migracijskih kretanja, posebice neregularnih, tada se nisu još mogle sagledati posljedice takvih politika na današnju situaciju u području prihvata i integracije.

Između drugog istraživanja (iz 2017.) i ovog sadašnjeg (iz 2024.), uz nešto veći vremenski odmak nego između prvih dvaju istraživanja, bilo je dosta značajnih događaja koji su bili direktno vezani uz mobilnost, migracije i *postmigracijske* procese. Sa zatvaranjem humanitarnog koridora paralelno je došlo i do zaustavljanja dobrodošlice za sirijske, ali i iračke, afganistanske i druge izbjeglice u zemljama Zapadne Europe, a migracijski režim postao je dominantno sekuritiziran. To je posljedično dovelo do brojnih zabilježenih slučajeva kršenja odredbi međunarodnog izbjegličkog i humanitarnog prava, poput prava na pristup teritoriju i prava na pristup postupku azila. Takva je praksa zaustavila putanju mnogih neregularnih migranata, ujedno potencijalnih tražitelja međunarodne zaštite, koji su 'zapinjali', tj. bivali kolektivno nasilno protjerivani s hrvatskih granica nazad u Srbiju i/ili u Bosnu i Hercegovinu. Nekolicina sudskih slučajeva protiv RH pred Europskim sudom za ljudska prava, koji se i dalje procesuiraju ili je presuda već donesena, potvrđuju kako je bilo slučajeva kršenja ljudskih prava migranata na hrvatskim granicama.

Istovremeno, RH je kao država članica od kraja 2017. do kraja 2019. putem Europskog (EU) programa preseljenja izbjeglica u nekoliko ciklusa prihvatila desetke obitelji sirijskih izbjeglica iz turskih izbjegličkih kampova i smjestila ih po prvi put ne samo u Zagreb i Kutinu, gdje su jedina dva prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite, nego i u manje urbane sredine poput Siska i Karlovca. Ovakva vrsta paralelne humanitarne politike istovremeno je značila decentralizaciju nacionalne integracijske politike, tj. 'lokalni zaokret' prema lokalnim rješenjima, ad hoc osmišljaju gradskih i županijskih strategija, akcijskih planova i institucionalnih rješenja za implementaciju nacionalnog okvira za integraciju. Međutim, ta je prilika samo djelomično iskorištena, što zbog nepostojanja lokal-

nih upravnih i administrativnih kapaciteta za prihvata i integraciju uslijed preklapanja nadležnosti, a time nerijetko i odricanja odgovornosti, što zbog činjenice da su brojne obitelji ipak nastavile svoj migrantski put dalje na Zapad. Ipak, tada su mnogi hrvatski građani po prvi put imali priliku ostvariti kontakt i susresti se s ljudima koji dolaze iz drugačijeg kulturnog, jezičnog i vjerskog kruga nakon što je prva točka susreta, ali bitno kraćeg, bila kroz iskazivanje solidarnosti dijela građana Hrvatske pružanjem humanitarne pomoći izbjeglicama i migrantima u tranzitu na dionicama Balkanskog koridora.

Godina 2020. donijela je novu, dotad na globalnoj razini rijetko viđenu vrstu društvenog stresora. Tzv. Korona-kriza, uvjetovana globalnom pandemijom bolesti COVID-19, značila je ne samo globalnu zdravstvenu ugrozu čitave populacije nego i ograničavanje prostorne i društvene mobilnosti dodatnim zatvaranjem granica, ograničavanjem kretanja radne snage i mjerama povećane kontrole ulaska u zemlju. Pandemija je istovremeno uvela određenu novu fleksibilnost u postojeće oblike rada, ali je u nekim slučajevima i pogoršala dotadašnje standarde u smislu prekarizacije uvjeta rada, nepoštivanja radničkih prava i urušavanja statusa boravka i radnih dozvola, što je posebno pogađalo strane radnike u europskim društvima, kao i prisilne migrante i članove njihovih obitelji. Usred pandemije, posredovanjem Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje u Rijeci i okolici je krajem 2021. bilo smješteno nekoliko obitelji izbjeglica iz Afganistana. Njih je Hrvatska prihvatila u ljeto te godine i odobrila im međunarodnu zaštitu, nakon što su transferirani u Europu bježeći od ponovno uspostavljenog talibanskog režima.

Paralelno s ovim procesima, etnička se i kulturna slika hrvatskog društva usložnjava. Od prethodnog istraživanja, tj. u proteklih sedam godina, povećano iseljavanje hrvatskih građana (tek manjim dijelom i iseljavanje stranaca iz Hrvatske) od oko 40-ak tisuća registriranih odlazaka godišnje dovodi do ispražnjenosti određenih gospodarskih sektora i potrebe za radnom snagom u poslovima za koje nema dovoljno (interesa) domaćih radnika. Kumulativan porast i znatnije useljavanje stranih radnika u Hrvatsku počinje 2019. godine upravo zbog manjka domicilne radne snage, čime su posebno pogođeni građevinski sektor, metalna industrija te turizam i ugostiteljstvo. Potreba za radnom snagom u građevinskom sektoru naročito je rasla od 2021. radi obnove od potresa koji su pogodili Zagreb i Baniju tijekom 2020. Dodatni je faktor u smislu olakšavanja useljavanja bila izmjena pravnog okvira donošenjem novog Zakona o strancima od siječnja 2021., kojim je Vlada prestala utvrđivati godišnje kvote dozvola za zapošljavanje državljana trećih zemalja. Premda i dalje postoji odredba o provedbi testa tržišta rada s ciljem provjere dostupnosti domaćih radnika, ovime je poslodavcima *de facto* omogućen otvoren

kanal pronalaska potrebnih stranih radnika, državljana trećih zemalja, u svrhu boravka i rada u RH.

Zasad strani radnici dolaze uglavnom samostalno, bez obitelji. Riječ je o radnicima iz susjednih država bivše Jugoslavije (naročito iz BiH i iz Srbije), a posljednjih je godina zamjetan trend useljavanja uglavnom niskokvalificiranih stranih radnika iz područja jugoistočne Azije, državljana Nepala, Indije, Bangladeša i Filipina. Premda ne postoje posve egzaktni podaci o broju stranih radnika u RH, neke procjene spominju brojku od skoro pa 160.000 stranih radnika u listopadu 2024.¹ Pa ipak, radni i životni uvjeti za neke od njih – posebice one koji dolaze posljednjih godina iz azijskih država – krajnje su neprimjereni, a riječ je o potplaćenom radu, nepoštivanju radnoga ugovora, prekomjernoj radnoj satnici i drugim izrabljivačkim praksama.² Također, čini se da postoje brojni slučajevi prijavljenih neadekvatnih uvjeta stanovanja, prekranih smještajnih kapaciteta, nedostupnosti osnovnih usluga i nepoštivanja propisanih osnovnih sigurnosnih i higijenskih standarda.³ Zbog vlastitih aspiracija, ali i s ciljem prekidanja ovakvih i sličnih izrabljivačkih praksi određeni dio stranih radnika napušta RH u potrazi za boljim i sigurnijim uvjetima života i rada, ponajviše u zapadnim državama članicama EU-a.

Početkom 2023. godine RH je ušao u šengenski prostor i u eurozonu te su time u potpunosti otvorene financijske i monetarne granice prema EU-u, ali je najdulja granica RH (prema BiH) postala vanjska granica EU-a koju država nastoji štiti od neregularnih pokušaja ulaska. Sukladno EU paktu o migracijama i azilu koji je stupio na snagu u lipnju 2024., zajednički EU sustav upravljanja migracijama i dalje ima snažan dominirajući pristup osiguravanju vanjskih granica EU-a, gdje će RH zasigurno nastaviti imati važnu zadaću i ulogu, premda je naglasak većinom stavljen na sigurnost granica i teritorija, prije negoli na ljudsku sigurnost. S druge strane, ulaskom Hrvatske u eurozonu i šengenski prostor otvorena je i mogućnost za dolazak gospodarstvenika, ulagača i stranih radnika iz područja Europskog gospodarskog prostora (EGP), premda zasad nije zamijećen njihov značajniji porast. Zakonom o strancima iz 2021. propisana je i mogućnost reguliranja privremenog boravka strancima koji obavljaju poslove digitalnim putem za inozemne poslodavce, tzv. digitalnim no-

1. <https://www.mirovina.hr/novosti/drzava-se-hvali-rastom-zaposlenih-evo-koliko-je-medu-njima-stranaca-i-umirovljenika>

2. <https://www.ombudsman.hr/hr/koje-probleme-najcesce-prijavljaju-strani-radnici-u-hrvatskoj/>

3. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-ovako-zive-32-strana-radnika-u-drzavnom-stanu-u-centru-zagreba/2538314.aspx>

madima, kao klasi boljestojećih i relativno visokokvalificiranih globalnih mobilnih radnika, no i njihov se broj mjeri u par stotina.⁴

Rat u Ukrajini početkom 2022. doveo je raseljene ljude kojima je EU odobrio privremenu zaštitu, a u Hrvatskoj ih je do travnja 2024. s odobrenom privremenom zaštitom registrirano oko 25.000. Istovremeno, od 2006. do kraja rujna 2024. RH je priznao 1.012 statusa azila i 149 statusa supsidijarne zaštite, što čini manje od 10% pozitivnih rješenja od ukupnog broja podnesenih zahtjeva. Neke nevladine organizacije koje rade s izbjeglicama procjenjuju da svega polovica od osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita trenutno živi u Hrvatskoj, jer su svoj put nastavili dalje u smjeru Zapada, kao i velika većina tražitelja međunarodne zaštite, koji napuštaju RH čak i prije nego što je okončan inicijalni postupak. U usporedbi sa sustavom međunarodne zaštite (statusi azila i supsidijarne zaštite) pokazalo se da okvir za prihvata i integraciju ukrajinskih izbjeglica relativno dobro funkcionira, s obzirom na uočene manjkavosti trenutnog azilnog sustava. Osim toga, važno je uzeti u obzir i nestabilnost na području Bliskog istoka, a posebice genocid, masovno ubijanje desetaka tisuća civila i razaranje u Palestini koje je dovelo do dodatnog raseljavanja velikog broja Palestinaca od kraja 2023. godine naovamo. U narednom periodu ostaje vidjeti hoće li i kako eventualni dolazak palestinskih izbjeglica i drugih raseljenih osoba s područja Bliskog istoka dovesti do prilagodbe i nadgradnje standarda unutar nacionalnog sustava prihvata i azila, kao što bi dolazak stranih radnika iz udaljenijih područja trebao značiti prilagodbu starog i/ili razradu novog integracijskog okvira za novouseljene.

Međutim, potencijalno ograničavajući i otežavajući faktor koji sve ovo može dovesti u pitanje tiče se nejasne i nesustavne politike i mjera kojima bi se pristupilo integraciji raznih kategorija stranaca u RH. Iako dokumenti i politike poput Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine i Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2033. godine prepoznaju važnost i potrebu za integracijom raznih profila i tipova imigranata u hrvatsko društvo, čini se kako je jednako velik, ako ne i veći fokus stavljen na potencijalni povratak i (re)integraciju povratnika iz hrvatskog iseljništva/dijaspore u RH. Nakon isteka roka važenja prethodnih dviju migracijskih politika (za razdoblje 2007. – 2008. i 2013. – 2015.) te dosad jedinog nacionalnog plana za integraciju, usmjerenog na integraciju izbjeglica (Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019.), Hrvatska danas nema jasnu, transparentnu i usmjerenu srednjoročnu strategiju i politiku vezanu uz društvene, kulturne i gospodarske promjene

4. <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-digitalni-nomadi/287347>

koje sa sobom nose procesi migracije unutar i izvan RH. Primjeri dobre prakse pojedinih sredina (primjerice Zagreba i Osijeka) u osmišljavanju i razradi vlastitih akcijskih planova za integraciju stranaca i dalje su bitno lokalno usmjereni, često su bili fokusirani samo na jednu grupu stranaca, uglavnom izbjeglice, te tek odnedavno počinju razvijati aktivnosti koje bi uključile i daleko brojniju grupaciju stranih radnika.

Trendovi sve restriktivnijeg odnosa prema migrantima i izbjeglicama u državama članicama EU-a te zaokret politika brojnih stranaka s uglavnom desnog, ali dijelom i lijevog političkog spektra k anti-migrantskoj populističkoj retorici posredno vode ograničavanju statusa i prava useljenika u europskim društvima, snižavanju standarda boravka i rada, prihvata i integracije, te smanjenju opće društvene klime dobrodošlice, prihvaćanja i suživota, jednako prema tradicionalnim manjinskim skupinama kao i prema novim useljenicima. Odgovornost je političara, znanstvenika, medijskih djelatnika i drugih sukreatora javnog mnijenja u tome da se ne raspiruje strah i ne šire predrasude o stranim radnicima i migrantima svih profila. Čini se kako je osim negativnih diskursa kojima se oblikuju i uokviruju teme vezane za migracije podjednako problematično nepostojanje jasno usmjerenog i artikuliranog stava donositelja javnih politika ili pak ignoriranje ove problematike. U današnjem hrvatskom društvu svjedočimo tomu da je bilo već nekoliko napada na strane radnike, što fizičkih kroz napade i izrabljivanje, što verbalnih kroz govor mržnje i šikaniranje, koji nepotrebno dovode do društvenih netrpeljivosti uslijed izostanka jasnog stava politike i šireg društva.⁵

Izborni ciklusi u Hrvatskoj temu migracija stavljaju na poziciju jedne od najvažnijih tema u političkim debatama i predizbornim programima, iako politizacija teme nije još uvijek toliko prisutna kao npr. u državama Višegradske skupine. S jedne se strane diskurzivna borba vodi oko pitanja odgovornosti za znatno iseljavanje domaćeg stanovništva kao i posljedičnu depopulaciju, a s druge oko onoga što neki procjenjuju stihijskim i *ad hoc* mjerama koje se odnose na povećani dolazak radnih migranata kulturno udaljenijeg i različitijeg porijekla, što neizostavno mijenja parametre zaposlenosti, cijene rada, ali i etnički i kulturni sastav hrvatskog društva. I prije ulaska u šengensko područje jednako su bili zastupljeni sigurnosni (sekuritizacijski) diskursi pojedinih stranaka i zazivanje rigidnih militarističkih rješenja za ono što je procijenjeno kao Vladina slaba, neadekvatna ili ignorantska politika kontrole i nadzora granica. Određeni drugi neokonzervativni trendovi raznih interesnih i lobističkih skupina koji smjeraju ograničavanju individualnih i grupnih

prava i sloboda, poput smanjivanja prava žena, rodni i nacionalnih manjina, ponekad sadrže diskriminirajući govor koji nastoje nametnuti u javni prostor i uvesti u javne politike, što sve više ima reperkusije i na retoriku degradacije ljudskih prava migranata i izbjeglica.

U skladu sa svim ovdje opisanim starim/novim fenomenima i procesima, u ovom su istraživanju dodana pitanja i/ili tvrdnje kojima se mjere stavovi građana RH prema stranim radnicima i novim skupinama useljenika i izbjeglica u hrvatskome društvu. Stoga je, u odnosu na početno postavljene ciljeve, svrha ovog istraživanja raspraviti dobivene rezultate te ih povezati s eventualnim preporukama za osmišljavanje i provedbu usmjerenih javnih politika u području migracija, azila, integracija i antidiskriminacije. Tako bi mjere i aktivnosti tih politika, osim rješavanja statusnih, radnih, stambenih i drugih prava i obveza, bile usmjerene na uređivanje etničkih, kulturnih, jezičnih i drugih različitosti na temelju aktivnog angažmana nacionalnih i lokalnih aktera promicanjem kvalitetnog kontakta domaćina i novopridošlih, poticanjem međusobnog uvažavanja, ravnopravnosti, dijaloga i upoznavanja lokalnog stanovništva s njihovim novim susjedima. Nadamo se da takav pristup može pomoći otvaranju i produbljivanju socijalnog dijaloga između svih sudionika kao donositelja i provoditelja migracijskih, azilnih i integracijskih politika i mjera, uključujući kreatore ovih javnih politika, državne i javne službenike, poslodavce, sindikate, organizacije civilnog društva, istraživače i same osobe migrantskog porijekla. Također, nadamo se da to može voditi i ublažavanju predrasudnih stavova opće populacije te izgradnji uključivog društva dobrodošlice otvorenog za dijalog o i suživot sa različitostima svih vrsta.

5. <https://faktograf.hr/2024/11/13/napadi-na-strane-radnike-sve-su-brojniji/>

2. Teorijska polazišta

Nesumnjivo da u proteklih sedam godina, od provedbe prošlog kruga ovog istraživanja, dolazak migranata i izbjeglica i dalje izaziva različite, često polarizirane stavove u državama članicama, utječući na migracijske, azilne i integracijske politike u RH, kao i one na razini EU. Ti su stavovi dobrim dijelom uvjetovani dosadašnjim povijesnim iskustvima država s primjerice useljavanjem iz bivših europskih kolonija i/ili dolaskom gostujućih radnika te posljedičnim stanjem multikulturalnosti ili pak relativne homogenosti europskih društava, kao i trenutnim ekonomskim uvjetima te društvenim i političkim faktorima u državama primateljicama. Oblikovani su i posredovani medijskim narativima koji prenose, ali i sukreiraju percepciju i stavove o migrantima kroz diskurse političkih vođa i elita, aktera civilnog društva, religijskih vođa i drugih sudionika u sustavima prihvata i integracije stranaca.

Pa ipak, pitanje migracija za državljane EU nije prioritetno društveno-političko pitanje, ali jest jedno od važnijih. U standardnoj anketi Eurobarometra (2024: 22–26) najvažnije nacionalno pitanje za Europljane u EU27 u smislu tema (*issues*) s kojima se, prema mišljenju ispitanika, vlastita država članica suočava jest inflacija, rast cijena i troškova života (38%), na drugom je mjestu opća ekonomska situacija (18%), a na trećem mjestu pitanje imigracije (16%), pri čemu postoje određene regionalne razlike jer je npr. to prvorangirana tema u Cipru (59%), a drugorangirana u Njemačkoj (30%), Malti (29%) i Sloveniji (27%). U Hrvatskoj je imigracija bila tek petorangirana tema (10%), iza inflacije, rasta cijena i troškova života (59%), ekonomske situacije (24%), kriminala (20%) te mirovina (12%). Stoga je važno raspraviti što pokazuju rezultati recentnih istraživanja o ovoj problematici, kao i to koja je zapravo struktura, a koje su dimenzije i indikatori stavova prema strancima i manjinama prisutni u hrvatskom društvu.

U proteklom razdoblju povećao se broj istraživanja stavova hrvatskih građana o strancima i različitostima. Gregurović (2023: 128) podsjeća kako su u općenitom smislu stavovi građana prema imigraciji često difuzni, heterogeni i uvjetovani različitim društvenim, strukturnim, kontekstualnim i lokacijskim te individualnim psihološkim čimbenicima. Pri tome se nerijetko preklapaju dimenzije stavova prema imigraciji kao društvenom procesu te prema useljenicima raznih profila, od regularnih, najčešće radnih i obiteljskih migranata, do onih nedobrovoljnih, koji su prinuđeni i prisiljeni migrirati, što uključuje unutarnje raseljene osobe, tražitelje međunarodne zaštite i izbjeglice. Predrasudni stavovi vrlo često svoj

temelj imaju u doživljaju prijetnje, ugroze, opasnosti, koja je percipirana kao da dolazi od imigracije kao procesa i migranata kao profila ljudi koji predstavljaju rizik za državu domaćina i društvo primitka ili useljavanja.

Dimenzije koje upućuju na doživljaj ekonomske prijetnje od strane migranta naročito su istaknute u stavovima o tome kako useljenici predstavljaju konkurenciju domicilnim radnicima na tržištu rada, kako ruše cijenu rada ili kako koštaju državu s obzirom na socijalna davanja koja je potrebno izdvajati za uzdržavanje migranata. Ovo se događa i bez obzira na brojna istraživanja koja upućuju na to da imigranti zapravo pozitivno utječu na nacionalne ekonomije, pridonose zaposlenosti i rastu nacionalnih ekonomija u razdoblju kada se tržišta rada oporavljaju nakon globalne pandemije, a ishodi migranata na tim tržištima rada u nastavljaju se poboljšavati (OECD 2024: 54–57). Popunjavajući ispražnjena i nedostajuća radna mjesta primjerice u građevinskom sektoru, sektorima zdravstva i skrbi ili na sezonskim poslovima u poljoprivredi, bez kojih bi gospodarstva europskih država koja ubrzano stare imala loš(ije) ekonomske parametre, strani migrantski radnici čine se kao nužno rješenje za problem nedostatka domaće radne snage uslijed depopulacijskih trendova. Ovo je postalo iznova jasno naročito tijekom ograničenja mobilnosti stranih radnika i tražitelja međunarodne zaštite za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 (Paul 2020; Roksandić, Mamić i Mikac 2021).

Druga važna dimenzija (ili dimenzije) prijetnje tiče se društvenih, kulturnih i političkih faktora koji upućuju na doživljaj stranaca kao onih koji ugrožavaju kulturni identitet, društvenu koheziju, teritorijalni i politički suverenitet, ili na druge načine predstavljaju prijetnju nacionalnom redu, poretku, sigurnosti, dobrobiti i javnom zdravlju društava useljavanja. Ove su dimenzije objedinjene u teoriju integrirane (međugrupne) prijetnje (Stephan, Ybarra i Bachman 1999), gdje se kombinira dvojak pristup: s jedne strane, tu je čimbenik stvarne (realistične) prijetnje, koja se percipira kao ugroza koja dolazi od stranaca koji se natječu na tržištu rada i za koje se smatra da oduzimaju uglavnom materijalne (ekonomske, financijske, socijalne) resurse čitavoj domicilnoj populaciji ili onoj društvenoj grupi s kojom se poistovjećujemo unutar te opće populacije. S druge strane, tu je i imaginarna (simbolična) prijetnja koja dolazi od osjećaja ugroze za javni red i poredak, vrijednosti, kulturu i ostale duhovne aspekte nekog nacionalnog identiteta.

U potonje aspekte ubraja se i stav prema različitostima zbog imigrantskog ili nacionalnomanjinskog statusa ili zbog religijske pripadnosti (usp. Mesić i Bagić, 2011). Čehulić i Zrinščak (2023) upućuju na to da se u Europskom istraživanju vrednota (European Values Study – EVS) percepcija prijetnje koja dolazi od imigranata mjeri uz pomoć tvrdnji koje pripadaju spektru realističnih prijetnji ekonomskog i sigurnosnog tipa (npr. imigranti:

uzimaju poslove domaćim radnicima; opterećuju socijalni sustav zemlje domaćina; povećavaju kriminalitet) i spektru simboličnih prijetnji koje se odnose na ugrozu kulture društva domaćina (mjereno tvrdnjom da je za državu bolje da imigranti ne zadrže svoju tradiciju i običaje). Sukladno nalazima iz EVS istraživanja o tome kako se od 1990. do 2017. netolerancija prema imigrantima i muslimanima u zemljama Zapadne Europe smanjila, dok je u većini postkomunističkih zemalja Istočne Europe porasla, autori zaključuju da je Hrvatska po tom pitanju 'najtolerantnija zemlja među postkomunističkima, ali je u tome slična najmanje tolerantnim zemljama Zapadne Europe' (Čehulić i Zrinščak 2023: 322). Ipak, kao što ćemo vidjeti kasnije, ksenofobni i islamofobni stavovi često dolaze zajedno i isprepliću se i u našem domaćem kontekstu.

Uz teoriju percipirane prijetnje, u korpusu istraživanja ove teme važna je i teorija društvene (socijalne/etničke) distance (Bogardus 1933) kojom se mjeri stupanj (ne)spremnosti pojedinca za bliske društvene odnose s članom/članovima vanjske grupe drugačijeg etničkog porijekla, društvene ili kulturne pozadine, te kontaktna teorija koju je razradio Allport (1954). Potonja se teorija usmjerava na mjerenje sklonosti ostvarenju (ili izostanku) društvenog kontakta i interakcije kroz upoznatost s predmetom stava kao prediktorom individualnih i međugrupnih stavova, pri čemu je jednako važna i učestalost i trajanje kontakta, ali i njegova kvaliteta, koja može činiti razliku od slučajnog susreta na ulici do bližih, poznaničkih i prijateljskih veza. Jedno od prvih istraživanja u Hrvatskoj s ovom temom bilo je istraživanje Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012) koje je provedeno 2009. godine u okolnostima malog broja stranih radnika iz izvaneuropskih država na nacionalno reprezentativnom uzorku od 1.300 ispitanika. Ukazalo je da su tada postojale relativno visoke razine otpora i odbojnosti prema useljavanju imigranata, pri čemu su se strani radnici doživljavali i kao socioekonomska i kao sociokulturna prijetnja, uz iskazan zazor od ostvarenja prisnijih kontakata s njima. Autori su stoga bili zaključili da će uz nužnu normativnu i institucionalnu pripremu za dolazak i integraciju stranaca biti dodatno potrebne i informativne i senzibilizacijske kampanje za približavanje domaćih i stranaca na uzajamni proces prilagodbe i integracije.

Dosadašnja nacionalna istraživanja stavova prema migrantima, izbjeglicama i tražiteljima azila u domaćem kontekstu češće su se provodila ili na regionalnom nivou (Gregurović, Kuti i Župarić-Ilić 2016), na prigodnom online uzorku (Medlobi i Čepo 2018) ili na odabranim lokalnim nivoima i s prigodnim uzorcima (Löw, Puzić i Matić Bojić 2022; Kiralj 2022), ponekad ispitivanjem stavova unutar studentske populacije (Brčić Kuljiš i sur. 2020; Mrakovčić i Gregurović 2020). Rjeđe su rađena istraživanja stavova na nacionalno reprezentativnom, stratificiranom uzorku ispitanika,

a među njima je istraživanje Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes (2012), prethodna dva kruga CMS istraživanja (CMS 2013; CMS 2017), kao i ovo aktualno, te istraživanje Ajduković i sur. (2019). Potonje je istraživanje imalo probabilističko uzorkovanje na nacionalnom uzorku u odabranim jedinicama lokalne i regionalne samouprave i u kontekstu tadašnjeg programa preseljenja izbjeglica u RH te je jasno ukazalo kako, premda sudionici u prosjeku iskazuju neutralne stavove prema azilantima, ipak postoje regionalne razlike u smislu da ispitanici iz sjeverozapadne (središnje i primorske) Hrvatske iskazuju u prosjeku nešto pozitivnije stavove prema osobama pod međunarodnom zaštitom, posebice u odnosu na ispitanike iz Dalmacije, a djelomično u odnosu na ispitanike iz Slavonije, koja je po stavovima bila negdje između tih dvaju područja.

Kada govorimo o važnosti ideoloških predispozicija i sociodemografskih varijabli, Gregurović (2023: 133) sumira najčešće rezultate istraživanja stavova o migrantima i izbjeglicama u smislu da negativne stavove ponajviše iskazuju 'ispitanici muškog spola, stariji, nižeg obrazovanja, politički konzervativniji, religiozniji i s izraženijom nacionalnom identifikacijom'. Shodno ovome, Dražanová i sur. (2024) navode kako višeo-brazovani, s višim kvalifikacijama i većim primanjima, lijevo orijentirani birači, te osobe koje žive u urbanim sredinama imaju liberalnije stavove prema imigraciji. Također, u istraživanju Löw, Puzić i Matić Bojić (2022) oni ispitanici među srednjoškolcima u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji koji su imali veću razinu doživljaja etničke prijetnje od strane imigranta, koji su imali niži kulturni kapital, i imali više isključujuće razumijevanje nacionalnosti, kao i oni koji su desno politički orijentirani, iskazivali su jače antiimigrantske predrasude. Istraživanje Kumpes (2019) pokazalo je povezanost religioznosti i stavova prema imigrantima u Hrvatskoj u smislu da su religioznije osobe i osobe koje prakticiraju svoju vjeru skloniji izraziti veću društvenu distancu prema imigrantima i percipirati ih ponajprije kao kulturnu prijetnju. Društvenu distancu prema imigrantima izražavaju i oni koji imaju stav da su religijsko i nacionalno usko povezani, a osobito oni koji osjećaju zazor i odbojnost prema pripadnicima drugih religija, osim vlastite katoličke vjeroispovijesti.

Zanimljivi su rezultati komparativnih analiza iz podataka Europskog društvenog istraživanja (*European Social Survey – ESS*). Koristeći se podacima iz ciklusa ESS-a iz 2021., Strabac, Valenta i Bell (2024) zaključuju da podaci upućuju na to da hrvatsko stanovništvo još uvijek pokazuje relativno niske razine negativnih stavova prema imigrantima u usporedbi s drugim istočnoeuropskim zemljama. Na tom tragu, bazirajući svoju analizu na četiri ciklusa Europskog društvenog istraživanja (ESS) u kojima je sudjelovala i Hrvatska, Međimurec, Mustač i Čipin (2024: 188) ukazuju na to da dio domaće populacije ima izražene proimigrantske stavove (24,5%),

dio umjerene proimigrantske (33,1%), a dio umjerene antiimigrantski orijentirane stavove (24,7%). Izražene, najnegativnije antiimigrantske stavove ima 17,7% populacije, no ovaj je udio blago opadao kroz cikluse istraživanja do 2022., kada su preuzeti podaci iz desetog ciklusa ESS istraživanja. No koristeći podatke iz ESS-a, Strabac, Valenta i Bell (2024) zaključuju da premda je etnički nacionalizam snažan prediktor negativnih stavova prema imigrantima, čini se da u Hrvatskoj preferencije političkih stranaka (bilo lijevih bilo desnih) tek minimalno objašnjavaju antiimigrantske ili proimigrantske stavove stanovništva. Sukladno podacima iz sedam ciklusa ESS-a, između 2002. i 2015., Dekeyser i Freedman (2023) zaključuju da kako se bliže izbori za nacionalna politička reprezentativna tijela, stavovi prema imigraciji postaju negativniji, a taj je učinak prvenstveno potaknut parlamentarnim izborima na državnoj razini, kada je vjerojatnije da će stranačke platforme uključivati antiimigrantsku retoriku. Ovo posebice može vrijediti za države Srednje Europe, poput primjerice Češke, gdje je politizacija teme migracija puno izraženija nego u Hrvatskoj (Fila 2024).

Slično tomu, Leykin i Gorodzeisky (2023) ukazuju na to da veze između političke orijentacije (ljevice i desnice) i stavova prema imigrantima u postkomunističkim zemljama općenito ne slijede obrazac promatran na Zapadu, a Hrvatska je zapravo jedna od rijetkih postkomunističkih zemalja koje imaju nešto liberalnije stavove prema imigrantima, bliže zapadnom modelu nego svojim istočnim susjedima. Bell, Strabac i Valenta (2022) s oprezom upozoravaju da su i lijeve i desne političke stranke u Češkoj bile sklone podržati anti-izbjeglički diskurs, pri čemu je nekoliko lijevo orijentiranih političkih stranaka naglasilo važnost kulturne homogenosti zemlje, izražavajući protivljenje ideji multikulturalizma, a političke stranke lijevog centra i ljevice u Mađarskoj i Poljskoj također su koristile anti-imigrantsku retoriku. Uz to, iako lokacija življenja utječe na stavove u smislu da stanovnici seoskih zajednica, očekivano, imaju negativnije stavove, u Mađarskoj su rasistički stavovi prema migrantima i manjinama prisutniji među urbanim stanovnicima nego među njihovim ruralnim sunarodnjacima (Bell, Strabac i Valenta 2022: 14).

Vezano za stavove o nacionalnim manjinama, ovdje upućujemo prvenstveno na nekoliko istraživanja kojima se proteklih godina, između ostalog, potvrdila prisutnost predrasuda, stereotipa i društvene distance prema Romima (Klasnić i Rukavina 2013; Baričević i Koska 2017; Kalebić Maglica, Anić i Horvat 2018; Pučka pravobraniteljica 2022). Istraživanje Klasnić i Rukavine (2013), usmjereno na procjenu stavova i društvene distance prema konkretnim etničkim i vjerskim skupinama, utvrdilo je kako 8,9% ispitanika ima izrazito negativno mišljenje o Romima, dok 22,1% ima prilično negativno mišljenje, čime su Romi bili najlošije rangi-

rana etnička skupina u odnosu na druge skupine kojima se istraživanje bavilo. Pritom je uočena povezanost negativnijih stavova prema Romima s varijablama poput etničke odnosno vjerske pripadnosti, regije iz koje ispitanici dolaze, spola, veličine mjesta u kojima su ispitanici proveli većinu svog života te političke orijentacije (Klasnić i Rukavina 2013). Istraživanje Pučke pravobraniteljice iz 2022. godine, koje je prethodno provedeno u još tri ciklusa – 2009., 2012. i 2016. godine, navodi: 'Romi su društvena skupina prema kojoj se iskazuje najviše predrasuda. Više od polovine građana/ki smatra da Romi žive od socijalne pomoći, nešto više od 1/4 da bi Romi koji rade u uslužnim djelatnostima odbili mnogo klijenata, dok bi za gotovo četvrtinu ispitanih, kada bi imali vlastitu tvrtku, bio problem u njoj zaposliti Rome' (Pučka pravobraniteljica 2022: 17).

Vrlo su često stavovi prema manjinama i migrantima sukreirani radom medija i posredovani medijskim kanalima prema široj javnosti. De Coninck (2020) ističe kako se dogodilo srozavanje pojma migranta kroz medijske prikaze i javni diskurs o migracijama, pri čemu opća populacija može imati nešto pozitivniji stav prema 'pravim (priznatim) izbjeglicama' nego prema 'ekonomskim migrantima' jer se potonji ne smatraju 'dostojnima' da im se dozvoli dolazak i prihvata. Ponekad se čak i tražitelji azila (dakle oni koji nisu još službeno prepoznati kao izbjeglice) smatraju ustvari 'lažnim izbjeglicama', oportunistima koji su siromašni, opasni (predstavljaju prijetnju), a dolaze vođeni ekonomskim motivima i u očekivanju socijalnih davanja kojima se žele okoristiti. Pozitivno konotirani termin za migranta odnosio bi se samo na onog koji dolazi iz bogate europske zemlje, i sam boljestojeći, i koji je po kulturi i jeziku što sličniji domaćem stanovništvu.

Kritička diskurzivna analiza medijskih sadržaja koju su proveli Baričević i Koska (2017) te kvalitativna analiza sadržaja Popović, Kardov i Župarić-Ilić (2022) pokazale su kako su se medijska reprezentacija i uokvirivanje tema o migrantima, izbjeglicama i tražiteljima azila u razdoblju netom nakon zatvaranja Balkanskog koridora dominantno odvijali kroz sigurnosni diskurs, uz tendenciozne i senzacionalističke pristupe i s naglaskom na prijetnju koju migranti predstavljaju, istovremeno ih podvrgavajući strategijama kriminalizacije, viktimizacije, dehumanizacije i u određenim, manjim aspektima – humanitarizacije i manipulacije emocijama publike. Nerijetko je u samim medijskim prikazima postojalo nerazumijevanje i netočno i neprecizno prenošenje i upotreba termina migrant, izbjeglica i tražitelj azila, te su se sva tri pojma često povezivala s negativnim konotacijama vezanim uz neregularnost, kriminalitet, prijetnju i ideju da takve osobe ne zaslužuju pristup teritoriju i sustavu prihvata i integracije. Ajduković i sur. (2019) istaknuli su kako bi medijski prikazi, umjesto širenja i perpetuiranja straha i moralne panike, trebali informirati domaće stanovništvo i djelovati senzibilizirajuće s obzirom na

dolazak 'novih susjeda' u lokalne zajednice i njihovu integraciju.

Integraciju pak razumijemo kao dvosmjernan, dinamičan, dugoročan, višedimenzionalan i interaktivan proces gradnje odnosa između dviju različitih grupa – useljenika i domaćeg stanovništva, proces u kojem stranci postaju prihvaćenima među domaćim, većinskim društvom i bivaju uključeni u pravno-političku, društveno-ekonomsku i kulturno-religijsku sferu u društvu primitka (Penninx 2007). Integracija je ključna odrednica dugoročnog uspjeha imigracije jer učinkovite politike integracije omogućuju imigrantima da doprinesu svojim društvima domaćinima dok istovremeno potiču društvenu koheziju. Omogućavanje programa učenja jezika, stručna osposobljavanja i inicijative za uključivanje u život lokalne zajednice mogu značajno poboljšati ishode zapošljavanja i sociokulturne integracije migranata. No s druge strane, strukturne prepreke, poput nepostojanja vizije i strategije međusobne prilagodbe koja bi bila na korist svima, negativnosti poput diskriminacije na tržištu rada i stanovanja, kao i ksenofobija i stereotipi u lokalnoj zajednici mogu udaljiti i antagonizirati doseljenike od društva domaćina.

Sukladno tome, u domaćem kontekstu nedostatak konzistentne migracijske i integracijske politike za strane radnike ostavlja poslodavce i sindikate bez stvarne strategije za postupanje prema njima, kao i bez mogućnosti za stvarni partnerski socijalni dijalog s Vladom o ovim pitanjima (Butković, Samardžija i Rukavina 2020: 12) jer kao što pišu autori: 'U usporedbi s domaćom radnom snagom, radnici migranti objektivno nailaze na veće poteškoće zbog nepostojećih društvenih mreža, prepreka na putu ostvarivanja svih socijalnih prava i općenito veće izloženosti potencijalnoj diskriminaciji.' Država ne nudi, ne financira i ne organizira učenje hrvatskog jezika za strane radnike, nego taj trošak snose ili poslodavci ili sami radnici, uz rijetke primjere toga da ih nude organizacije civilnog društva. Čini se da je država primarno orijentirana na privremeni boravak imigranata u svrhu rada, prije nego na perspektive njihova dugotrajnog boravka, ostanka i spajanja obitelji te potpune integracije u hrvatsko društvo (Gregurović i sur. 2024), a takva orijentacija kreatora javnog mnijenja može pridonijeti lošijim ishodima kod nastojanja za integracijom.

Dodatno, rasprave o odnosu između imigracije i razine ostvarenja prava koje jamči socijalna država, tj. država blagostanja, predmetom su istraživanja u modulu ESS-a Stavovi o blagostanju (*Welfare Attitudes module*), gdje su ispitanici upitani u kojem trenutku imigranti trebaju dobiti ista prava na socijalne pogodnosti i usluge koje imaju domaći građani. Samo 9,7% Europljana misli da imigranti nikad ne bi trebali dobiti jednaka socijalna prava i usluge, a gotovo jednako toliko je onih koji su na drugom kraju kontinuuma jer misle da bi pridošlice trebali odmah po dolasku dobiti puni pristup socijalnim pogodnostima i uslugama (9,0%).

Većina Europljana zauzima središnji stav gdje ostvarenje socijalnih prava za imigrante uvjetuju njihovim boravkom i plaćanjem poreza najmanje godinu dana (43,1%), ili pak stjecanjem državljanstva (29,1%). Ipak, državljani istočnoeuropskih zemalja članica znatno su neskloniji omogućavanju socijalnih prava za imigrante, s većim brojem onih koji ih u potpunosti nijeću, kao i onih koji smatraju da je dobivanje državljanstva primarni uvjet za ostvarenje socijalnih prava imigranata (ESS 2018: 9). Stoga smo u ovom krugu istraživanja uveli tvrdnje kojima nastojimo zahvatiti navedenu dimenziju tzv. stava šovinizma s obzirom na državu blagostanja (*welfare chauvinism*).

Naposljetku, jednom kada je migracija ostvarena i kada su strani radnici kao i osobe pod međunarodnom zaštitom prisutni u našem društvu i na tržištu rada, opravdano je pitati što hrvatski građani vide kao najpoželjniji model i strategiju adaptacije imigranata na društvo i kulturu u zemlji domaćina, i kao potrebnu politiku i mjere države i drugih aktera spram uređivanja usloženjenih etničkih i kulturnih različitosti koje proizlaze iz useljavanja. U istraživanju Ajduković i sur. (2019) najveći broj ispitanika (70,7%) smatra integraciju najpoželjnijom akulturacijskom strategijom prilagodbe azilanata i domaćina, u usporedbi s asimilacijom, gdje imigranti posve gube ili se odriču svoje kulture i identiteta, ili pak separacijom, gdje se imigranti izoliraju i segregiraju u želji da očuvaju svoj identitet i kulturu. To znači da se 2019. većina građana slagala da je integracija najbolji put, tj. da novopridošlice trebaju jednako prihvatiti hrvatsku kulturu, ali i zadržati vlastitu kulturu iz područja svog porijekla.

Ovaj istraživački nalaz potrebno je provjeriti i danas, nekoliko godina poslije, s obzirom na svu dinamiku promjena konteksta kojima smo svjedočili i koje smo opisali u Uvodu. Osim toga, on ostavlja određenu nadu da potencijal otvorenijih i blažih stavova javnosti može biti upotrijebljen za izgradnju tolerantnog i uključivog društva i za osmišljavanje mjera i aktivnosti za suzbijanje isključivosti, diskriminacije i ksenofobije u zajednicama useljavanja i primitka.

3. Metodologija

Uzorak je nacionalno reprezentativan i dvostruko stratificiran kao i u prvim dvama ciklusima istraživanja. Prvo istraživanje provedeno je na 800 ispitanika kao samostalno istraživanje, dok su drugi i treći ciklus provedeni u sklopu istraživanja Omnibus (ispitanici su u sklopu istog upitnika odgovarali i na pitanja o drugim temama). U drugom ciklusu sudjelovalo je 975 ispitanika, a u trećem 978.

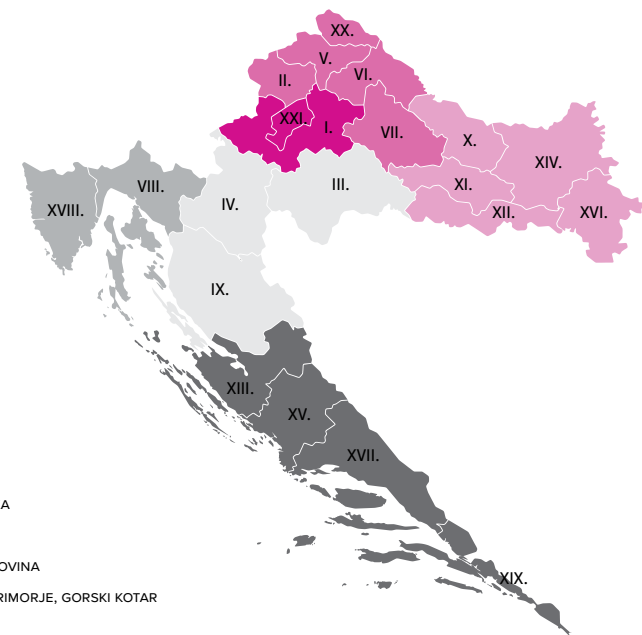
U sklopu istraživanja 2024. sudjelovalo je 53% žena i 47% muškaraca, a prosječna je dob sudionika bila 51,3 godine. Oko 26% ispitanika ima visokoškolsko obrazovanje, a 17% osnovnoškolsko. Oko 85% izjasnilo se kao katolici. Oko 56% ispitanika čine zaposleni, 3% studenti, a umirovljenici 33%. Njih 41% ima ukupni prihod kućanstva veći od 1.300 € i gotovo tri četvrtine (73%) smatra da su im prihodi prosječni. Oko 63% ispitanika nikad nije promijenilo mjesto boravka. Oko 21% ispitanika navodi da pripadaju lijevom političkom spektru, 25% da pripada centru, a 26% da pripada desnom spektru. Oko 41% ispitanika nije se nikad ili se vrlo rijetko susrelo s imigrantima, 27% se ponekad susrelo, a 33% susretalo se često ili vrlo često.

Potencijalna ograničenja istraživanja mogu proizaći iz određenih terminoloških i konceptualnih razlika između stručnog definiranja i razumijevanja pojmova koji su se koristili u upitniku kod prosječnog ispitanika, pojmova, dakle, kao što su migracija, migrant, imigrant, nezakoniti migrant, tražitelj azila (međunarodne zaštite), azilant, izbjeglica, useljenik/doseljenik, strani doseljenik, strani radnik i drugi koji se spominju u ovom istraživanju, a koji se nisu kod anketiranja specifično i eksplicitno pojašnjavali sudionicima. Pa ipak, temeljna je pretpostavka bila da bez obzira na primarni izvor informacija o ovim temama građani imaju dovoljno saznanja da bi mogli oblikovati svoje stavove. Poradi pojašnjenja ovdje navodimo da se pojmovi useljenik i doseljenik ovdje koriste simultano, a označavaju profil regularnog i dobrovoljnog imigranta, koji najčešće iz ekonomskih motiva dolazi kao strani radnik u državu useljavanja (destinaciju). Tražitelj azila osoba je koja traži međunarodnu zaštitu i još traje postupak odlučivanja o njezinu zahtjevu, dok su azilanti *de facto* izbjeglice s odobrenom međunarodnom zaštitom bilo da je ona, pravno gledano, puni status azila, supsidijarna zaštita ili privremena zaštita, poput one koja se danas dodjeljuje ukrajinskim izbjeglicama. Nezakoniti migranti svi su oni koji najčešće neregularnim načinima pokušavaju doći do željenih destinacija, tranzitom preko hrvatskog teritorija dalje put Zapadne Europe.

Istraživanje je provedeno netom nakon europarlamentarnih izbora održanih u lipnju 2024., kada je tema migracija mogla biti istaknuta i pojačano prisutna u javnom i medijskom prostoru, sa svim polarizirajućim

stavovima i diskusijama na nacionalnoj i na europskoj razini, što je moglo eventualno situacijski utjecati na ovdje iskazane stavove ispitanika. Došlo je i do proširivanja i dorade instrumentarija uvođenjem novih tvrdnji i kategorija, tj. profila useljenika, u dotadašnje skale iz prvih dvaju ciklusa istraživanja, no ovdje prezentirani rezultati istraživanja su, kao i u prošlim dvama ciklusima, temeljna deskriptivna statistika, pa je za daljnje i dublje uvide potrebno provesti dodatne analitičke postupke kako bi se zahvatile, obradile i razlučile latentne strukture stavova o ovoj temi.

- Način prikupljanja podataka: terenska anketa rađena u kućanstvu kod ispitanika, 'licem u lice', u sklopu Ipsosova istraživanja Omnibus
- Izvor podataka: Popis stanovništva 2021., za definiranje reprezentativnog uzorka za populaciju Hrvatske od 18 i više godina
- Veličina ciljne populacije: 3.130.688
- Veličine uzorka: 978 ispitanika
- Tip uzorka: dvoetačni stratificirani slučajni uzorak s etapama:
 - Slučajni izbor naselja unutar stratuma – stratumi su definirani prema regiji (6 tradicionalnih regija) i veličini naselja (4 kategorije veličine naselja)
 - Kućanstvo izabrano metodom slučajnog koraka od zadane adrese
 - Ispitanik izabran putem kvota
- Stratifikacija se vrši na temelju:
 - Veličina naselja – četiri kategorije
 - Šest geoekonomske regije
- Post stratifikacija (utežavanje) na osnovu: spola, godina, veličine naselja, regije i obrazovanja
- Prikupljanje podataka obavljeno: od 1. do 21. kolovoza 2024. godine

3.1. Opis strukture uzorka

Tablica 1. Demografska struktura uzorka

		N	%
SPOL	MUŠKARAC	463	47%
	ŽENA	515	53%
DOB	DO 29 GODINA	132	14%
	OD 30 DO 44 GODINE	234	24%
	OD 45 DO 60 GODINA	250	26%
	VIŠE OD 60 GODINA	362	37%
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	171	17%
	SREDNJA ŠKOLA	558	57%
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	250	26%
TIP NASELJA	SELO	378	39%
	GRAD	600	61%
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	27%
	SJEVERNA HRVATSKA	166	17%
	SLAVONIJA	150	15%
	BANOVINA, KORDUN I LIKA	76	8%
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	12%
	DALMACIJA	200	20%

Tablica 2. Demografska struktura uzorka

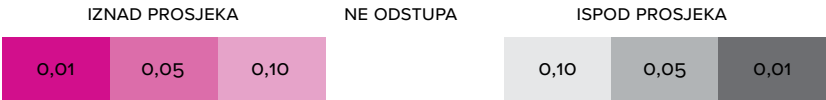
		N	%
UKUPNI PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	136	14%
	751 – 1300 €	139	14%
	1301 – 1800 €	106	11%
	1801 – 2600 €	123	13%
	VIŠE OD 2600 €	163	17%
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	311	32%
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	147	15%
	PROSJEČAN	713	73%
	IZNAD PROSJEKA	98	10%
	NE ZNAM	20	2%
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	17%
	SLUŽBENICI	94	10%
	RADNICI	280	29%
	STUDENTI	32	3%
	KUĆANICE	32	3%
	NEZAPOSLENI	37	4%
	UMIROVLJENICI	326	33%
	OSTALO I NEPOZNATO	11	1%
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	620	63%
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	252	26%
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	7%
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	34	3%

Tablica 3. Demografska struktura uzorka

		N	%
STRANKE	HDZ	204	21%
	SDP	134	14%
	MOST	48	5%
	DP	44	4%
	MOŽEMO!	69	7%
	OSTALE	133	14%
	NEODLUČNI	49	5%
	APSTINENTI	296	30%
POLITIČKA ORIJENTACIJA	LIJEVO	209	21%
	CENTAR	241	25%
	DESNO	255	26%
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELJEN/A	272	28%
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	832	85%
	PRAVOSLAVNA	56	6%
	AGNOSTIK/ATEIST	74	8%
	NEKA DRUGA	15	2%
SUSRETANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	398	41%
	PONEKAD	260	27%
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	320	33%

3.2. Kako čitati tablice

- Naslov govori o varijabli čije su relativne frekvencije dane u tablici.
- U prvom stupcu (Total) dani su postoci za svaku kategoriju tabelirane varijable.
- Svaki sljedeći stupac predstavlja postotke dane varijable u okviru neke subpopulacije.
- Red označen s N označava veličinu baze, tj. kolika je veličina (pod) uzorka na kojemu su izračunati postoci.
- Red s oznakom sig predstavlja značajnost hi-kvadrat statistika promatrane varijable i varijable iz stupca. Ako je hi-kvadrat značajan, značajnost je napisana bijelim slovima.
- Posljednji red tablice (100%) govori o tome da se sve vrijednosti u svakom od stupaca zbrajaju do 100, tj. da su prikazani stupčani postoci.

Ćelije tablice obojene su u plavo odnosno crveno ako je vrijednost u njima značajno iznad odnosno ispod prosjeka. Koriste se dvije nijanse plave odnosno crvene boje za dva nivoa značajnosti: svjetlija nijansa za odstupanja značajna na nivou 0,05, a tamnije nijanse plave i crvene za nivo značajnosti od 0,01.

Obrazovanje – posljednja ZAVRŠENA škola (generalni primjer)

	TOTAL	SPOL		TIP NASELJA	
		MUŠKARAC	ŽENA	GRAD	DRUGO
N	1198	599	599	704	494
SIG		0.00		0.00	
BEZ ŠKOLE	1,8	2	2	1	2
1 DO 7 RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE	5,1	4	6	3	8
OSNOVNA ŠKOLA (SVIH 8 RAZREDA)	19,4	17	22	14	27
JEDNOGODIŠNJA ILI DVOGODIŠNJA STRUČNA ŠKOLA	1,3	1	2	1	1
TROGODIŠNJA STRUČNA ŠKOLA ZA ZANIMANJA	11,8	15	9	10	14
ČETVEROGODIŠNJA STRUČNA ŠKOLA ZA ZANIMANJA	40,4	41	39	44	35
GIMNAZIJA	4,6	4	6	6	3
VIŠA ŠKOLA, PRVI STUPANJ FAKULTETA	6,3	08	5	7	5
FAKULTET, AKADEMIJA, VISOKA ŠKOLA	8,8	8	10	12	4
MAGISTERIJ	0,3	0	0	1	
BEZ ŠKOLE	0,2	0		0	0
TOTAL		100%			

- Primjer tumačenja podatka iz tablica (strukture obrazovanja):
- Značajnost hi-kvadrata (značajnost obiju hi-kvadrat statistika manja je od 0,01) govori nam da je distribucija obrazovanja po spolu odnosno po tipu naselja značajno drugačija.
 - Kada se pogledaju ćelije tablice, vidi se da ima značajno više muškaraca sa završenom trogodišnjom stručnom školom za zanimanja na nivou značajnosti 0,05 (u cijelom uzorku ispitanika s ovim tipom obrazovanja ima 11,8%, a među muškarcima 15%). Također, žena sa završenom ovom vrstom škole ima značajno manje (na nivou 0,05) – 9%.
 - Ispitanika sa završenim fakultetom, akademijom, visokom školom u gradu ima značajno više (nivo 0,01) nego u cijeloj populaciji, tj. 12%, kao što ih u ruralnoj sredini ima značajno manje (isti nivo značajnosti od 0,01), tj. 4%.

Prosječna ocjena na skali – slaganje s tvrdnjama

	TOTAL	SPOL	
		MUŠKARAC	ŽENA
N	968	459	509
IZUZETNO MI JE VAŽNA PRIPADNOST MOJOJ NACIJI	4,8	4,8	4,8
OSJEĆAJ NACIONALNE PRIPADNOSTI ČINI ME CJELOVITOM OSOBOM	4,6	4,7	4,6
KADA NETKO TKO NIJE PRIPADNIK MOJE NACIJE KRITIZIRA PRIPADNIKE MOJE NACIJE, OSJEĆAM SE OSOBNO NAPADNUTIM	4,3	4,4	4,3
MENI OSOBNO VJERA JE IZUZETNO VAŽNA	4,4	4,2	4,5
NASTOJIM SE PRIDRŽAVATI NAČELA VJERE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU	4,5	4,4	4,7
REDOVITO ODLAZIM NA BOGOSLUŽJA	3,3	3,1	3,5

- U izračun prosječne ocjene ulaze samo varijable koje imaju danu ocjenu na skali. Odgovori ‘Ne znam’ i slični ne ulaze u izračun prosjeka.
- U prvom retku (N) prikazuje se N one tvrdnje na koju je naviše ispitanika odgovorilo. Broj ispitanika s valjanim odgovorima nije nužno isti za sve tvrdnje. Iz tog razloga nema niti retka značajnosti jer baza za izračun varira.
- Ovisno o tipu varijable značajnosti se računaju putem t-testa ili ANOVE, odnosno t-test između 2 grupe, ANOVA između više grupa.

Pitanja s mogućim višestrukim odgovorima

	TOTAL	OBRAZOVANJE		
		OSNOVNA ŠKOLA	SREDNJA ŠKOLA	VIŠA ŠKOLA/ FAKULTET
N	978	171	558	250
SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	22,5	23,9	25,6	25,6
BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	17,8	21,7	19,6	11,1
ROMI	36,5	35,2	39,3	31,0
MUSLIMANI	43,5	40,3	46,6	39,0
ATEISTI (NEVJERNICI)	21,1	20,6	24,8	12,9
DOSELJENICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	18,3	17,7	22,8	08,9
DOSELJENICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	30,8	28,6	34,3	24,5
DOSELJENICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	21,3	19,4	25,1	14,0
KINEZI	26,2	29,4	28,6	18,6
CRNCI	29,8	34,6	31,9	21,8
ARAPI	44,6	45,4	48,4	35,6
TRAŽITELJI AZILA	42,2	38,7	44,2	40,3
NEPALCI	29,6	29,7	32,3	23,2
ŽIDOVI	22,9	23,7	25,5	16,6
UKRAJINCI	21,0	20,6	23,7	15,3
PALESTINCI	41,6	3,5	43,8	38,1
RUSI	33,4	34,5	35,9	27,1
FILIPINCI	24,3	20,2	29,2	16,0

- Kada su u pitanju višestruki odgovori (ispitanik je u mogućnosti da može odgovoriti s više valjanih odgovora, modaliteta) podaci u ćelijama predstavljaju postotak (sub)populacije koja spominje, tj. odgovara potvrdno na dati modalitet.
- Primijetite kako nedostaje red 100% – to je zato što se ovi postoci ne zbrajaju do 100.

4. Rezultati

4.1. Važnost nacionalne i vjerske samoidentifikacije

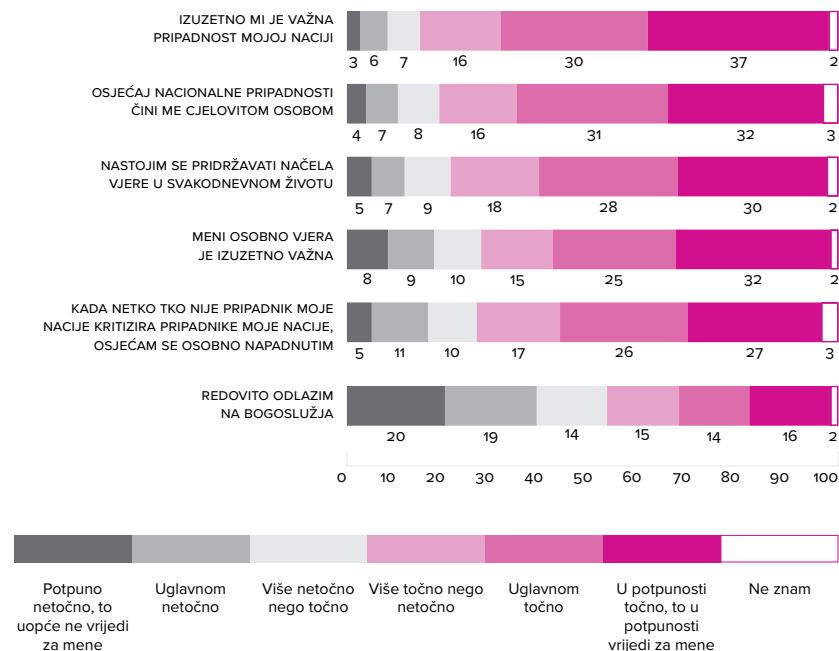
Kao i u prethodnim dvama ciklusima istraživanja, nacionalni i vjerski identitet mjeran je skalom od šest pitanja od kojih se tri odnose na nacionalni, a tri na vjerski identitet. Ispitanici su zamoljeni da procijene koliko im je važna pripadnost vlastitoj naciji i koliko nacionalna pripadnost određuje njihov identitet te osjećaju li se oni osobno kritiziranima kada netko tko nije pripadnik njihove nacije kritizira pripadnike njihove nacije. Također su procjenjivali koliko im je važna vjera, koliko se pridržavaju vjerskih načela u svakodnevnom životu te koliko redovito odlaze na bogoslužja.

Oko 2/3 ispitanika iskazuje visoko slaganje (u potpunosti i uglavnom) da im je važna pripadnost naciji. S tom se tvrdnjom i sada, kao i 2017. i 2013. godine, slaže najviše ispitanika. Iako je udio onih koji iskazuju veće slaganje niži nego 2017. godine, prosječna ocjena ostala je na istoj razini kao i u prethodnim dvama ciklusima istraživanja. Važnost svih dimenzija sada je nešto niža nego 2017. godine i gotovo je identična onoj iz 2013. godine. Kao i u prethodnim dvama ciklusima istraživanja najmanje ispitanika navodi da redovno odlazi na bogoslužje (30%). Konkretno, 63% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže s tvrdnjom 'Osjećaj nacionalne pripadnosti čini me cjelovitom osobom', dok se više od polovice ispitanika (53%) osjeća osobno napadnutim kada netko tko nije pripadnik njihove nacije kritizira pripadnike njihove nacije. Što se vjere tiče, najviše ispitanika (58%) navodi da se nastoji pridržavati načela vjere u svakodnevnom životu (uglavnom se ili u potpunosti slaže s tvrdnjom), a tek nešto manje, odnosno 57%, navodi da im je osobno vjera izuzetno važna. No samo 30% ispitanika navelo je da redovito odlazi na bogoslužja, što je ujedno i tvrdnja koja je dobila i najmanju potporu između ovih šest tvrdnji.

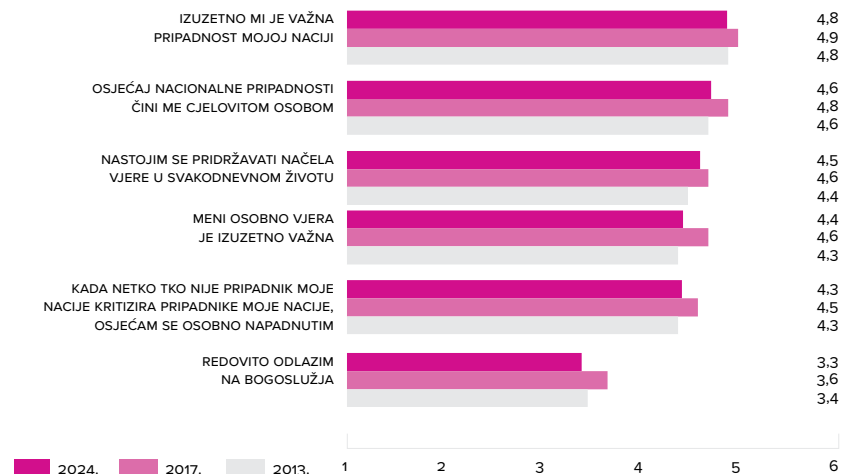
Mogu se također uočiti i neke zanimljive razlike s obzirom na pojedina sociodemografska obilježja ispitanika. Ženama te starijim osobama (umirovljenicima) vjera je važnija nego muškarcima, a mladi općenito pridaju najmanju važnost vjeri i naciji. Isto se može uočiti i kod osoba iz urbanijih sredina. Općenito se ispitanici u svom stavu prema naciji i vjeri ne razlikuju značajno s obzirom na obrazovanje. Također, važnost pripadnosti naciji sada je izraženija kod građana iz Zagreba i okolice, što prije nije bio slučaj. Za razliku od Slavonije, Dalmacije, Like i Banovine, te Sjeverne Hrvatske, gdje je stupanj slaganja s tvrdnjama vezanima uz poistovjećivanje s vjerom i nacijom nešto veći, građani iz Istre, Primorja i Gorskog kotara i dalje rjeđe od ostalih iskazuju veće razine slaganja

s tvrdnjama vezanima uz važnost pripadnosti vjeri i naciji. Uočene su i očekivane razlike s obzirom na stranačko opredjeljenje te s obzirom na samoprocjenu političke orijentacije. Tako glasači HDZ-a te Domovinskog pokreta, kao i oni koje se vide kao desno orijentirani, vjeru i naciju vide kao nešto važnije nego glasači stranke Možemo te glasači centra i lijevog političkog spektra. Ispitanici koji se izjašnjavaju kao katolici tradicionalni su u viđenju vjere i nacije, odnosno iskazuju veći stupanj slaganja s tvrdnjama o vjeri i naciji, za razliku od agnostika i ateista, koji iskazuju najmanji stupanj slaganja s tim tvrdnjama. Osobe prosječnih primanja (1.301 – 1.800 €), kao i umirovljenici, u nešto većoj mjeri iskazuju slaganje s tvrdnjama o vjeri i naciji, za razliku od osoba iznadprosječnih primanja (viših od 2.600 €) i osoba koje se bave slobodnim profesijama, koje iskazuju najmanji stupanj slaganja s tim tvrdnjama.

Slika 1. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje u vezi nacionalne pripadnosti i vjere. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri sljedeće tvrdnje opisuju Vas osobno. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Potpuno netočno, to uopće ne vrijedi za mene', dok 6 označava 'U potpunosti točno, to u potpunosti vrijedi za mene'. – postotak odgovora

Slika 2. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje u vezi nacionalne pripadnosti i vjere. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri sljedeće tvrdnje opisuju Vas osobno. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Potpuno netočno, to uopće ne vrijedi za mene', dok 6 označava 'U potpunosti točno, to u potpunosti vrijedi za mene'. – usporedba s prethodnim istraživanjima – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Tablica 4. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje u vezi nacionalne pripadnosti i vjere. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri sljedeće tvrdnje opisuju Vas osobno. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Potpuno netočno, to uopće ne vrijedi za mene', dok 6 označava 'U potpunosti točno, to u potpunosti vrijedi za mene'. – prosječne vrijednosti

		N	IZUZETNO MI JE VAŽNA PRIPADNOST MOJOJ NACIJI	OSJEĆAJ NACIONALNE PRIPADNOSTI ČINI ME CJELOVITOM OSOBOM	KADA NETKO TKO NIJE PRIPADNIK MOJE NACIJE KRITIZIRA PRIPADNIKE MOJE NACIJE, OSJEĆAM SE OSOBNO NAPADNUTIM	MENI OSOBNO VJERA JE IZUZETNO VAŽNA	NASTOJIM SE PRIDRŽAVATI NAČELA VJERE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU	REDOVITO ODLAZIM NA BOGOSLUŽJA
TOTAL		968	4,8	4,6	4,3	4,4	4,5	3,3
SPOL	MUŠKARAC	459	4,8	4,7	4,4	4,2	4,4	3,1
	ŽENA	509	4,8	4,6	4,3	4,5	4,7	3,5
DOB	DO 29 GODINA	130	4,6	4,4	4,2	4,0	4,1	3,2
	OD 30 DO 44 GODINE	232	4,6	4,6	4,1	4,3	4,4	3,4
	OD 45 DO 59 GODINA	250	4,7	4,5	4,4	4,4	4,4	3,2
	VIŠE OD 60 GODINA	356	5,0	4,9	4,5	4,5	4,9	3,4
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	166	4,9	4,7	4,2	4,6	4,7	3,5
	SREDNJA ŠKOLA	553	4,8	4,7	4,4	4,4	4,6	3,4
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	249	4,8	4,5	4,2	4,2	4,3	3,2
TIP NASELJA	SELO	374	4,9	4,8	4,5	4,5	4,6	3,6
	GRAD	594	4,7	4,5	4,3	4,3	4,5	3,2
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	5,1	4,9	4,7	4,3	4,6	3,1
	SJEVERNA HRVATSKA	163	4,4	4,3	4,0	4,5	4,6	3,8
	SLAVONIJA	146	4,8	4,6	4,2	4,4	4,4	3,2
	LIKA I BANOVINA	76	4,9	4,8	4,1	4,5	4,8	2,8
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	4,4	4,2	3,9	3,9	4,2	3,0
	DALMACIJA	197	4,9	4,8	4,5	4,5	4,6	3,9

Tablica 5. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje u vezi nacionalne pripadnosti i vjere. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri sljedeće tvrdnje opisuju Vas osobno. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Potpuno netočno, to uopće ne vrijedi za mene', dok 6 označava 'U potpunosti točno, to u potpunosti vrijedi za mene'. – prosječne vrijednosti

		N	IZUZETNO MI JE VAŽNA PRIPADNOST MOJOJ NACIJI	OSJEĆAJ NACIONALNE PRIPADNOSTI ČINI ME CJELOVITOM OSOBOM	KADA NETKO TKO NIJE PRIPADNIK MOJE NACIJE KRITIZIRA PRIPADNIKE MOJE NACIJE, OSJEĆAM SE OSOBNO NAPADNUTIM	MENI OSOBNO VJERA JE IZUZETNO VAŽNA	NASTOJIM SE PRIDRŽAVATI NAČELA VJERE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU	REDOVITO ODLAZIM NA BOGOSLUŽJA
TOTAL		968	4,8	4,6	4,3	4,4	4,5	3,3
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	5,0	4,8	4,5	4,7	5,0	3,5
	751 – 1300 €	139	4,9	4,6	4,4	4,3	4,5	3,3
	1301 – 1800 €	106	5,1	4,9	4,6	4,7	4,8	3,6
	1801 – 2600 €	123	4,5	4,3	4,3	4,2	4,3	3,3
	VIŠE OD 2600 €	162	4,5	4,2	4,1	4,0	4,3	3,3
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	306	4,8	4,8	4,3	4,4	4,4	3,2
SAOPROCIJENA STANDARDNA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	147	4,8	4,8	4,3	4,4	4,7	3,3
	PROSJEČAN	707	4,8	4,6	4,3	4,4	4,5	3,4
	IZNAD PROSJEKA	97	4,7	4,6	4,3	4,1	4,3	3,4
	NE ZNAM	17	5,0	5,0	4,8	5,1	5,1	3,3
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	4,5	4,3	4,0	3,9	4,1	3,1
	SLUŽBENICI	93	4,7	4,5	4,1	4,4	4,5	3,5
	RADNICI	280	4,7	4,6	4,4	4,4	4,5	3,5
	STUDENTI	32	5,0	4,9	4,5	4,4	4,5	2,9
	KUĆANICE	30	5,0	4,5	4,3	4,7	4,5	3,3
	NEZAPOSLENI	36	4,4	4,5	4,2	4,4	4,0	2,9
	UMIROVLJENICI	322	5,1	4,9	4,6	4,5	4,9	3,4
	OSTALO I NEPOZNATO	10	4,8	4,6	4,1	4,1	4,7	2,8
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	613	4,8	4,7	4,4	4,4	4,5	3,5
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	249	4,8	4,6	4,4	4,4	4,6	3,3
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	4,6	4,5	4,2	4,2	4,5	2,7
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	33	4,4	4,1	4,1	3,9	4,3	3,2

Tablica 6. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje u vezi nacionalne pripadnosti i vjere. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri sljedeće tvrdnje opisuju Vas osobno. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Potpuno netočno, to uopće ne vrijedi za mene', dok 6 označava 'U potpunosti točno, to u potpunosti vrijedi za mene'. – prosječne vrijednosti

		N	IZUZETNO MI JE VAŽNA PRIPADNOST MOJOJ NACIJ	OSJEĆAJ NACIONALNE PRIPADNOSTI ČINI ME CJELOVITOM OSOBOM	KADA NETKO TKO NIJE PRIPADNIK MOJE NACIJE KRITIZIRA PRIPADNIKE MOJE NACIJE, OSJEĆAM SE OSOBNO NAPADNUTIM	MENI OSOBNO VJERA JE IZUZETNO VAŽNA	NASTOJIM SE PRIDRŽAVATI NAČELA VJERE U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU	REDOVITO ODLAZIM NA BOGOSLUŽJA
TOTAL		968	4,8	4,6	4,3	4,4	4,5	3,3
STRANKE	HDZ	204	5,0	4,9	4,5	4,8	4,8	3,8
	SDP	134	4,6	4,6	4,2	4,2	4,2	2,9
	MOST	48	5,4	4,9	4,7	4,9	5,2	3,6
	DP	44	5,7	5,5	5,5	5,6	5,6	4,6
	MOŽEMO!	69	4,2	4,0	3,7	3,2	3,7	2,3
	OSTALE	130	4,8	4,6	4,3	4,5	4,5	3,4
	NEODLUČNI	49	4,9	4,7	3,8	4,4	4,9	3,9
	APSTINENTI	290	4,6	4,5	4,3	4,0	4,4	3,2
LJEVO-DESNO	LJEVO	209	4,4	4,2	3,9	3,7	3,9	2,8
	CENTAR	237	4,5	4,4	4,0	4,1	4,3	3,3
	DESNO	255	5,1	4,9	4,7	4,9	4,9	4,0
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELJEN/A	266	5,1	4,9	4,6	4,5	4,8	3,3
VIEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	823	4,9	4,8	4,5	4,6	4,7	3,5
	PRAVOSLAVNA	56	4,8	4,7	4,4	4,2	4,3	3,0
	AGNOSTIK/ATEIST	74	3,5	3,2	3,1	1,9	2,7	1,5
	NEKA DRUGA	15	3,7	4,1	3,2	4,4	4,6	2,8
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	392	4,7	4,5	4,1	4,2	4,5	3,2
	PONEKAD	258	4,8	4,8	4,4	4,4	4,5	3,5
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	318	4,9	4,7	4,6	4,5	4,6	3,4

4.2. Posljedice useljavanja i doživljaj prijetnje

Kao i u prethodnim dvama ciklusima, u sklopu istraživanja ispitani su stavovi prema strancima i useljavanju stranaca u Hrvatsku. Korišteno je deset tvrdnji (jedna nova u odnosu na istraživanje iz 2017.) koje mjere ksenofobiju, odnosno predrasude i strahove, kao i doživljaj prijetnje. Ksenofobija se definira kao općeniti negativan stav i netrpeljivost prema članovima vanjske grupe, odnosno kao predrasude prema osobama koje doživljavamo drugima, drugačijima. Kao i u prethodnim dvama ciklusima istraživanja, i u ovom se ciklusu ispitivao strah i negativne reakcije prema strancima i imigrantima. Pritom su područja ovih strahova sljedeća: osobna sigurnost, kulturni identitet i politička lojalnost. Drugim riječima, predrasude i netrpeljivost prema strancima temelje se na strahu da će oni ugroziti našu osobnu sigurnost i sigurnost naše imovine, da ćemo zbog njihove prisutnosti trebati mijenjati vlastitu kulturu i izgubiti kulturni identitet te da će oni svojom nelojalnošću ugroziti stabilnost naše države i da neće voditi računa o njenoj dobrobiti.

Najviše se ispitanika (56%) slaže s tvrdnjom 'Bojim se da će u slučaju rata ili napetosti strani doseljenici biti lojalni zemljama iz kojih potječu, a ne Hrvatskoj'. Sličan je postotak (54%) onih koji se uglavnom ili u potpunosti slažu s tvrdnjom 'Sumnjam da će stranim doseljenicima interes naše zemlje biti na prvom mjestu'. Nadalje, zanimljivo je da je u odnosu na 2017. godinu porastao strah da će stranci oduzimati posao ljudima koji oduvijek tu žive (s tom se tvrdnjom slaže 48% ispitanika), iako strani radnici u Hrvatsku upravo dolaze da bi popunili radna mjesta koja su deficitarna, tj. nema dovoljnog broja zainteresiranih ili kvalificiranih radnika iz Hrvatske. Nadalje, 42% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže s tvrdnjom 'S porastom useljavanja stranaca bojim se da će se naš život promijeniti nagore', kao i s tvrdnjom 'Bojim se da će naša vlastita kultura nestati s porastom useljavanja stranaca'. Samo nešto manje ispitanika (41%) brine mogućnost širenja nepoznatih bolesti koje donose strani doseljenici, dok 35% ispitanika smatra da strani doseljenici u Hrvatsku dolaze kako bi iskoristavali sustav socijalne skrbi.

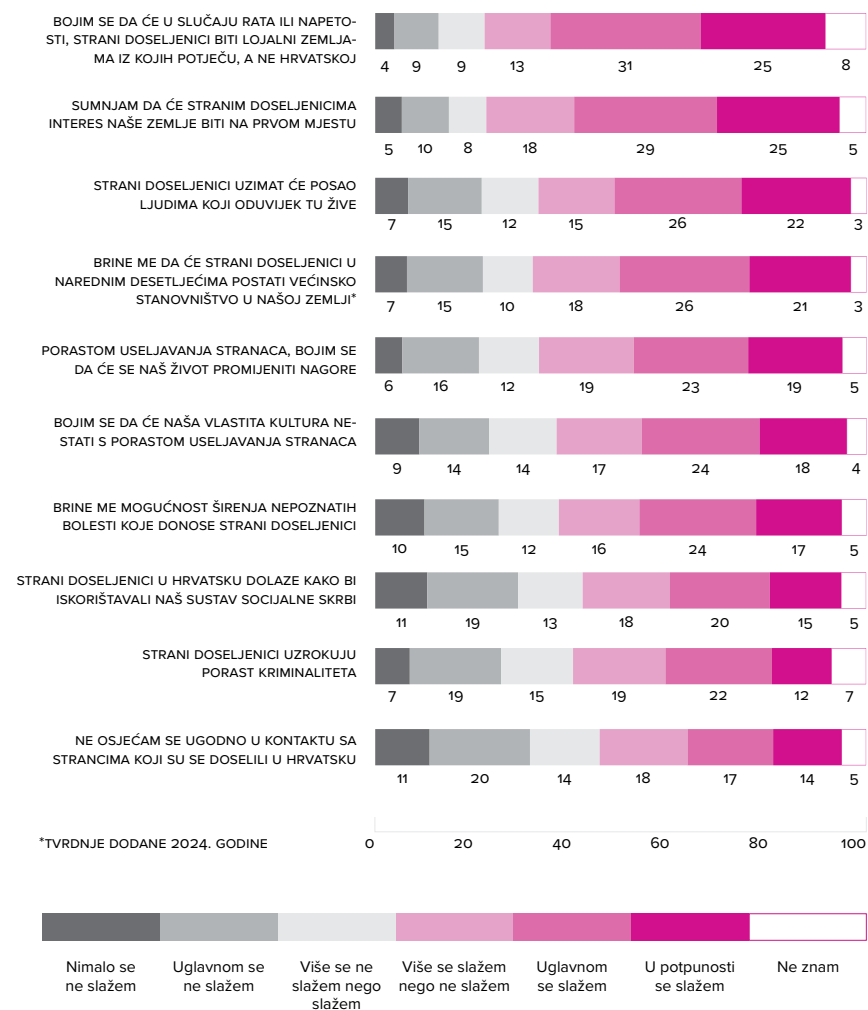
Jedina tvrdnja gdje je prosječna ocjena slaganja ostala ista u odnosu na 2017. godinu jest da 'Strani doseljenici uzrokuju porast kriminaliteta', što smatra 34% ispitanika. Ispitanici su podijeljeni kada je riječ o tvrdnji 'Ne osjećam se ugodno u kontaktu sa strancima koji su se doselili u Hrvatsku' – podjednak postotak ispitanika (31%) uglavnom se ili u potpunosti slaže i ne slaže s tom tvrdnjom.

Što se pak nove tvrdnje dodane 2024. godine tiče – 'Brine me da će strani doseljenici u narednim desetljećima postati većinsko stanovništvo u našoj zemlji' – s njom se uglavnom ili u potpunosti slaže gotovo polovina

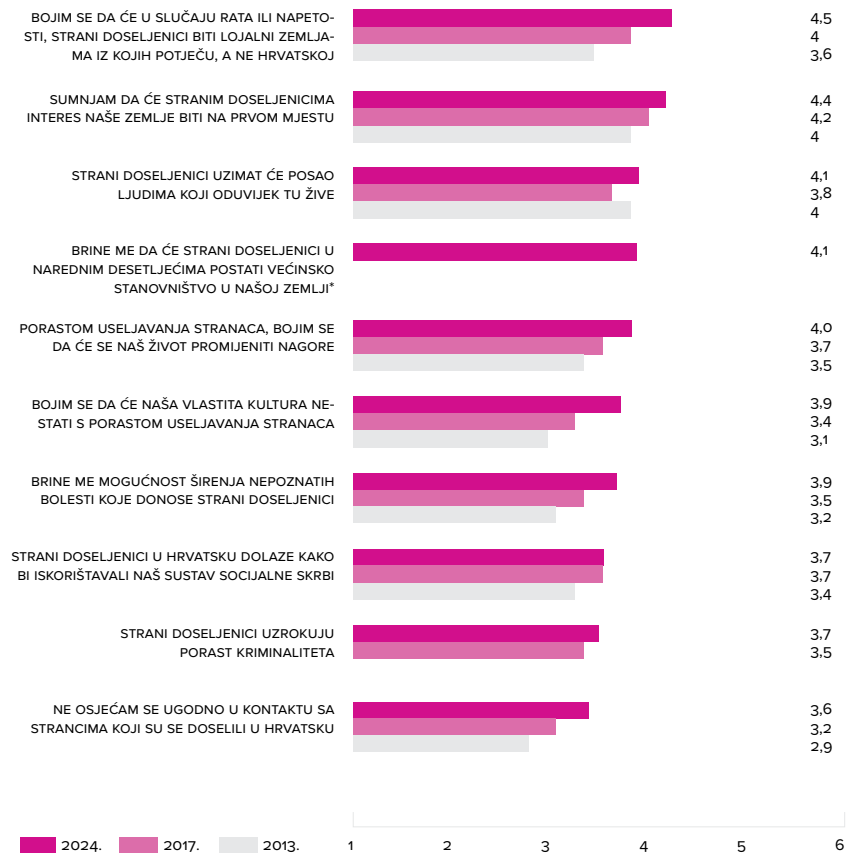
ispitanika, odnosno njih 47%.

Što se tiče razlika prema pojedinim demografskim skupinama, one su do neke mjere očekivane. Osobe u dobi do 45 godina manje su sklone slaganju s tvrdnjama koje ukazuju na strah i predrasude, a to vrijedi i za one višeg i visokog obrazovanja, za osobe iz Istre i Primorja te osobe koje se bave slobodnom profesijom, kao i one koji su mijenjali boravište odnosno boravili su u inozemstvu i/ili u drugim mjestima unutar Hrvatske. Isto vrijedi i za osobe koje žive u kućanstvima s višim primanjima, kao i, u nekoj manjoj mjeri, za muškarce. S obzirom na stranačke preferencije, birači stranke Možemo nešto su otvoreniji prema strancima. Katolici su nešto zatvoreniji, dok su agnostici/ateisti otvoreniji prema strancima. Zatvorenije su starije osobe, osobe nižeg obrazovanja, nižih i ispod-prosječnih prihoda, ispitanici iz Dalmacije te ispitanici koji su u mirovini.

Slika 3. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Slika 4. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – usporedba s prethodnim istraživanjima – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Tablica 7. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

			STRANI DOSELJENICI UZROKUJU PORAST KRIMINALITETA	STRANI DOSELJENICI UZIMAT ĆE POSAO LJUDIMA KOJI ODUVIJEK TU ŽIVE	NE OSJEĆAM SE UGODNO U KONTAKTU SA STRANCIMA KOJI SU SE DOSELILI U HRVATSKU	BRINE ME MOGUĆNOST ŠIRENJA NEPOZNATIH BOLESTI KOJE DONOSE STRANI DOSELJENICI	BOJIM SE DA ĆE U SLUČAJU RATA ILI NAPETOSTI, STRANI DOSELJENICI BITI LOJALNI ZEMLJAMA IZ KOJIH POTJEČU, A NE HRVATSKOJ	S PORASTOM USELJAVANJA STRANACA, BOJIM SE DA ĆE SE NAŠ ŽIVOT PROMIJENITI NAGORE	SUMNJAM DA ĆE STRANIM DOSELJENICIMA INTERES NAŠE ZEMLJE BITI NA PRVOM MJESTU	BOJIM SE DA ĆE NAŠA VLASTITA KULTURA NESTATI S PORASTOM USELJAVANJA STRANACA	STRANI DOSELJENICI U HRVATSKU DOLAZE KAKO BI ISKORIŠTAVALI NAŠ SUSTAV SOCIJALNE SKRBI	BRINE ME DA ĆE STRANI DOSELJENICI U NAREDNIM DESETLJEĆIMA POSTATI VEĆINSKO STANOVNIŠTVO U NAŠOJ ZEMLJI
TOTAL		967	3,7	4,1	3,6	3,9	4,5	4,0	4,4	3,9	3,7	4,1
SPOL	MUŠKARAC	461	3,7	4,1	3,4	3,9	4,4	3,9	4,3	3,8	3,6	4,0
	ŽENA	505	3,7	4,1	3,7	3,9	4,6	4,1	4,4	4,0	3,8	4,2
DOB	DO 29 GODINA	129	3,7	3,8	3,4	3,5	4,2	3,9	4,1	3,8	3,7	3,8
	OD 30 DO 44 GODINE	234	3,4	3,9	3,3	3,6	4,1	3,7	4,4	3,7	3,6	3,9
	OD 45 DO 59 GODINA	247	3,7	4,1	3,6	3,9	4,7	4,0	4,6	3,9	3,6	4,0
	VIŠE OD 60 GODINA	356	3,9	4,3	3,8	4,2	4,6	4,3	4,4	4,1	3,7	4,4
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	164	4,1	4,5	3,9	4,5	4,7	4,4	4,4	4,1	3,9	4,7
	SREDNJA ŠKOLA	553	3,7	4,1	3,6	3,8	4,4	4,1	4,4	3,9	3,7	4,0
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	249	3,5	3,8	3,3	3,5	4,4	3,7	4,4	3,7	3,3	3,8
TIP NASELJA	SELO	372	3,8	4,3	3,7	4,2	4,6	4,2	4,4	4,1	3,7	4,2
	GRAD	595	3,6	4,0	3,4	3,6	4,4	3,9	4,4	3,8	3,6	4,0
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	266	3,7	4,0	3,7	3,9	4,4	4,0	4,4	3,9	3,6	4,1
	SJEVERNA HRVATSKA	164	3,7	4,1	3,5	4,0	4,4	4,1	4,1	3,9	4,0	4,2
	SLAVONIJA	143	3,7	4,0	3,3	4,1	4,5	3,9	4,3	3,8	3,4	3,8
	LIKA I BANOVINA	76	3,7	4,2	3,4	3,6	4,5	4,0	4,3	3,6	3,7	4,2
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	3,2	3,7	2,9	3,0	4,4	3,7	4,4	3,7	2,9	3,8
	DALMACIJA	198	4,1	4,5	4,0	4,2	4,6	4,3	4,7	4,2	4,2	4,3

Tablica 8. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	STRANI DOSELENJCI UZROKUJU PORAST KRIMINALITETA	STRANI DOSELENJCI UZIMAT ĆE POSAO LJUDIMA KOJI ODVUJEK TU ŽIVE	NE OSJEĆAM SE UGODNO U KONTAKTU SA STRANCI-MA KOJI SU SE DOSELILI U HRVATSKU	BRINE ME MOGUĆNOST ŠIRENJA NEPOZNATIH BOLESTI KOJE DONOSE STRANI DOSELENJCI	BOJIM SE DA ĆE U SLUČAJU RATA ILI NAPETOSTI, STRANI DOSELENJCI BITI LOJALNI ZEMLJAMA IZ KOJIH POTJEČU, A NE HRVATSKOJ	S PORASTOM USELJAVANJA STRANACA, BOJIM SE DA ĆE SE NAŠ ŽIVOT PROMIJENITI NAGORE	SUNJAM DA ĆE STRANIM DOSELENJECIMA INTERES NAŠE ZEMLJE BITI NA PRVOM MJESTU	BOJIM SE DA ĆE NAŠA VLASTITA KULTURA NEŠTATI S PORASTOM USELJAVANJA STRANACA	STRANI DOSELENJCI U HRVATSKU DOLAZE KAKO BI ISKORIŠTAVALI NAŠ SUSTAV SOCIJALNE SKRBI	BRINE ME DA ĆE STRANI DOSELENJCI U NAREDNIM DESETLJEĆIMA POSTATI VEĆINSKO STANOVNIŠTVO U NAŠOJ ZEMLJI
TOTAL		967	3,7	4,1	3,6	3,9	4,5	4,0	4,4	3,9	3,7	4,1
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	4,1	4,5	4,0	4,7	4,8	4,4	4,4	4,3	4,2	4,8
	751 – 1300 €	136	3,8	4,1	3,7	4,0	4,4	4,1	4,2	3,8	3,5	4,0
	1301 – 1800 €	104	3,8	4,0	3,4	4,0	4,6	4,1	4,3	4,0	3,6	4,1
	1801 – 2600 €	123	3,6	4,0	3,6	3,7	4,2	3,9	4,2	3,8	3,5	3,9
	VIŠE OD 2600 €	163	3,5	3,6	3,3	3,3	4,1	3,5	4,3	3,7	3,5	3,6
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	307	3,6	4,2	3,5	3,8	4,6	4,1	4,6	3,9	3,7	4,1
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	4,1	4,4	3,9	4,2	4,7	4,4	4,6	4,2	3,8	4,4
	PROSJEČAN	707	3,7	4,1	3,5	3,8	4,5	4,0	4,4	3,9	3,7	4,1
	IZNAD PROSJEKA	98	3,6	3,7	3,3	3,6	3,9	3,6	3,9	3,7	3,2	3,6
	NE ZNAM	17	3,5	3,3	3,6	3,1	4,5	4,3	4,6	3,4	3,9	3,4
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	3,3	3,5	3,2	3,2	4,1	3,5	4,4	3,5	3,1	3,6
	SLUŽBENICI	94	3,6	4,0	3,5	3,5	4,6	3,9	4,4	3,9	3,7	4,0
	RADNICI	277	3,7	4,2	3,6	3,9	4,4	4,0	4,5	4,0	3,8	4,1
	STUDENTI	32	3,7	3,8	3,2	3,3	3,9	3,4	3,9	3,7	3,5	3,2
	KUĆANICE	30	4,2	4,3	4,1	4,5	4,9	4,4	4,1	3,8	3,7	4,3
	NEZAPOSLENI	36	4,0	4,1	3,6	4,1	4,8	4,0	4,3	3,9	4,1	3,7
	UMIROVLJENICI	323	3,9	4,4	3,7	4,2	4,6	4,3	4,4	4,1	3,8	4,4
PROMJENA BORAVIŠTA	OSTALO I NEPOZNATO	10	3,2	3,8	3,7	3,7	4,4	3,6	4,3	3,7	3,7	3,2
	NE	614	3,7	4,1	3,6	3,9	4,4	4,0	4,4	3,9	3,7	4,1
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	249	3,8	4,3	3,6	4,1	4,7	4,2	4,5	4,0	3,7	4,2
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	3,4	3,7	3,0	3,4	4,2	3,7	4,4	3,6	3,2	3,7
PROMJENA BORAVIŠTA	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	32	3,3	3,6	2,8	2,8	3,8	3,5	3,4	3,2	3,1	3,8

Tablica 9. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	STRANI DOSELENJCI UZROKUJU PORAST KRIMINALITETA	STRANI DOSELENJCI UZIMAT ĆE POSAO LJUDIMA KOJI ODVUJEK TU ŽIVE	NE OSJEĆAM SE UGODNO U KONTAKTU SA STRANCI-MA KOJI SU SE DOSELILI U HRVATSKU	BRINE ME MOGUĆNOST ŠIRENJA NEPOZNATIH BOLESTI KOJE DONOSE STRANI DOSELENJCI	BOJIM SE DA ĆE U SLUČAJU RATA ILI NAPETOSTI, STRANI DOSELENJCI BITI LOJALNI ZEMLJAMA IZ KOJIH POTJEČU, A NE HRVATSKOJ	S PORASTOM USELJAVANJA STRANACA, BOJIM SE DA ĆE SE NAŠ ŽIVOT PROMIJENITI NAGORE	SUNJAM DA ĆE STRANIM DOSELENJECIMA INTERES NAŠE ZEMLJE BITI NA PRVOM MJESTU	BOJIM SE DA ĆE NAŠA VLASTITA KULTURA NEŠTATI S PORASTOM USELJAVANJA STRANACA	STRANI DOSELENJCI U HRVATSKU DOLAZE KAKO BI ISKORIŠTAVALI NAŠ SUSTAV SOCIJALNE SKRBI	BRINE ME DA ĆE STRANI DOSELENJCI U NAREDNIM DESETLJEĆIMA POSTATI VEĆINSKO STANOVNIŠTVO U NAŠOJ ZEMLJI
TOTAL		967	3,7	4,1	3,6	3,9	4,5	4,0	4,4	3,9	3,7	4,1
STRANKE	HDZ	204	3,8	4,2	3,7	4,1	4,3	4,1	4,4	4,1	3,9	4,3
	SDP	134	3,9	4,3	3,5	4,0	4,6	4,1	4,7	4,0	3,7	4,3
	MOST	48	3,8	4,3	3,8	3,9	4,3	4,4	4,8	4,1	3,8	3,9
	DP	44	4,3	4,3	4,1	4,4	4,6	4,4	4,4	4,3	4,2	4,4
	MOŽEMO!	69	3,1	3,1	2,7	2,8	3,9	3,0	3,7	3,0	2,5	3,1
	OSTALE	132	3,9	4,1	3,5	3,8	4,4	4,1	4,1	4,0	3,8	4,1
	NEODLUČNI	49	4,0	4,4	3,5	4,0	4,7	4,3	4,8	4,3	4,0	4,6
	APSTINENTI	287	3,5	4,1	3,6	3,8	4,6	4,0	4,4	3,7	3,6	4,0
LJEVO-DESNO	LJEVO	208	3,6	4,0	3,3	3,6	4,4	3,7	4,3	3,7	3,4	3,9
	CENTAR	237	3,6	4,2	3,5	3,9	4,4	4,1	4,4	3,9	3,5	4,2
	DESNO	254	3,9	4,2	3,8	4,0	4,4	4,2	4,4	4,2	3,9	4,2
	NISAM POLITIČKI OPREDJELJEN/A	268	3,7	4,0	3,6	3,9	4,5	4,1	4,4	3,9	3,8	4,0
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	825	3,8	4,2	3,7	4,0	4,5	4,1	4,4	4,0	3,7	4,2
	PRAVOSLAVNA	55	4,0	4,2	3,3	3,8	4,6	3,9	4,4	3,5	3,9	4,0
	AGNOSTIK/ATEIST	74	2,8	3,2	2,7	2,5	3,9	3,0	3,9	2,8	2,7	3,2
	NEKA DRUGA	13	3,2	4,6	3,1	3,3	4,6		4,2	4,7	3,2	4,6
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	390	3,5	4,0	3,4	3,7	4,4	3,9	4,3	3,8	3,6	3,9
	PONEKAD	257	3,8	4,2	3,6	3,9	4,5	4,0	4,4	4,0	3,7	4,1
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	320	3,8	4,1	3,6	4,0	4,5	4,1	4,4	4,0	3,6	4,3

4.3. Stavovi prema različitim kategorijama stranaca s obzirom na motive dolaska

U ovom poglavlju cilj je bio utvrditi prema kojim su motivima ulaska stranaca u Hrvatsku građani otvoreni i u kojoj mjeri. U odnosu na prethodna dva ciklusa istraživanja dodane su nove kategorije motiva kao što su turistički posjet, povratak iz dijaspore, digitalno nomadstvo, umirovljenje ljudi iz bogatijih zemalja te klimatska migracija, te shodno njima novo-predložene kategorije migranata.

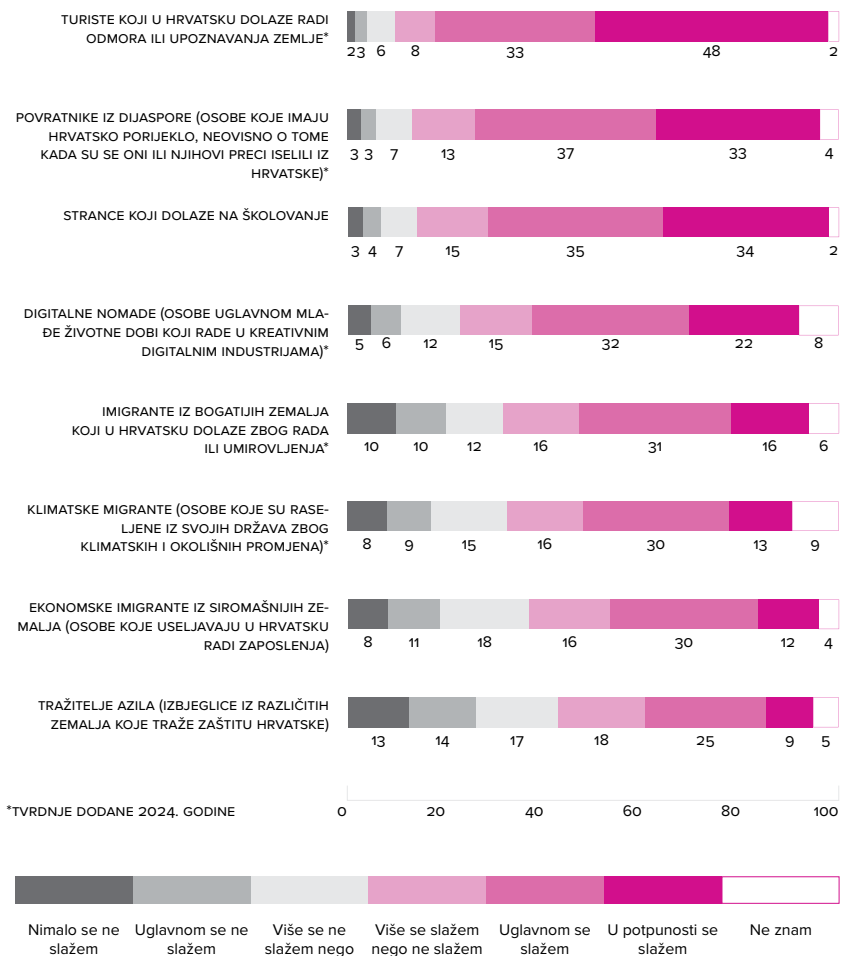
Svakako očekivano, građani se u najvećem postotku (81%) uglavnom ili u potpunosti slažu da bi Hrvatska trebala biti otvorena za turiste. 71% ispitanika i ispitanica uglavnom se ili u potpunosti slaže da bi Hrvatska trebala biti otvorena za povratnike iz dijaspore. Na trećem mjestu (69% ispitanika) osobe su koje dolaze radi obrazovanja i tu nema razlike u odnosu na prethodni val istraživanja 2017. godine. Slijede digitalni nomadi, čije useljavanje uglavnom ili u potpunosti podržava 54% ispitanika, umirovljenici iz bogatijih zemalja (koje podržava 47% ispitanika) te klimatski migranti, s čijim se useljavanjem u Hrvatsku slaže 43% ispitanika. Na začelju prema podršci dvije su kategorije iz prethodnog ciklusa istraživanja, ekonomski imigranti iz siromašnijih zemalja, tj. osobe koje useljavaju u Hrvatsku prvenstveno radi zaposlenja, te tražitelji azila odnosno izbjeglice iz različitih zemalja koje traže zaštitu Hrvatske.

Podrška dolasku ekonomskih migranata (čiji dolazak podržava 42% ispitanika) nešto je veća nego 2017. godine, a za tražitelje azila prosječno je nešto manja, pa njihov dolazak sada podržava 34% ispitanika, a nimalo ili uglavnom ne podržava 27%.

Kad pogledamo rezultate istraživanja u odnosu na neke karakteristike ispitanika, zamjetno je da ispitanici iz Like i Banovine pokazuju veću podršku za doseljavanje svih kategorija stranaca. Otvorenije stavove pokazuju i ispitanici koji rade u slobodnim profesijama i birači stranke. Možemo te ispitanici pravoslavne vjeroispovijesti i agnostici odnosno ateisti, dok su katolici i ispitanici koji se identificiraju desno nešto zatvoreniji.

Slika 5. Postoje različita mišljenja o tome treba li strancima omogućiti ulazak u Hrvatsku neovisno o njihovim motivima. Molim vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Hrvatska bi trebala biti otvorena za:

Slika 6. Postoje različita mišljenja o tome treba li strancima omogućiti ulazak u Hrvatsku neovisno o njihovim motivima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – usporedba s prethodnim istraživanjima – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Hrvatska bi trebala biti otvorena za:

Tablica 10. Postoje različita mišljenja o tome treba li strancima omogućiti ulazak u Hrvatsku neovisno o njihovim motivima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Hrvatska bi trebala biti otvorena za:

		N	EKONOMSKE IMIGRANTE IZ SIROMAŠNIJIH ZEMALJA (OSOBE KOJE USELJAVAJU U HRVATSKU RADI ZAPOSLENJA)	STRANCE KOJI DOLAZE NA ŠKOLOVANJE	TRAŽITELJE AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	POVRATNIKE IZ DIJASPORE (OSOBE KOJE IMAJU HRVATSKO PORIJEKLO, NEOVISNO O TOME KADA SU SE ONI ILI NJIHOVI PRECI ISELILI IZ HRVATSKE)	KLIMATSKE MIGRANTE (OSOBE KOJE SU RASELJENE IZ SVOJIH DRŽAVA ZBOG KLIMATSKIH I OKOLIŠNIH PROMJENA)	DIGITALNE NOMADE (OSOBE UGLAVNOM MLADE ŽIVOTNE DOBI KOJI RADE U KREATIVNIM DIGITALNIM INDUSTRIJAMA)	IMIGRANTE IZ BOGATIJIH ZEMALJA KOJI U HRVATSKU DOLAZE ZBOG RADA ILI UMIROVLJENJA.	TURISTE KOJI U HRVATSKU DOLAZE RADI ODMORA ILI UPOZNAVANJA ZEMLJE.
TOTAL		967	3,9	4,8	3,6	4,9	4,0	4,4	4,0	5,1
SPOL	MUŠKARAC	459	3,8	4,8	3,5	4,8	4,0	4,4	4,0	5,1
	ŽENA	508	4,0	4,8	3,7	4,9	4,0	4,4	4,0	5,2
DOB	DO 29 GODINA	130	4,0	4,7	3,8	4,8	4,0	4,6	4,3	5,0
	OD 30 DO 44 GODINE	233	3,9	4,8	3,6	4,8	4,1	4,6	4,0	5,1
	OD 45 DO 59 GODINA	248	3,9	4,8	3,5	4,8	4,0	4,4	4,1	5,2
	VIŠE OD 60 GODINA	356	3,9	4,8	3,6	4,9	3,9	4,3	3,8	5,2
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	166	4,0	4,8	3,8	5,0	3,9	4,2	3,8	5,1
	SREDNJA ŠKOLA	555	3,9	4,7	3,6	4,8	4,0	4,4	3,9	5,1
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	247	3,9	4,9	3,5	4,9	4,1	4,6	4,3	5,2
TIP NASELJA	SELO	370	3,8	4,6	3,6	5,0	3,9	4,3	3,9	5,1
	GRAD	597	4,0	4,9	3,6	4,8	4,0	4,5	4,1	5,2
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	3,9	4,9	3,5	4,8	4,0	4,5	4,2	5,3
	SJEVERNA HRVATSKA	163	4,0	4,2	3,8	4,5	3,9	4,2	3,9	4,6
	SLAVONIJA	146	3,8	5,0	3,6	5,0	3,8	4,0	3,8	5,2
	LIKA I BANOVINI	76	4,5	5,3	4,4	5,4	4,9	5,0	4,7	5,7
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	3,9	4,9	3,6	4,8	3,9	4,6	4,1	5,1
	DALMACIJA	197	3,6	4,8	3,1	4,9	3,9	4,5	3,7	5,2

Tablica 11. Postoje različita mišljenja o tome treba li strancima omogućiti ulazak u Hrvatsku neovisno o njihovim motivima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Hrvatska bi trebala biti otvorena za:

		N	EKONOMSKE MIGRANTE IZ SIROMAŠNIJIH ZEMALJA (OSOBE KOJE USELJAVAJU U HRVATSKU RADI ZAPOSLENJA)	STRANCE KOJI DOLAZE NA ŠKOLOVANJE	TRAŽITELJE AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	POVRATNIKE IZ DIJASPORE (OSOBE KOJE IMAJU HRVATSKO PORJEKLO, NEOVISNO O TOME KADA SU SE ONI ILI NJIHOVI PRECI ISELILI IZ HRVATSKE)	KLIMATSKE MIGRANTE (OSOBE KOJE SU RASELJENE IZ SVOJIH DRŽAVA ZBOG KLIMATSKIH I OKOLIŠNIH PROMJENA)	DIGITALNE NOMADE (OSOBE UGLAVNOM MLADE ŽIVOTNE DOBI KOJI RADE U KREATIVNIM DIGITALNIM INDUSTRIJAMA)	IMIGRANTE IZ BOGATIJH ZEMALJA KOJI U HRVATSKU DOLAZE ZBOG RADA ILI UMIROVLJENJA	TURISTE KOJI U HRVATSKU DOLAZI RADI ODMORA ILI UPOZNAVANJA ZEMLJE
TOTAL		967	3,9	4,8	3,6	4,9	4,0	4,4	4,0	5,1
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	135	3,9	4,9	4,0	5,0	4,0	4,2	4,0	5,2
	751 – 1300 €	138	3,9	4,7	3,7	4,7	3,8	4,3	3,8	5,2
	1301 – 1800 €	104	4,0	4,9	3,7	4,9	4,0	4,4	3,9	5,1
	1801 – 2600 €	123	3,7	4,5	3,5	4,7	3,9	4,4	3,8	4,9
	VIŠE OD 2600 €	163	4,0	4,7	3,6	4,5	4,0	4,5	4,2	5,0
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	304	3,9	5,0	3,4	5,1	4,0	4,6	4,1	5,3
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	3,8	4,8	3,6	4,8	4,0	4,3	3,9	5,2
	PROSJEČAN	706	3,9	4,8	3,6	4,9	4,0	4,4	4,0	5,1
	IZNAD PROSJEKA	97	4,0	4,9	3,6	4,9	4,1	4,4	4,2	5,2
	NE ZNAM	19	4,2	5,0	3,7	4,5	4,3	4,5	4,7	5,1
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	4,0	5,0	3,5	4,9	4,4	4,8	4,4	5,2
	SLUŽBENICI	93	3,7	4,8	3,3	4,6	3,8	4,2	4,0	5,0
	RADNICI	278	3,9	4,6	3,7	4,7	4,0	4,3	4,0	5,0
	STUDENTI	32	4,0	4,9	3,9	5,1	3,8	5,0	4,4	5,3
	KUĆANICE	32	3,8	4,6	3,4	4,8	3,1	3,8	3,7	4,8
	NEZAPOSLENI	36	3,9	4,9	3,3	5,0	4,0	4,7	3,9	5,3
	UMIROVLJENICI	320	4,0	4,9	3,7	5,0	4,0	4,3	3,9	5,3
	OSTALO I NEPOZNATO	11	2,9	4,1	2,8	3,6	2,4	3,5	3,7	4,2
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	617	4,0	4,7	3,6	4,8	4,0	4,4	4,0	5,1
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	248	3,6	4,9	3,5	5,1	3,8	4,3	4,1	5,3
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	71	4,3	5,0	3,8	4,8	4,4	4,8	3,9	5,1
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	31	4,2	5,2	4,1	5,1	4,3	4,7	4,4	5,3

Tablica 12. Postoje različita mišljenja o tome treba li strancima omogućiti ulazak u Hrvatsku neovisno o njihovim motivima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Hrvatska bi trebala biti otvorena za:

		N	EKONOMSKE MIGRANTE IZ SIROMAŠNIJIH ZEMALJA (OSOBE KOJE USELJAVAJU U HRVATSKU RADI ZAPOSLENJA)	STRANCE KOJI DOLAZE NA ŠKOLOVANJE	TRAŽITELJE AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	POVRATNIKE IZ DIJASPORE (OSOBE KOJE IMAJU HRVATSKO PORJEKLO, NEOVISNO O TOME KADA SU SE ONI ILI NJIHOVI PRECI ISELILI IZ HRVATSKE)	KLIMATSKE MIGRANTE (OSOBE KOJE SU RASELJENE IZ SVOJIH DRŽAVA ZBOG KLIMATSKIH I OKOLIŠNIH PROMJENA)	DIGITALNE NOMADE (OSOBE UGLAVNOM MLADE ŽIVOTNE DOBI KOJI RADE U KREATIVNIM DIGITALNIM INDUSTRIJAMA)	IMIGRANTE IZ BOGATIJH ZEMALJA KOJI U HRVATSKU DOLAZE ZBOG RADA ILI UMIROVLJENJA	TURISTE KOJI U HRVATSKU DOLAZI RADI ODMORA ILI UPOZNAVANJA ZEMLJE
TOTAL		967	3,9	4,8	3,6	4,9	4,0	4,4	4,0	5,1
STRANKE	HDZ	204	3,8	4,8	3,5	4,9	3,8	4,4	3,9	5,0
	SDP	134	4,1	5,0	3,7	4,8	4,2	4,7	4,2	5,3
	MOST	48	4,1	5,3	3,9	5,2	4,3	4,9	4,5	5,6
	DP	44	3,5	4,5	3,1	5,5	3,4	3,9	3,3	4,9
	MOŽEMO!	69	4,6	5,2	4,2	5,0	4,5	5,0	4,5	5,2
	OSTALE	132	3,8	4,7	3,6	4,6	3,8	4,4	4,1	5,1
	NEODLUČNI	49	4,0	4,9	3,5	5,3	4,3	4,3	3,5	5,4
	APSTINENTI	287	3,8	4,7	3,5	4,7	3,9	4,2	3,9	5,0
LJEVO-DESNO	LJEVO	206	4,0	5,0	3,8	5,0	4,3	4,7	4,2	5,3
	CENTAR	239	3,9	4,9	3,6	4,8	4,0	4,3	4,0	5,1
	DESNO	255	3,6	4,6	3,4	5,0	3,7	4,3	3,8	5,0
	NISAM POLITIČKI OPREDJELJEN/A	268	4,1	4,8	3,7	4,7	4,0	4,4	4,1	5,2
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	826	3,9	4,8	3,5	4,8	3,9	4,3	3,9	5,1
	PRAVOSLAVNA	55	4,0	5,2	4,1	5,4	4,2	4,9	4,5	5,6
	AGNOSTIK/ATEIST	74	4,2	5,2	3,9	4,8	4,4	5,0	4,4	5,3
	NEKA DRUGA	13	3,8	4,2	3,3	4,6	3,9	3,6	4,0	4,8
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	390	3,9	4,7	3,7	4,9	4,0	4,4	4,0	5,1
	PONEKAD	259	3,8	4,9	3,6	4,8	4,1	4,5	4,1	5,3
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	319	4,0	4,8	3,5	4,8	3,9	4,4	4,0	5,2

4.4. Stavovi prema određenim nacijama, rasijaliziranim skupinama i manjinama

Kao i 2013. i 2017. godine, ispitivali smo konkretne negativne stavove prema određenim nacionalnim, vjerskim i političkim skupinama. Zanimali su nas stavovi prema prisutnim nacionalnim manjinama: Srbima koji žive u RH, Bošnjacima koji žive u RH i Romima; prema manjinskim vjerskim opredjeljenjima u RH – muslimanima (pripadnicima islamske vjeroispovijesti) i ateistima; prema trima skupinama europskih doseljenika: doseljenicima iz zapadnih zemalja EU-a, doseljenicima iz istočnih zemalja EU-a i doseljenicima iz zemalja bivše države; prema određenim rasijaliziranim skupinama i nacijama – Kinezima, crncima i Arapima; te na koncu prema tražiteljima azila. Također, lista je 'osvježena' sa šest novih skupina zbog svjetskih i lokalnih geopolitičkih i gospodarskih promjena i aktualnosti koje imaju posljedice na dolazak novih useljeničkih skupina u Hrvatsku. To su Nepalci, Filipinci, Palestinci, Rusi i Ukrajinci. Dodatno, na ovu smo listu uvrstili i Židove, kako bismo mogli pratiti i stavove o toj manjinskoj skupini.

Za pripadnike svake navedene skupine ispitanici su trebali procijeniti predstavljaju li oni određenu vrstu opasnosti za RH, i to u dvije dimenzije. Prva je bila procjena ugrožavaju li te skupine sigurnost građana i njihove imovine, a druga predstavljaju li opasnost jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi. Ispitanici su na svako pitanje trebali odgovoriti s DA ili NE i nije postojala mogućnost odgovora 'Ne znam'.

U odnosu na 2017. godinu, kod obiju mjerenih dimenzija uočen je porast straha, odnosno osjećaja ugroze vezanog uz sve skupine koje smo ispitivali u svim trima ciklusima, osim u vezi sa Srbima iz Hrvatske, gdje se bilježi pad straha od 2013. do 2017. godine, a potom stagnacija 2024. godine. Osim rasta udjela građana koji smatraju da pojedine skupine predstavljaju opasnost, promijenio se i redoslijed percipirane opasnosti od strane navedenih skupina. Sada najveći udio ispitanika ima negativne stavove prema Arapima i muslimanima, a udio negativnih stavova prema tražiteljima azila pao je s prve pozicije na treću. Od novih skupina najlošije su pozicionirani Palestinci, a najbolje Ukrajinci, koji su na dnu ljestvice (što indicira najmanji stupanj percepcije da predstavljaju opasnost).

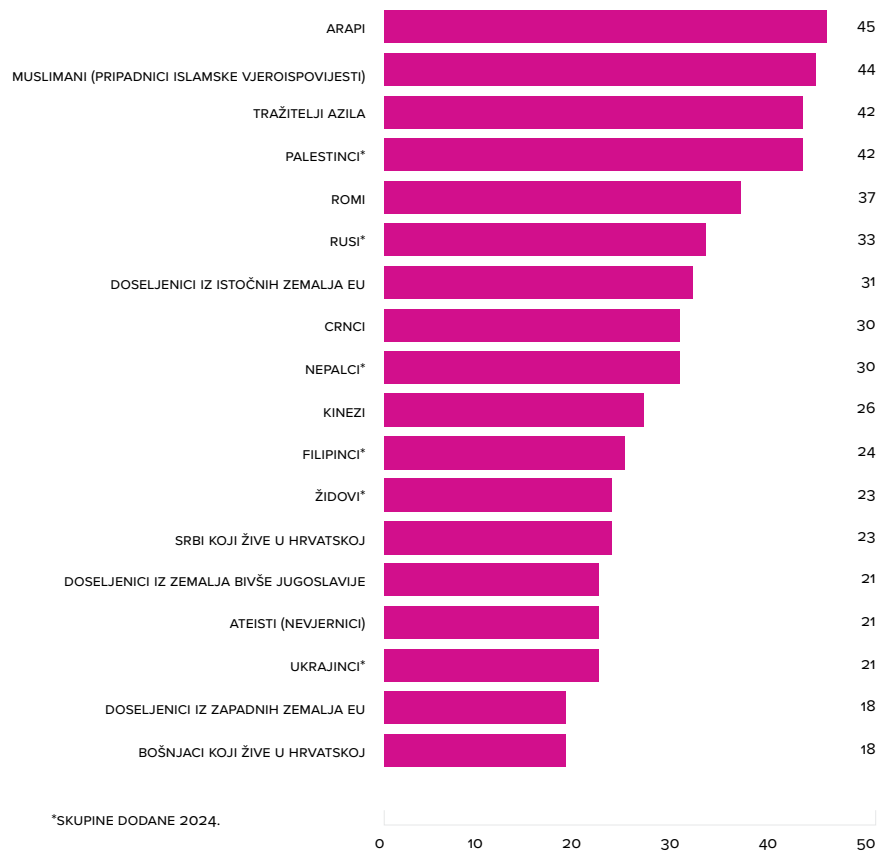
Također, zamjetno je da veći udio ispitanika smatra da postoji zapravo indirektna ugroza od neprilagođavanja većinskoj kulturi, u odnosu na udio ispitanika koji smatra da ove razne skupine predstavljaju direktnu ugrozu za sigurnost građana RH i njihove imovine. Također, u odnosu na sve skupine i u objema ispitivanim dimenzijama najmanje polovina građana smatra da ugroza ne postoji.

Kod prve dimenzije (sigurnost imovine i građana) sve skupine kao ugrožavajuće češće navode osobe desnih političkih preferencija. Što se tiče percepcije da se ne žele prilagoditi većinskoj kulturi, tu češće

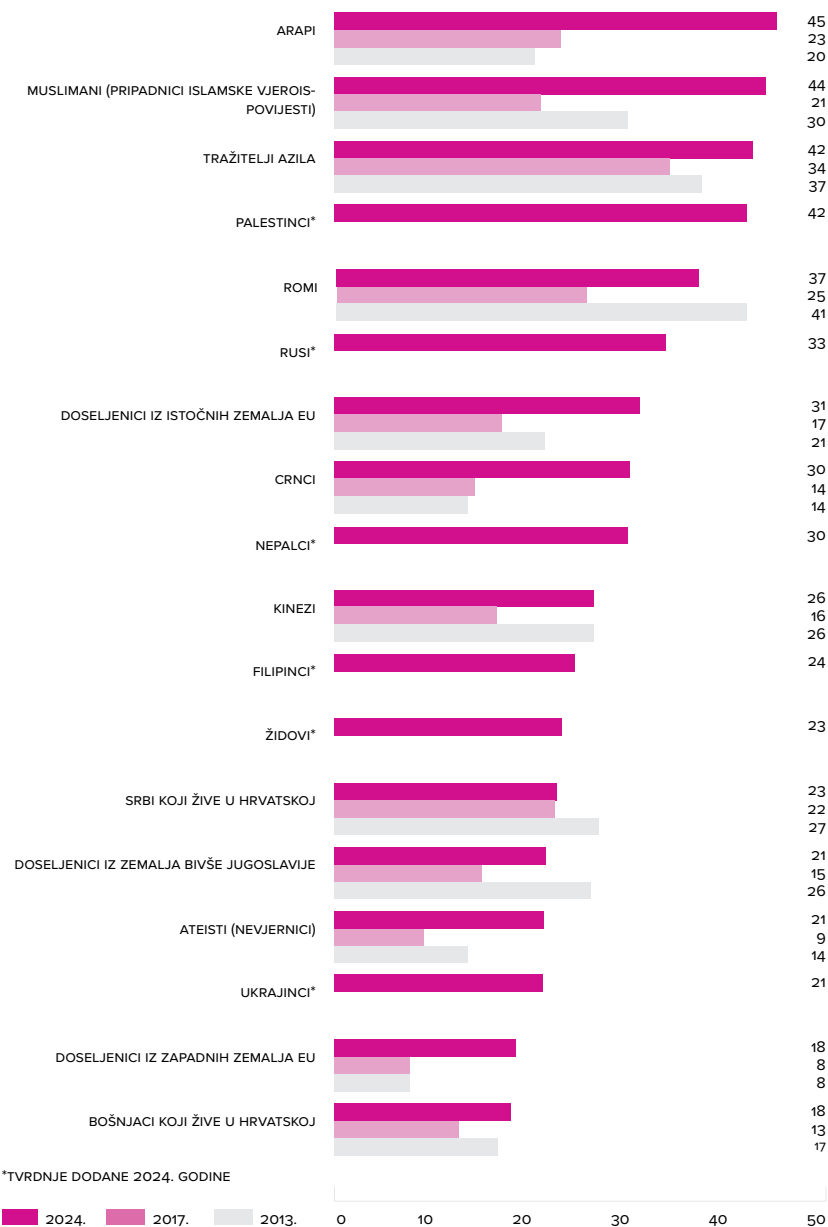
veći broj skupina navode ispitanici iz sjeverne Hrvatske, birači Domovinskog pokreta te općenito osobe koje se definiraju kao pripadnici desnog dijela političkog spektra. U usporedbi sa Zagrebom i okolicom te sjevernom Hrvatskom, gdje u odgovorima postotak upućuje na to da veći broj ispitanika prema više ponuđenih skupina osjeća i sigurnosnu i kulturnu ugrozu, ispitanici u Lici i Baniji te u Istri i Primorju općenito iskazuju manje stupnjeve osjećaja ugroze. Premda višeobrazovane osobe iskazuju najmanje udjele osjećaja ugroze, svejedno značajan dio osjeća strah za sigurnost i kulturu od skupina poput tražitelja azila, muslimana, Palestinaca i Arapa. Glasači desnice, posebice Domovinskog pokreta i Mosta, iskazuju ugrozu u objema dimenzijama puno više nego glasači ljevice i stranke Možemo, iako čak četvrtina do gotovo trećine glasača Možemo iskazuje osjećaj straha zbog ugroze od ovih četiriju skupina. Novouvedena kategorija Rusi izaziva strah za sigurnost i kulturu kod više od trećine ispitanika, čime oni postaju skupina prema kojoj domaće stanovništvo iskazuje najveći doživljaj prijetnje nakon tražitelja azila, muslimana, Palestinaca i Arapa te Roma. Istovremeno, prema novouvedenoj kategoriji Ukrajinaca ispitanici iskazuju jedan od najmanjih osjećaja straha za sigurnost i kulturne ugroze. Prema Bošnjacima koji žive u Hrvatskoj i prema doseljenicima iz drugih zapadnih zemalja EU-a ispitanici osjećaju najmanje sigurnosne ugroze, premda osjećaj sigurnosne ugroze od tih skupina iskazuje gotovo petina stanovništva, dočim više od četvrtine ispitanika smatra da oni predstavljaju ugrozu za hrvatsku kulturu.

Ispitanici koji imaju vlastito migrantsko iskustvo u inozemstvu, kao i pravoslavci, ateisti i agnostici iskazuju manje razine straha za sigurnost i hrvatsku kulturu, tj. ugroze koja bi dolazila od strane useljenika, posebice u usporedbi s katolicima, koji osjećaj ugroze doživljavaju od podosta drugih skupina u relativno visokim udjelima, u rangu od 20% onih kojima sigurnosnu ugrozu predstavljaju Bošnjaci koji žive u RH i doseljenici iz zapadnih zemalja EU-a, do 52% onih kojima Arapi predstavljaju ugrozu za hrvatsku kulturu. Varijabla susreta i kontakta pokazuje da prijavljeno češće susretanje s imigrantima u pravilu znači blagu tendenciju k iskazivanju veće razine osjećaja ugroze za sigurnost i osobnu imovinu te veće razine osjećaja kulturne ugroze zbog neprilagođavanja useljeničkih skupina većinskoj hrvatskoj kulturi, mada ovdje nisu dobivene statistički značajne razlike, pa ovaj nalaz treba shvatiti vrlo uvjetno u daljnjim interpretacijama.

Slika 7. Kod određenih je ljudi prisutna zabrinutost da određene skupine predstavljaju potencijalnu opasnost za Republiku Hrvatsku. Primjerice, ugrožavaju sigurnost građana i njihovu imovinu ili se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi. Prema Vašem mišljenju, ugrožavaju li niže navedene skupine sigurnost građana Republike Hrvatske i njihovu imovinu? – postotak odgovora

Slika 8. Kod određenih je ljudi prisutna zabrinutost da određene skupine predstavljaju potencijalnu opasnost za Republiku Hrvatsku. Primjerice, ugrožavaju sigurnost građana i njihovu imovinu ili se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi. Prema Vašem mišljenju, ugrožavaju li niže navedene skupine sigurnost građana Republike Hrvatske i njihovu imovinu? – usporedba s prethodnim istraživanjima – postotak odgovora

Tablica 13. Kod određenih je ljudi prisutna zabrinutost da određene skupine predstavljaju potencijalnu opasnost za Republiku Hrvatsku. Primjerice, ugrožavaju sigurnost građana i njihovu imovinu ili se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi. Prema Vašem mišljenju, ugrožavaju li niže navedene skupine sigurnost građana Republike Hrvatske i njihovu imovinu? – postotak odgovora

		N	SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ		BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	ROMI	MUSLIMANI (PRIPADNICI ISLAMSKE VJEROISPOVIJESTI)	ATEISTI (NEVJERNICI)	DOSELJENICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	KINEZI	CRNCI	ARAPI	TRAŽITELJI AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	NEPALCI	ŽIDOV	UKRAJINCI	PALESTINCI	RUSI	FILIPINCI
TOTAL		978	22,5		17,8	36,5	43,5	21,1	18,3	30,8	21,3	26,2	29,8	44,6	42,2	29,6	22,9	21,0	41,6	33,4	24,3
SPOL	MUŠKARAC	463	22,6		19,1	37,7	43,6	21,6	18,7	32,4	23,0	28,7	32,2	45,9	45,3	31,8	23,5	21,9	42,8	35,9	25,0
	ŽENA	515	22,4		16,6	35,4	43,5	20,5	18,0	29,3	19,8	23,9	27,6	43,4	39,4	27,5	22,4	20,2	40,5	31,1	23,6
DOB	DO 29 GODINA	132	17,9		12,7	37,9	38,5	17,4	13,3	27,6	14,3	18,5	29,3	37,9	35,6	28,8	18,0	17,0	37,9	25,7	24,8
	OD 30 DO 44 GODINE	234	17,4		12,2	35,4	43,1	14,6	16,9	28,5	18,2	21,3	26,0	42,7	40,2	29,7	20,8	16,1	42,2	27,2	22,6
	OD 45 DO 59 GODINA	250	24,6		16,4	39,5	44,6	23,1	18,1	30,4	19,8	25,2	30,8	49,0	45,8	30,8	24,3	22,9	41,4	33,4	25,0
	VIŠE OD 60 GODINA	362	26,0		24,3	34,5	45,0	25,1	21,3	33,6	26,9	32,8	31,7	45,3	43,5	28,9	25,2	24,4	42,6	40,2	24,6
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	171	23,9		21,7	35,2	40,3	20,6	17,7	28,6	19,4	29,4	34,6	45,4	38,7	29,7	23,7	20,6	39,5	34,5	20,2
	SREDNJA ŠKOLA	558	25,6		19,6	39,3	46,6	24,8	22,8	34,3	25,1	28,6	31,9	48,4	44,2	32,3	25,5	23,7	43,8	35,9	29,2
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	250	14,5		11,1	31,0	39,0	12,9	8,9	24,5	14,0	18,6	21,8	35,6	40,3	23,2	16,6	15,3	38,1	27,1	16,0
TIP NASELJA	SELO	378	25,4		20,5	40,0	47,9	23,9	21,4	33,0	23,9	29,0	33,1	48,8	45,7	33,8	23,3	22,3	40,5	36,4	26,6
	GRAD	600	20,6		16,1	34,3	40,8	19,3	16,4	29,4	19,7	24,4	27,7	42,0	40,0	26,9	22,7	20,2	42,3	31,5	22,8
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	26,0		19,3	39,9	55,6	25,7	18,6	33,4	24,9	23,8	32,6	55,8	51,3	32,1	21,8	21,4	54,4	40,2	28,3
	SJEVERNA HRVATSKA	166	30,7		26,0	53,7	42,1	27,9	34,2	37,9	28,0	42,0	40,1	48,9	48,5	36,8	29,8	29,3	45,9	41,9	37,8
	SLAVONIJA	150	24,4		17,3	25,8	36,2	17,8	14,3	28,0	24,4	24,3	25,3	38,9	37,4	23,3	21,2	15,9	34,2	29,8	16,7
	LIKA I BANOVINA	76	8,9		3,2	10,8	35,5	7,3	7,8	18,7	11,9	03,9	05,8	29,4	21,5	18,9	05,3	04,2	27,3	15,1	03,4
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	10,7		9,3	27,7	25,8	06,8	07,4	18,1	9,0	15,5	18,6	26,4	29,4	13,4	11,3	19,5	23,1	20,6	09,0
	DALMACIJA	200	21,7		20,0	40,6	47,8	25,3	18,5	35,6	19,5	32,5	36,6	47,2	44,1	38,5	33,6	24,9	42,8	34,7	30,4

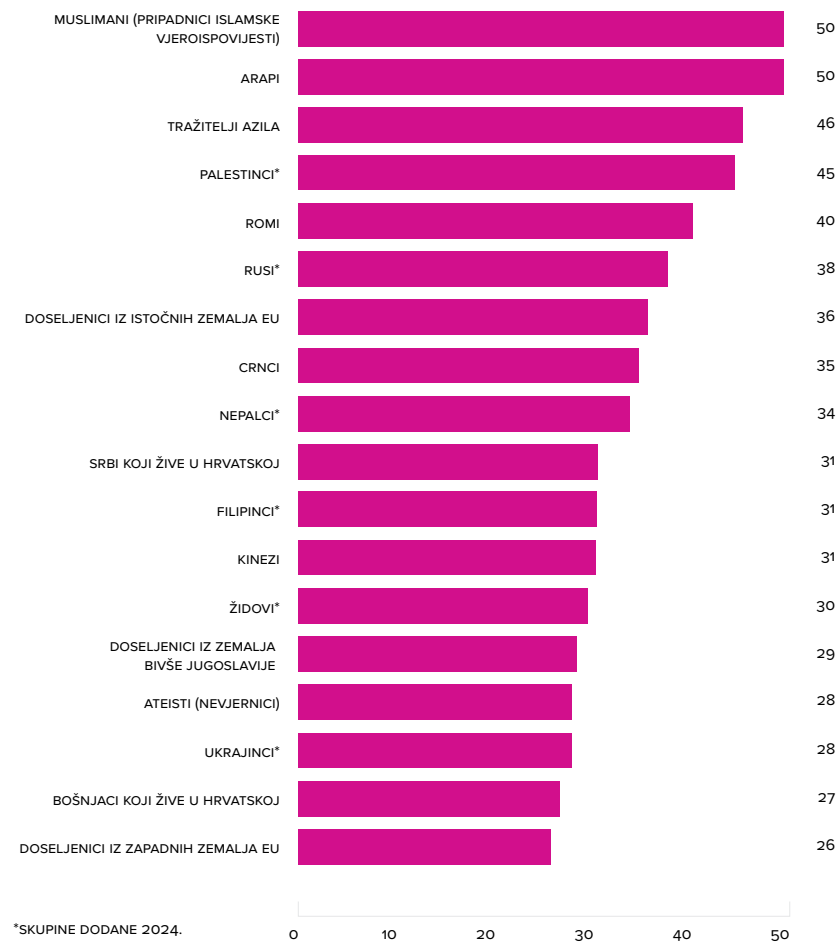
Tablica 14. Kod određenih je ljudi prisutna zabrinutost da određene skupine predstavljaju potencijalnu opasnost za Republiku Hrvatsku. Primjerice, ugrožavaju sigurnost građana i njihovu imovinu ili se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi. Prema Vašem mišljenju, ugrožavaju li niže navedene skupine sigurnost građana Republike Hrvatske i njihovu imovinu? – postotak odgovora

		N	SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ		BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	ROMI	MUSLIMANI (PRIPADNICI ISLAMSKE VJEROISPOVJESTI)	ATEISTI (NEVJERNICI)	DOSELJENICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	KINEZI	CRNCI	ARAPI	TRAŽITELJI AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	NEPALCI	ŽIDOV	UKRAJINCI	PALESTINCI	RUSI	FILIPINCI
TOTAL		978	22,5		17,8	36,5	43,5	21,1	18,3	30,8	21,3	26,2	29,8	44,6	42,2	29,6	22,9	21,0	41,6	33,4	24,3
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	136	27,2		21,1	29,3	43,2	22,1	19,9	33,0	26,7	29,4	34,6	47,4	39,2	29,0	26,3	28,5	44,0	36,7	24,3
	751 – 1300 €	139	23,6		17,1	35,1	47,5	22,1	15,3	31,4	17,6	24,1	27,3	48,1	42,0	31,7	21,7	20,7	42,8	36,9	24,2
	1301 – 1800 €	106	25,3		22,3	40,4	47,6	26,7	24,6	34,0	26,3	29,9	32,4	48,5	41,2	31,5	26,1	19,6	45,2	39,6	28,5
	1801 – 2600 €	123	24,8		20,4	46,6	48,0	27,9	24,5	38,7	29,3	36,4	38,8	52,2	51,6	36,3	27,6	27,2	52,6	42,9	38,3
	VIŠE OD 2600 €	163	19,5		16,8	39,8	44,0	17,8	17,3	31,2	21,3	24,3	29,8	44,4	45,4	30,5	19,4	21,0	44,7	30,4	21,8
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	311	19,6		14,7	33,2	38,5	17,2	15,0	25,0	15,7	21,4	24,4	37,6	38,6	25,0	20,9	15,9	32,8	26,1	18,5
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	147	23,5		17,7	34,4	45,3	18,7	18,4	29,8	24,1	22,5	30,0	47,4	44,8	29,8	25,1	22,7	45,9	38,3	26,2
	PROSJEČAN	713	21,6		17,7	37,3	43,4	22,2	19,0	31,7	20,4	27,7	31,3	44,7	43,3	30,6	23,4	21,4	41,6	33,3	25,7
	IZNAD PROSJEKA	98	26,6		18,2	36,9	43,6	18,7	13,6	27,8	23,4	21,9	22,9	42,2	34,5	24,4	18,5	18,3	38,7	32,0	13,2
	NE ZNAM	20	25,2		19,5	18,6	33,4	8,6	19,5	19,5	23,2	19,5	8,6	33,4	22,9	14,1	10,6	08,6	24,3	08,6	14,1
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	16,1		11,1	34,6	37,9	10,8	08,6	21,2	10,6	17,0	18,0	36,1	42,2	22,8	15,3	18,0	36,7	23,7	15,2
	SLUŽBENICI	94	14,9		14,2	33,4	45,4	19,3	16,0	32,6	20,5	22,7	29,7	45,4	43,9	25,5	15,8	18,8	42,3	31,6	24,7
	RADNICI	280	24,9		19,1	44,1	46,4	26,2	25,7	35,7	24,9	29,9	35,7	48,2	45,9	35,1	29,2	22,9	47,3	35,8	32,0
	STUDENTI	32	20,4		12,4	38,7	43,4	12,2	05,8	22,5	12,9	18,1	33,3	42,2	28,7	30,6	10,9	11,5	36,8	26,6	25,1
	KUĆANICE	32	40,7		22,4	39,7	44,5	21,8	24,2	30,8	29,6	35,0	25,6	36,9	39,3	30,2	25,4	26,1	24,5	23,5	18,2
	NEZAPOSLENI	37	18,4		11,7	21,7	49,6	17,6	13,2	39,3	16,5	15,8	23,8	43,4	32,1	29,5	24,7	19,5	36,4	24,7	13,0
	UMIROVLJENICI	326	24,7		22,6	31,9	43,1	23,1	19,4	30,9	25,0	30,0	31,2	46,7	41,2	28,9	23,8	22,0	41,9	39,6	23,4
	OSTALO I NEPOZNATO	11	22,2			65,3	28,5	35,4	06,2	23,4	6,9	18,7	37,5	47,4	48,9	36,8	32,4	26,0	34,3	29,1	37,5
PROMJENA BORAVISTA	NE	620	23,4		18,3	37,1	42,7	23,2	21,7	32,2	24,1	26,1	31,0	46,6	43,7	30,2	24,2	22,5	42,6	33,2	26,4
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	252	21,7		16,6	40,9	50,6	18,9	12,8	33,8	17,3	27,1	34,1	44,6	44,8	32,3	22,6	20,3	43,9	36,2	23,5
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	15,4		14,3	17,1	29,1	10,8	8,1	15,5	13,1	23,2	10,4	36,0	23,1	16,6	12,6	9,3	28,5	27,8	12,4
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	34	26,2		25,5	34,6	37,9	20,5	20,9	15,0	16,5	28,3	16,2	27,6	37,3	25,4	24,7	23,6	32,6	27,6	16,4

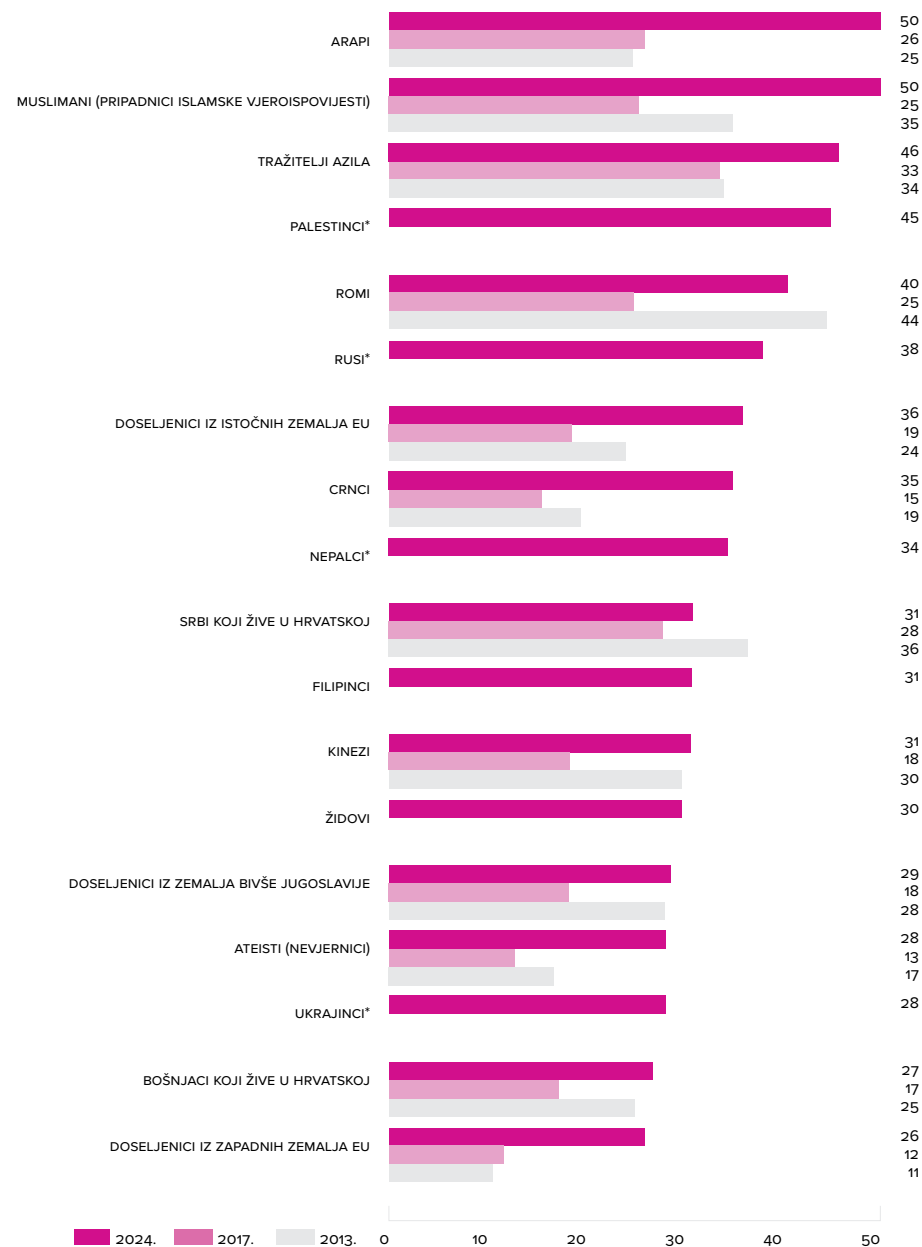
Tablica 15. Kod određenih je ljudi prisutna zabrinutost da određene skupine predstavljaju potencijalnu opasnost za Republiku Hrvatsku. Primjerice, ugrožavaju sigurnost građana i njihovu imovinu ili se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi. Prema Vašem mišljenju, ugrožavaju li niže navedene skupine sigurnost građana Republike Hrvatske i njihovu imovinu? – postotak odgovora

		N	SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ			BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	ROMI	MUSLIMANI (PRIPADNICI ISLAMSKE VJEROISPOVIJESTI)	ATEISTI (NEVJERNICI)	DOSELJENICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	KINEZI	CRNCI	ARAPI	TRAŽITELJI AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	NEPALCI	ŽIDOV	UKRAJINCI	PALESTINCI	RUSI	FILIPINCI
	TOTAL	978	22,5			17,8	36,5	43,5	21,1	18,3	30,8	21,3	26,2	29,8	44,6	42,2	29,6	22,9	21,0	41,6	33,4	24,3
	STRANKE																					
	HDZ	204	29,7			23,3	49,7	51,1	30,1	24,2	35,8	26,1	33,9	37,6	57,2	52,1	38,9	27,7	27,9	46,3	43,6	29,7
	SDP	134	13,8			13,2	35,2	38,2	17,0	11,8	34,9	19,3	18,3	25,0	41,1	39,1	23,4	19,9	19,7	38,1	27,6	21,2
	MOST	48	19,5			6,7	30,5	59,3	27,4	12,1	37,7	13,7	26,9	31,1	55,5	49,7	37,8	06,5	07,5	54,3	32,5	27,4
	DP	44	41,8			36,5	52,6	64,9	45,6	31,6	46,1	43,9	57,2	44,6	58,1	58,8	45,8	31,7	29,7	63,7	51,9	41,4
	MOŽEMO!	69	15,3			14,2	20,6	31,5	6,9	9,0	16,2	14,9	13,8	14,1	26,6	30,0	11,9	17,7	10,8	25,3	30,8	09,0
	OSTALE	133	18,9			17,8	31,1	39,6	18,2	19,7	27,5	19,3	25,5	32,4	43,5	39,8	31,4	23,3	20,8	41,3	31,1	30,2
	NEODLUČNI	49	26,5			14,3	41,0	47,8	18,5	22,4	40,7	27,2	22,7	35,2	44,2	46,3	28,7	25,2	23,0	42,2	32,9	18,3
	APSTINENTI	296	21,6			16,6	31,9	38,9	17,1	17,2	25,3	18,2	23,5	25,8	38,6	36,4	25,6	23,0	19,9	38,4	28,1	20,7
	LJEVO-DESNO																					
	LJEVO	209	8,9			11,6	22,1	33,0	7,7	7,5	23,1	11,9	14,3	19,5	32,5	30,3	18,6	14,1	12,8	28,3	21,2	14,0
	CENTAR	241	19,9			19,1	37,1	43,2	17,6	19,8	30,8	19,3	25,0	28,0	47,7	42,3	26,7	21,9	20,3	38,3	34,7	17,9
	DESNO	255	33,3			23,2	51,9	55,0	34,6	27,1	39,3	31,4	41,3	42,6	57,9	54,1	46,0	29,6	27,2	54,4	43,7	38,2
	NISAM POLITIČKI OPREDJELJEN/A	272	25,0			16,4	32,5	41,2	21,7	17,1	28,7	20,9	22,2	27,3	38,7	40,2	25,0	24,3	22,1	42,7	32,0	24,7
	VJEROISPOVIJEST																					
	KATOLIČKA	832	24,8			19,9	40,0	45,6	24,3	20,2	33,5	23,5	29,3	33,0	47,2	45,0	31,8	25,2	23,1	44,0	36,8	27,0
	PRAVOSLAVNA	56	7,4			3,5	14,2	29,4	2,0	5,3	20,1	10,5	04,3	13,3	35,6	23,9	18,9	07,1	04,3	31,6	4,4	5,9
	AGNOSTIK/ATEIST	74	9,7			7,5	17,3	31,2	0,5	4,0	9,6	7,4	8,9	9,7	26,3	23,7	14,7	10,1	12,4	21,3	21,2	7,8
	NEKA DRUGA	15	13,7			8,7	17,0	43,1	13,7	36,4	25,4	08,7	20,4	13,7	25,4	46,8	18,7	20,4	13,7	44,8	15,4	23,7
	SUSRETANJE S IMIGRANTIMA																					
	NIKADA ILI RIJETKO	398	22,5			20,4	35,6	38,8	19,3	20,7	30,4	23,1	29,7	29,8	41,3	40,6	29,7	21,0	21,1	37,5	32,7	21,4
	PONEKAD	260	19,8			16,5	39,0	44,7	22,5	15,6	30,3	21,0	23,5	30,0	43,6	44,0	28,2	23,5	18,4	40,9	30,2	24,4
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	320	24,6			15,7	35,5	48,4	22,1	17,7	31,6	19,3	24,0	29,6	49,6	42,8	30,4	24,9	23,1	47,2	36,9	27,6

Slika 9. Prema Vašem mišljenju, predstavljaju li niže navedene skupine opasnost za Republiku Hrvatsku jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi? – postotak odgovora

Slika 10. Prema Vašem mišljenju, predstavljaju li niže navedene skupine opasnost za Republiku Hrvatsku jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi? – usporedba s prethodnim istraživanjima – postotak odgovora

Tablica 16. Prema Vašem mišljenju, predstavljaju li niže navedene skupine opasnost za Republiku Hrvatsku jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi? – postotak odgovora

		N	SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ			BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	ROMI	MUSLIMANI (PRIPADNICI ISLAMSKE VJEROISPOVJESTI)	ATEISTI (NEVJERNICI)	DOSELENJICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	DOSELENJICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	DOSELENJICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	KINEZI	CRNCI	ARAPI	TRAŽITELJI AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU U HRVATSKOJ)	NEPALCI	ŽIDOV	UKRAJINCI	PALESTINCI	RUSI	FILIPINCI
TOTAL		978	30,7			26,7	40,3	49,7	28,0	25,8	35,8	28,5	30,5	34,8	49,7	45,5	34,3	29,6	28,0	44,7	37,8	30,6
SPOL	MUŠKARAC	463	30,8			28,5	40,8	50,7	28,7	25,2	37,0	30,3	32,3	34,1	49,2	46,5	35,0	29,3	28,8	44,7	38,2	29,4
	ŽENA	515	30,5			25,1	39,8	48,9	27,3	26,3	34,8	26,9	28,9	35,4	50,1	44,5	33,8	30,0	27,3	44,6	37,5	31,6
DOB	DO 29 GODINA	132	23,7			19,5	37,3	39,9	20,9	18,5	28,4	19,5	23,5	29,7	38,9	38,6	30,0	25,6	20,5	37,1	27,3	24,6
	OD 30 DO 44 GODINE	234	29,2			25,3	39,2	53,7	27,1	25,9	36,4	24,7	28,7	33,2	51,0	44,6	36,0	29,8	29,3	45,1	37,7	33,9
	OD 45 DO 59 GODINA	250	30,6			22,3	43,3	51,3	26,8	24,1	32,7	26,0	30,8	36,9	53,0	48,9	33,7	28,7	26,8	46,7	33,8	28,4
	VIŠE OD 60 GODINA	362	34,2			33,3	40,0	49,6	31,9	29,4	40,4	36,1	34,1	36,2	50,5	46,2	35,3	31,7	30,8	45,8	44,6	32,0
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	171	27,1			27,8	38,3	44,1	25,4	28,0	31,8	30,4	28,3	35,8	51,3	44,7	32,7	26,6	25,5	41,8	34,3	28,5
	SREDNJA ŠKOLA	558	35,6			28,7	43,8	52,6	32,8	29,6	39,0	31,7	34,7	37,3	52,7	46,8	38,7	33,1	32,5	47,6	41,2	35,6
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	250	22,1			21,6	33,8	47,2	19,0	15,6	31,6	20,1	22,6	28,4	41,9	43,0	25,8	24,0	19,8	40,0	32,8	20,6
TIP NASELJA	SELO	378	32,1			29,5	41,2	51,9	29,3	28,2	38,7	31,8	33,7	38,1	52,6	47,5	37,5	29,6	29,0	44,9	38,7	32,6
	GRAD	600	29,7			25,0	39,7	48,3	27,2	24,2	34,1	26,5	28,5	32,7	47,9	44,2	32,3	29,7	27,4	44,5	37,3	29,3
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	32,7			27,4	45,1	61,4	30,3	23,2	36,6	30,1	27,6	37,7	63,1	54,5	35,5	28,1	27,7	56,1	44,2	32,8
	SJEVERNA HRVATSKA	166	45,7			46,3	55,0	50,6	45,0	47,5	48,9	44,7	48,0	52,4	58,3	54,7	46,7	46,2	45,3	48,8	51,7	46,6
	SLAVONIJA	150	29,0			24,6	33,2	43,6	24,8	22,8	34,9	28,9	27,1	29,4	42,5	40,1	26,2	26,2	22,6	39,6	31,9	22,5
	LIKA I BANOVINA	76	12,2			5,1	13,7	39,6	7,5	8,7	19,6	15,1	5,8	6,7	27,7	21,0	17,9	07,6	07,2	26,4	18,4	7,1
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	14,7			15,9	27,0	32,4	9,0	15,2	17,0	12,3	19,4	19,9	25,4	28,4	16,7	14,7	15,9	27,4	22,3	16,3
	DALMACIJA	200	33,2			25,8	45,0	52,3	32,4	26,3	42,2	27,6	38,5	40,0	52,9	49,3	45,5	37,8	33,4	47,1	39,0	37,9

Tablica 17. Prema Vašem mišljenju, predstavljaju li niže navedene skupine opasnost za Republiku Hrvatsku jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi? – postotak odgovora

		N	SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ			BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	ROMI	MUSLIMANI (PRIPADNICI ISLAMSKE VJEROISPOVJESTI)	ATEISTI (NEVJERNICI)	DOSELJENICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	KINEZI	CRNCI	ARAPI	TRAŽITELJI AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	NEPALCI	ŽIDOVİ	UKRAJINCI	PALESTINCI	RUSI	FILIPINCI
TOTAL		978	30,7			26,7	40,3	49,7	28,0	25,8	35,8	28,5	30,5	34,8	49,7	45,5	34,3	29,6	28,0	44,7	37,8	30,6
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	136	30,6			29,0	36,3	43,4	28,4	26,8	35,5	33,4	31,4	36,7	53,0	43,0	35,6	31,2	31,9	47,3	41,3	29,8
	751-1300 €	139	30,8			28,8	45,1	54,8	34,2	27,4	43,4	32,3	29,6	41,5	54,4	49,7	36,3	37,9	31,5	49,5	42,2	32,8
	1301-1800 €	106	36,2			35,1	43,7	54,4	36,0	37,1	42,3	36,7	38,1	39,8	56,8	44,4	41,9	33,1	32,8	50,9	48,9	38,4
	1801 - 2600 €	123	39,0			35,3	49,8	58,4	35,5	32,5	44,5	34,4	38,4	42,7	53,9	52,6	40,2	36,1	35,4	52,8	47,6	40,0
	VIŠE OD 2.600 €	163	27,3			27,9	39,5	53,3	26,9	24,4	37,4	25,9	26,4	35,7	48,7	46,7	33,7	28,6	28,3	46,8	38,0	27,1
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	311	27,2			17,9	35,3	43,3	19,9	18,7	26,2	21,0	27,0	25,7	42,6	41,6	28,4	22,1	20,1	35,0	26,7	25,3
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	147	27,7			26,0	40,4	48,1	28,3	23,3	34,4	28,4	27,8	35,3	56,7	49,0	34,7	31,1	33,2	48,7	41,9	32,5
	PROSJEČAN	713	31,4			26,6	41,2	50,2	28,6	26,9	36,3	29,2	32,1	35,7	48,7	45,5	34,8	30,2	28,1	44,3	37,9	31,4
	IZNAD PROSJEKA	98	31,7			27,9	38,1	52,9	26,8	22,3	36,4	26,0	25,5	32,1	50,0	43,8	35,0	27,9	23,5	45,8	37,7	25,6
	NE ZNAM	20	21,7			28,6	18,6	29,9	8,6	19,5	28,0	18,0	19,5	10,5	29,7	24,9	12,1	7,1	7,1	22,7	7,1	10,5
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	23,9			21,6	36,8	49,8	19,3	16,1	31,8	17,5	23,8	27,1	43,8	43,5	25,1	23,8	22,3	39,5	29,9	22,6
	SLUŽBENICI	94	29,0			23,5	47,6	52,9	28,2	26,1	35,5	28,4	32,7	41,2	55,1	49,6	36,8	26,5	27,8	48,3	41,5	32,2
	RADNICI	280	33,2			27,1	43,1	50,6	30,8	30,7	38,3	29,6	31,8	37,8	50,1	47,9	36,2	33,8	31,4	46,7	36,7	34,1
	STUDENTI	32	28,6			19,0	39,6	46,7	12,2	13,5	23,0	19,4	20,9	29,3	47,4	36,8	36,2	14,8	16,7	40,4	30,7	26,3
	KUĆANICE	32	43,9			41,7	38,8	55,3	33,8	39,1	44,6	43,5	40,3	41,7	55,0	47,7	45,9	40,4	32,9	42,3	35,2	36,1
	NEZAPOSLENI	37	26,2			13,4	26,5	49,7	25,0	20,6	35,0	18,1	26,3	27,4	50,5	39,2	32,1	29,9	25,6	38,7	35,7	23,3
	UMIROVLJENICI	326	31,9			30,4	38,4	47,5	30,8	26,8	36,5	33,4	32,5	34,5	50,3	44,1	35,0	30,0	28,3	45,6	43,0	31,4
	OSTALO I NEPOZNATO	11	25,7			34,1	67,0	58,1	39,2	25,7	34,1	45,5	34,1	46,0	51,2	55,0	52,3	39,2	47,2	51,2	37,7	39,2
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	620	33,5			27,4	40,9	50,4	30,4	29,2	37,8	31,7	31,0	35,4	51,6	47,0	35,2	31,7	30,3	44,9	39,3	32,2
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	252	27,9			28,5	43,2	53,4	28,0	21,0	37,3	26,8	30,4	39,2	51,1	48,3	38,0	30,4	27,0	48,4	39,6	31,8
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	16,4			16,2	24,5	32,8	11,6	13,4	18,9	10,6	24,7	18,3	35,2	27,7	19,1	11,0	14,0	32,9	22,9	18,8
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	34	29,8			23,3	41,7	45,6	18,8	24,4	24,6	21,9	34,9	25,7	34,9	34,4	25,1	26,9	23,7	38,8	30,6	16,4

Tablica 18. Prema Vašem mišljenju, predstavljaju li niže navedene skupine opasnost za Republiku Hrvatsku jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi? – postotak odgovora

		N	SRBI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ			BOŠNJACI KOJI ŽIVE U HRVATSKOJ	ROMI	MUSLIMANI (PRIPADNICI ISLAMSKE VJEROISPOVIJESTI)	ATEISTI (NEVJERNICI)	DOSELJENICI IZ ZAPADNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ISTOČNIH ZEMALJA EU	DOSELJENICI IZ ZEMALJA BIVŠE JUGOSLAVIJE	KINEZI	CRNCI	ARAPI	TRAŽITELJI AZILA (IZBJEGLICE IZ RAZLIČITIH ZEMALJA KOJE TRAŽE ZAŠTITU HRVATSKE)	NEPALCI	ŽIDOV	UKRAJINCI	PALESTINCI	RUSI	FILIPINCI
TOTAL		978	30,7			26,7	40,3	49,7	28,0	25,8	35,8	28,5	30,5	34,8	49,7	45,5	34,3	29,6	28,0	44,7	37,8	30,6
STRANKE	HDZ	204	37,1			32,4	47,5	54,9	35,4	30,4	46,0	35,8	35,7	40,3	56,5	50,9	42,1	33,2	32,0	50,3	44,4	38,1
	SDP	134	21,0			17,4	34,7	45,3	24,2	21,4	30,9	22,9	23,0	24,6	47,7	43,2	27,1	23,8	22,3	40,3	32,2	27,2
	MOST	48	26,7			24,9	44,0	60,9	35,9	24,7	45,5	22,4	31,5	39,7	59,4	55,8	42,8	27,5	21,7	58,9	42,6	31,0
	DP	44	67,6			53,1	69,9	87,5	60,4	51,2	62,8	59,6	70,4	66,9	76,6	72,4	61,2	54,0	54,0	79,0	72,8	56,5
	MOŽEMO!	69	18,6			12,8	17,0	37,5	07,9	10,8	17,4	10,0	16,0	14,7	31,1	25,2	10,8	12,2	12,8	29,3	29,4	08,3
	OSTALE	133	29,9			23,4	36,0	43,7	24,5	23,4	30,7	26,0	27,8	33,6	45,0	39,0	33,9	30,7	28,0	41,2	36,6	29,9
	NEODLUČNI	49	29,6			24,1	50,4	48,4	24,3	28,3	32,4	26,8	27,5	40,6	45,6	52,5	36,5	28,1	29,6	38,9	31,1	34,1
	APSTINENTI	296	29,1			28,6	38,6	46,5	25,4	25,1	32,7	28,3	29,4	34,3	47,5	43,6	32,3	30,4	28,4	41,5	33,6	27,9
LJEVO-DESNO	LIJEVO	209	13,2			15,6	27,1	39,0	15,0	16,0	22,8	18,0	19,7	19,1	40,3	38,1	22,3	18,8	16,2	31,3	25,2	19,7
	CENTAR	241	30,6			25,1	40,0	47,3	23,1	22,8	32,3	25,8	27,5	32,3	50,6	41,5	30,3	26,4	26,4	40,7	35,1	24,7
	DESNO	255	47,4			41,2	59,3	65,7	46,2	38,8	52,8	42,8	48,7	54,5	64,6	61,6	51,7	43,3	40,7	61,4	51,7	48,3
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELEN/A	272	28,5			23,1	32,8	45,2	25,2	23,6	33,1	25,8	24,5	30,6	42,2	39,5	30,9	28,1	26,7	42,7	37,1	27,5
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	832	33,5			29,6	42,8	52,4	31,7	28,8	39,2	31,7	34,0	37,9	52,0	48,6	36,7	32,2	30,5	46,9	41,6	33,7
	PRAVOSLAVNA	56	9,2			5,3	20,6	34,9	3,8	2,0	18,7	6,1	6,1	14,7	37,9	20,2	20,9	10,0	07,6	37,1	7,4	7,7
	AGNOSTIK/ATEIST	74	17,8			12,3	29,5	35,0	08,4	11,9	14,5	12,5	13,9	19,2	36,9	29,7	20,4	19,4	15,6	27,1	23,3	15,2
	NEKA DRUGA	15	15,4			20,4	30,4	31,4	08,7	15,4	18,7	15,4	08,7	15,4	31,4	46,9	25,4	13,7	28,1	38,1	13,7	15,4
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	398	32,8			29,8	39,8	48,6	27,4	28,0	36,5	31,3	34,6	34,4	46,5	44,7	35,2	29,2	28,4	40,2	37,7	28,6
	PONEKAD	260	25,6			21,7	39,8	47,7	26,0	24,7	34,5	24,0	24,8	32,5	48,0	44,7	31,3	25,9	24,8	43,4	31,9	30,6
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	320	32,2			26,9	41,3	52,8	30,3	23,8	36,2	28,7	30,0	37,2	55,1	47,0	35,8	33,2	30,1	51,2	42,8	33,0

4.5. Stavovi o postupanju prema različitim kategorijama stranaca

Kao što je već bilo napomenuto u uvodu, u jesen 2015. kroz Hrvatsku je prošao značajan broj izbjeglica i drugih migranata te su građani Hrvatske direktno ili indirektno bili upoznati ili dotaknuti prolaskom izbjeglica kroz Hrvatsku, a zadnjih nekoliko godina značajno se povećao i broj stranih radnika. Stoga je u odnosu na 2017. godinu dodano još osam novih tvrdnji koje se tiču načina na koje bi Republika Hrvatska trebala postupati prema ovim različitim kategorijama stranih državljana, uključujući, dakle, tražitelje azila i izbjeglice⁶, nezakonite migrante te strane radnike.

Najveće slaganje ispitanici izražavaju s tvrdnjama da država mora kazniti poslodavce koji iskorištavaju radnike na tržištu rada (74% ispitanika u potpunosti se ili uglavnom slaže) i stanodavce koji stranim radnicima pružaju nedostojne uvjete stanovanja (68% ispitanika u potpunosti se ili uglavnom slaže s ovom tvrdnjom), što su novoispitani stavovi. Zatim slijede dvije tvrdnje iz 2013. odnosno 2017. godine kod kojih nije zabilježen značajan pomak u stavovima ispitanika u usporedbi s ranijim krugovima istraživanja. To su tvrdnje da se izbjeglice moraju po završetku rata vratiti u svoje zemlje (s kojom se uglavnom ili u potpunosti slaže 65% ispitanika) i da bi se mladi muškarci trebali ostati boriti za svoju zemlju (s kojom se slaže 64% ispitanika). Nadalje, 63% ispitanika smatra da odbijene tražitelje azila Republika Hrvatska treba deportirati u zemlju porijekla, a 61% ispitanika smatra da izbjeglice trebaju ići u zemlje koje su im kulturno sličnije. Slijedeće dvije tvrdnje tiču se opće politike Vlade prema dolasku izbjeglica i drugih migranata u Hrvatsku odnosno sudjelovanja Republike Hrvatske u politikama EU-a i pojedinim aspektima pakta o migracijama i azilu. Čak 60% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže da bi Vlada trebala osigurati načine za siguran i zakonit dolazak izbjeglica u RH, dok 54% ispitanika smatra da RH ne smije od EU-a preuzeti teret otvaranjem novih prihvatnih centara na svojim granicama.

Tvrdnje gdje je zabilježena razlika u smjeru većeg slaganja u odnosu na prošli val istraživanja jesu da zakonski treba kazniti svakoga tko pomogne nezakonitom migrantu (s time se slaže 57% ispitanika), da treba u potpunosti zatvoriti granice za izbjeglice (s time se slaže 39% ispitanika) te da bi zidom ili žicom trebalo onemogućiti ulazak izbjeglicama (s ovom se tvrdnjom u nekoj mjeri slaže 30% ispitanika). U pogledu restriktivnog

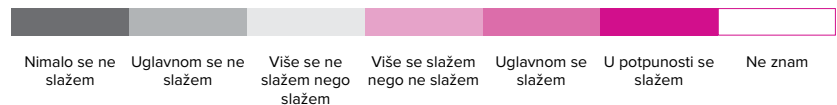
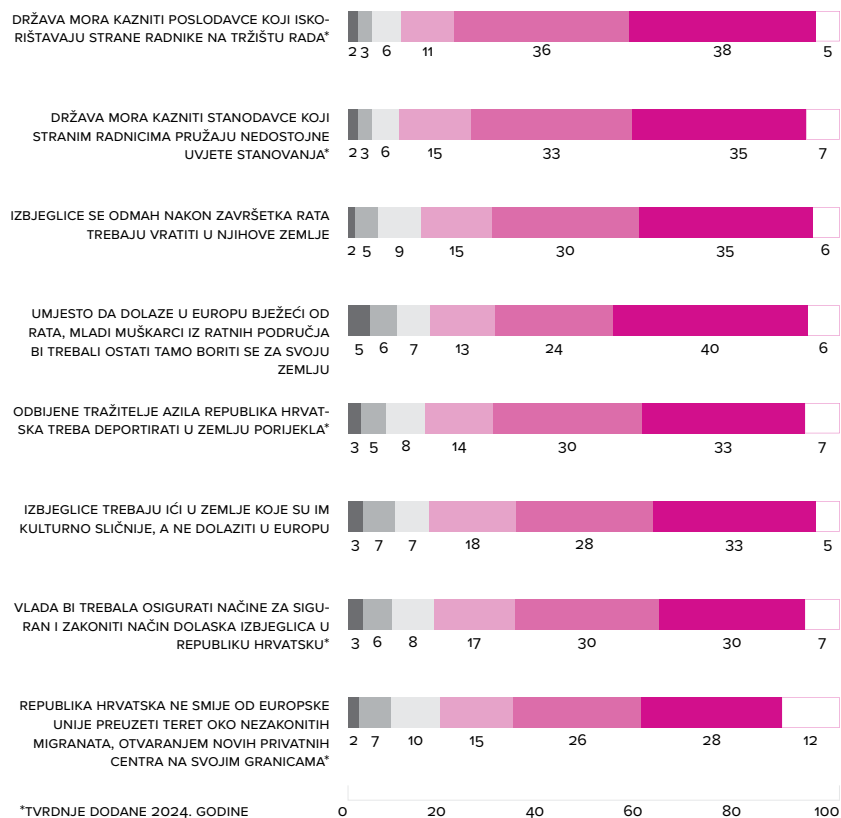
6. U anketnom upitniku prijašnjih dvaju ciklusa korišteni su ovi termini, mada bi današnjim rječnikom bilo adekvatnije zvati ih tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom i privremenom zaštitom. Međunarodna zaštita u sebi uključuje puni status azila i status supsidijarne zaštite, dočim se privremena zaštita odnosi na status koji dobivaju ukrajinske izbjeglice u EU.

odnosa RH prema ulasku izbjeglica i drugih migranata u zemlju, novim tvrdnjama ispitali smo stavove prema slanju vojske na granice kako bi odvrćala osobe u nezakonitom prelasku granice (44% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže s ovim pristupom), dok čak 38% ispitanika u nekoj mjeri smatra da je opravdano da hrvatska policija koristi nasilje da udalji 'nezakonite migrante' što dalje od hrvatskog teritorija.

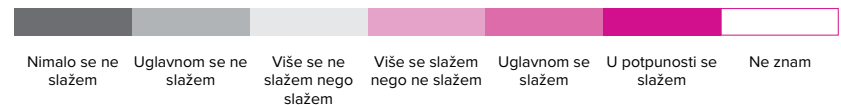
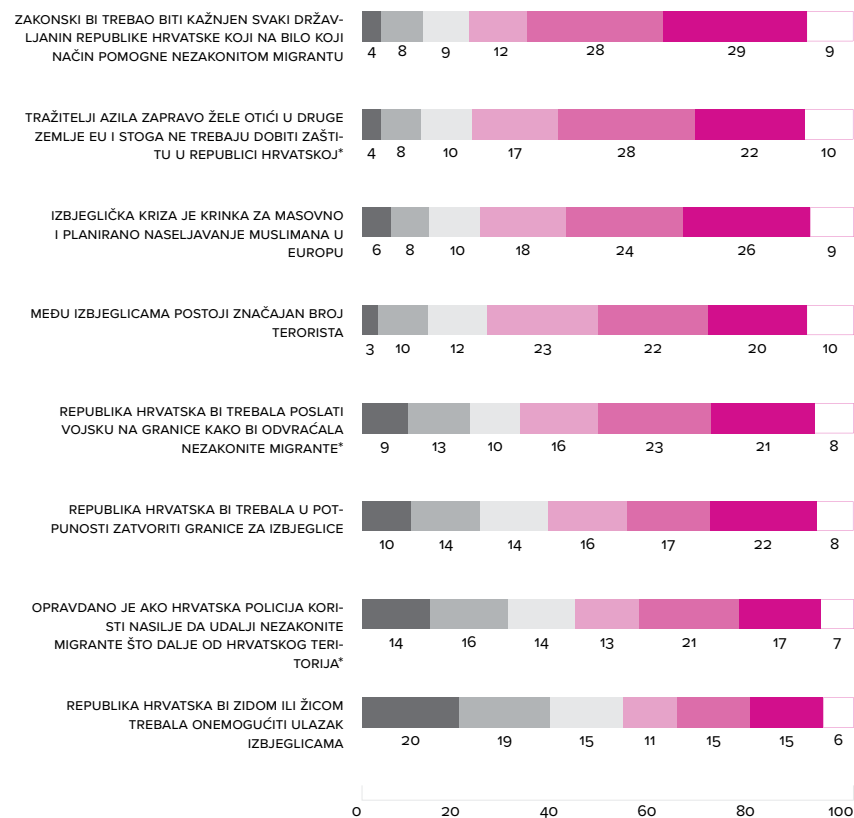
Jedina tvrdnja gdje je zabilježen značajno manji udio slaganja ona je kako je među izbjeglicama značajan broj terorista, što ove godine vjeruje 42% ispitanika. Značajno je ovdje napomenuti da se čak 50% ispitanika slaže s tvrdnjom da je tzv. izbjeglička kriza krinka za masovno i planirano useljavanje muslimana u Europu.

Stariji ispitanici i umirovljenici, osobe niže razine obrazovanja, oni iz ruralnih područja, s nižim prihodima kućanstva u prosjeku više pristaju na tvrdnje koje indiciraju strah, zazor i sumnjičavost spram nezakonitih migranata, tražitelja azila i izbjeglica. I muškarci i žene podjednako iskazuju tvrde stavove, no ispitanici iz Zagreba i okolice te iz Like i Banovine iskazuju više restriktivnih stavova u smislu sumnjičenja vjerodostojnosti izbjeglica koji dolaze (trebaju ostati boriti se za svoju zemlju; trebaju ići u zemlje koje su im kulturno sličnije; treba ih vratiti u zemlju porijekla), a ispitanici iz Dalmacije iskazuju rigidnije stavove u smislu da se uglavnom slažu s tvrdnjama o postupanju prema izbjeglicama i nezakonitim migrantima na granicama u smislu mjera koje znače potpuno zatvaranje granica, slanje vojske na granicu ili korištenje policijskog nasilja na granicama. Očekivano, birači Domovinskog pokreta puno češće izražavaju restriktivnije stavove, dok birači stranke Možemo izražavaju liberalnije stavove u pogledu službene politike prema izbjeglicama i drugim migrantima. Općenito ispitanici koji kažu da su desnog političkog profila češće izražavaju strahove u odnosu na one s lijevog spektra. Što se tiče religijske pripadnosti, ateisti i agnostici izražavaju najmanje negativne stavove o postupanju prema različitim kategorijama stranaca, a zanimljivo je da pravoslavci u pojedinim tvrdnjama imaju čak nešto rigidnije stavove o potrebi za restriktivnijim politikama i mjerama postupanja nego katolici.

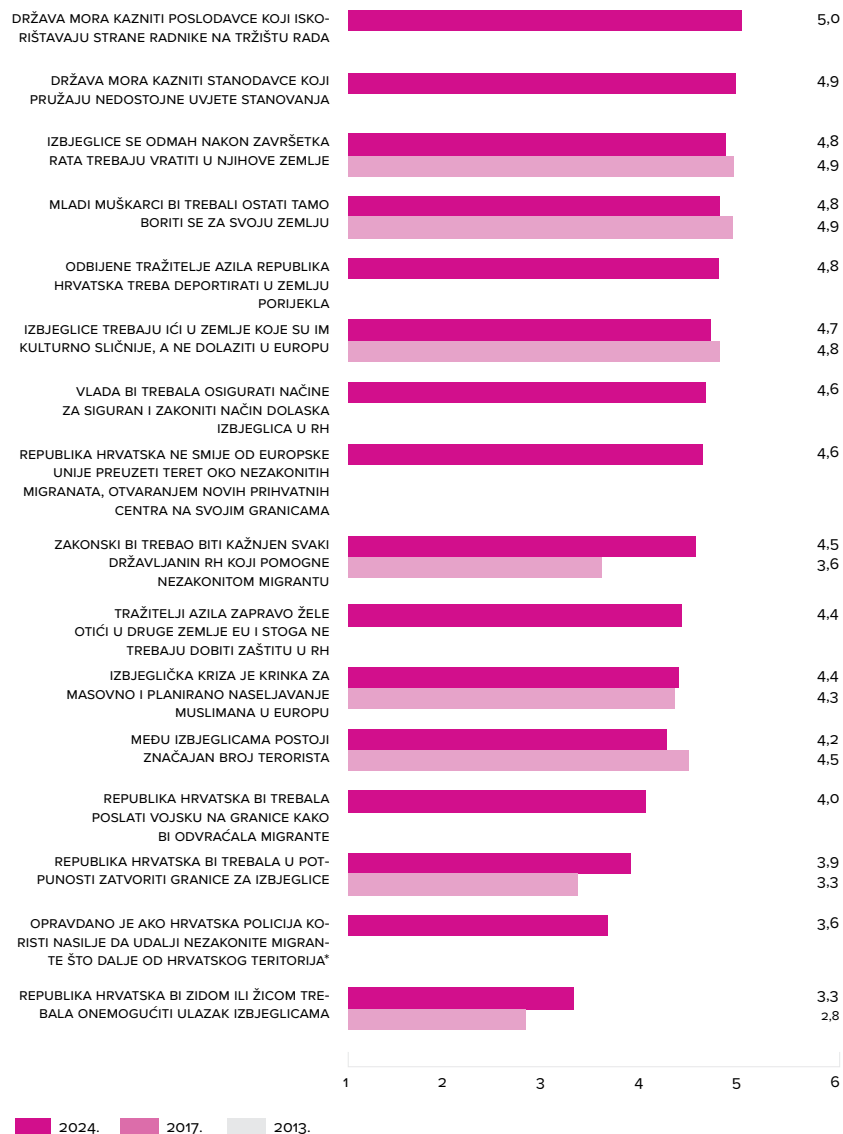
Slika 11. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o izbjeglicama i migrantima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. Prvi dio – postotak odgovora

Slika 12. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o izbjeglicama i migrantima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. Drugi dio (nastavak) – postotak odgovora

Slika 13. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o izbjeglicama i migrantima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – usporedba s prethodnim istraživanjima (neke su tvrdnje tekstualno prilagođene da bi stale u grafički prikaz) – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Tablica 19. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o izbjeglicama i migrantima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	IZBJEGLIČKA KRIZA JE KRINKA ZA MASOVNO I PLANIRANO NASELJAVANJE MUSLIMANA U EUROPU			UMJESTO DA DOLAZE U EUROPU BJEŽEĆI OD RATA, MLADI MUŠKARCI IZ RATNIH PODRUČJA BI TREBALI OSTATI TAMO BORTI SE ZA SVOJU ZEMLJU	IZBJEGLICE TREBAJU IĆI U ZEMLJE KOJE SU IM KULTURNO SLIČNJE, A NE DOLAZITI U EUROPU	IZBJEGLICE SE ODMAH NAKON ZAVRŠETKA RATA TREBAJU VRATITI U NJHOVE ZEMLJE	REPUBLIKA HRVATSKA BI TREBALA U POTPUNOSTI ZATVO- RITI GRANICE ZA IZBJEGLICE	REPUBLIKA HRVATSKA BI ZIDOM ILI ŽICOM TREBALA ONE- MOGUĆI ULAZAK IZBJEGLICAMA	ZAKONSKI BI TREBAO BITI KAZNJEN SVAKI DRŽAVLJANIN REPUBLIKE HRVATSKE KOJI NA BILO KOJI NAČIN POMOGNE NEZAKONITOM MIGRANTU	MEĐU IZBJEGLICAMA POSTOJI ZNAČAJAN BROJ TERORISTA	OPRAVDANO JE AKO HRVATSKA POLICIJA KORISTI NASILJE DA UDALJI NEZAKONITE MIGRANTE ŠTO DALJE OD HRVAT- SKOG TERITORIJA	VLADA BI TREBALA OSIGURATI NAČINE ZA SIGURAN I ZAKO- NITI NAČIN DOLASKA IZBJEGLICA U REPUBLIKU HRVATSKU	REPUBLIKA HRVATSKA BI TREBALA POSLATI VOJSKU NA GRANICE KAKO BI ODVRACALA NEZAKONITE MIGRANTE	TRAŽITELJI AZILA ZAPRAVO ŽELE OTIĆI U DRUGE ZEMLJE EU I STOGA NE TREBAJU DOBITI ZAŠTITU U REPUBLICI HRVATSKOJ	ODBUJENE TRAŽITELJE AZILA REPUBLIKA HRVATSKA TREBA DEPORTIRATI U ZEMLJU PORIEKLA	REPUBLIKA HRVATSKA NE SMUJE OD EUROPSKE UNIJE PRE- UZETI TERET OKO NEZAKONITIH MIGRANATA, OTVARANJEM NOVIH PRIHVAJNIH CENTRA NA SVOJIM GRANICAMA	DRŽAVA MORA KAZNITI POSLODAVCE KOJI ISKORIŠTAJU STRANE RADNIKE NA TRŽISTU RADA	DRŽAVA MORA KAZNITI STANODAVCE KOJI STRANIM RADNI- CIMA PRUŽAJU NEDOSTOJNE UVJETE STANOVANJA
TOTAL		965	4,4			4,8	4,7	4,8	3,9	3,3	4,5	4,2	3,6	4,6	4,0	4,4	4,8	4,6	5,0	4,9
SPOL	MUŠKARAC	459	4,5			4,8	4,7	4,9	3,8	3,3	4,6	4,2	3,8	4,5	4,0	4,4	4,8	4,6	4,9	4,8
	ŽENA	506	4,3			4,7	4,6	4,8	3,9	3,3	4,5	4,2	3,5	4,7	4,1	4,3	4,7	4,6	5,0	5,0
DOB	DO 29 GODINA	128	4,1			4,4	4,4	4,5	3,7	3,4	4,2	3,9	3,4	4,4	3,9	4,2	4,4	4,3	4,8	4,8
	OD 30 DO 44 GODINE	234	4,1			4,6	4,4	4,6	3,6	3,3	4,5	4,0	3,5	4,5	3,8	4,2	4,7	4,4	5,1	4,9
	OD 45 DO 59 GODINA	249	4,6			4,8	4,8	4,9	3,8	3,3	4,4	4,4	3,8	4,5	4,0	4,4	4,9	4,7	5,0	5,0
	VIŠE OD 60 GODINA	353	4,5			5,0	4,9	5,1	4,1	3,2	4,8	4,4	3,7	4,9	4,2	4,5	4,9	4,8	5,0	5,0
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	164	4,4			5,2	5,0	5,2	4,4	3,3	4,8	4,7	3,7	4,8	4,4	4,3	4,8	4,7	5,1	5,1
	SREDNJA ŠKOLA	551	4,5			4,8	4,7	4,9	3,9	3,4	4,5	4,3	3,8	4,6	4,0	4,5	4,8	4,6	4,9	4,9
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	249	4,0			4,4	4,4	4,5	3,5	2,9	4,3	3,7	3,2	4,6	3,7	4,1	4,7	4,5	5,1	5,0
TIP NASELJA	SELO	373	4,5			4,9	4,8	4,9	4,1	3,2	4,6	4,4	3,7	4,5	4,1	4,4	4,8	4,7	5,0	4,8
	GRAD	592	4,2			4,7	4,6	4,8	3,7	3,3	4,5	4,1	3,6	4,7	4,0	4,4	4,8	4,5	5,0	5,0
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	4,5			5,1	4,8	5,0	4,0	3,4	4,7	4,3	3,8	4,8	4,0	4,6	5,1	4,8	5,2	5,2
	SJEVERNA HRVATSKA	163	4,2			4,6	4,5	4,7	3,6	3,5	4,1	4,1	3,6	4,1	4,0	4,0	4,4	4,2	4,5	4,4
	SLAVONIJA	144	4,2			4,6	4,6	4,7	3,7	3,2	4,6	4,4	3,6	4,7	4,3	4,2	4,4	4,7	5,1	5,1
	LIKA I BANOVINA	74	4,6			5,2	5,3	5,3	3,6	2,4	4,5	4,5	3,5	5,1	3,0	5,0	5,3	5,2	5,2	5,0
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	3,9			4,4	4,2	4,5	3,4	2,8	4,1	3,9	3,0	4,6	3,9	4,3	4,6	4,4	4,9	4,8
	DALMACIJA	197	4,5			4,7	4,9	4,9	4,5	3,7	4,9	4,2	4,0	4,7	4,4	4,3	4,9	4,6	5,0	4,9

Tablica 20. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o izbjeglicama i migrantima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

			IZBJEGLIČKA KRIZA JE KRINKA ZA MASOVNO I PLANIRANO NASELJAVANJE MUSLIMANA U EUROPU	UMJESTO DA DOLAZE U EUROPU BIJEŽEĆI OD RATA, MLADI MUSKARCI IZ RATNIH PODRUČJA BI TREBALI OSTATI TAMO BORITI SE ZA SVOJU ZEMLJU			IZBJEGLICE TREBAJU IĆI U ZEMLJE KOJE SU IM KULTURNO SLIČNJE, A NE DOLAZITI U EUROPU	IZBJEGLICE SE ODMAH NAKON ZAVRŠETKA RATA TREBAJU VRATITI U NJIHOVE ZEMLJE	REPUBLIKA HRVATSKA BI TREBALA U POTPUNOSTI ZATVO- RITI GRANICE ZA IZBJEGLICE	REPUBLIKA HRVATSKA BI ZIDOM ILI ŽICOM TREBALA ONEMOGUĆITI ULAZAK IZBJEGLICAMA	ZAKONSKI BI TREBAO BITI KAZNJEN SVAKI DRŽAVLJANIN REPUBLIKE HRVATSKE KOJI NA BILO KOJI NAČIN POMO- GNE NEZAKONITOM MIGRANTU	MEĐU IZBJEGLICAMA POSTOJI ZNAČAJAN BROJ TERO- RISTA	OPRAVDANO JE AKO HRVATSKA POLICIJA KORISTI NASHI- LJE DA UDALJI NEZAKONITE MIGRANTE ŠTO DALJE OD HRVATSKOG TERITORIJ	VLADA BI TREBALA OSIGURATI NAČINE ZA SIGURAN I ZAKONITI NAČIN DOLASKA IZBJEGLICA U REPUBLIKU HRVATSKU	REPUBLIKA HRVATSKA BI TREBALA POSLATI VOJSKU NA GRANICE KAKO BI ODVRAĆALA NEZAKONITE MIGRANTE	TRAŽITELJI AZILA ZAPRAVO ŽELE OTIĆI U DRUGE ZEMLJE EU I STOGA NE TREBAJU DOBITI ZAŠTITU U REPUBLICI HRVATSKOJ	ODBIJENE TRAŽITELJE AZILA REPUBLIKA HRVATSKA TREBA DEPORTIRATI U ZEMLJU PORJEKLA	REPUBLIKA HRVATSKA NE SMJE OD EUROPSKE UNI- JE PREUZETI TERET OKO NEZAKONITIH MIGRANATA. OTVARANJEM NOVIH PRIHVATNIH CENTRA NA SVOJIM GRANICAMA	DRŽAVA MORA KAZNITI POSLODAVCE KOJI ISKORIŠTAVAJU STRANE RADNIKE NA TRŽIŠTU RADA	DRŽAVA MORA KAZNITI STANODAVCE KOJI STRANIM RAD- NICIMA PRUŽAJU NEDOSTOJNE UVJETE STANOVANJA
TOTAL		965	4,4	4,8			4,7	4,8	3,9	3,3	4,5	4,2	3,6	4,6	4,0	4,4	4,8	4,6	5,0	4,9
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	4,5	5,2			4,9	5,0	4,2	3,5	4,7	4,7	3,6	4,9	4,5	4,4	4,7	4,9	5,1	5,1
	751 – 1300 €	138	4,5	4,9			4,8	4,9	4,1	3,6	4,8	4,5	4,0	4,8	4,2	4,5	4,8	4,7	5,0	4,9
	1301 – 1800 €	106	4,4	4,9			4,5	4,9	3,9	3,2	4,5	4,3	3,8	4,8	4,0	4,5	4,7	4,7	5,1	5,0
	1801 – 2600 €	123	4,1	4,3			4,4	4,8	3,5	3,1	4,3	3,9	3,4	4,7	3,6	4,2	4,6	4,5	5,0	4,9
	VIŠE OD 2600 €	163	4,1	4,6			4,4	4,5	3,6	3,3	4,5	3,9	3,5	4,6	3,9	4,3	4,6	4,4	5,0	4,9
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	302	4,4	4,7			4,9	4,9	3,9	3,2	4,4	4,2	3,6	4,4	3,9	4,4	4,9	4,6	4,9	4,9
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	4,4	5,1			4,8	5,1	4,0	3,5	4,8	4,4	3,7	4,6	4,1	4,5	4,7	4,8	5,1	4,9
	PROSJEČAN	706	4,4	4,7			4,7	4,8	3,9	3,3	4,5	4,2	3,6	4,7	4,0	4,4	4,8	4,6	5,0	4,9
	IZNAD PROSJEKA	98	4,1	4,8			4,6	4,4	3,6	3,3	4,4	3,8	3,6	4,6	4,0	3,9	4,6	4,1	5,1	5,0
	NE ZNAM	16	5,1	5,2			5,1	5,2	3,8	3,2	4,3	4,8	3,8	4,4	3,3	4,7	5,1	4,9	3,9	4,4
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	3,8	4,3			4,2	4,3	3,4	3,0	4,4	3,7	3,2	4,6	3,7	4,0	4,6	4,1	5,1	5,1
	SLUŽBENICI	93	4,0	4,5			4,6	4,7	3,8	3,3	4,3	4,0	3,5	4,4	3,9	4,2	4,7	4,7	4,9	4,8
	RADNICI	279	4,5	4,8			4,7	4,8	3,9	3,5	4,5	4,3	3,8	4,5	4,0	4,5	4,7	4,6	4,8	4,7
	STUDENTI	32	4,2	4,8			4,5	4,6	3,3	3,0	4,3	3,5	3,2	4,5	3,8	4,3	4,4	4,6	5,1	5,0
	KUĆANICE	30	4,2	4,8			4,7	5,0	4,0	4,0	4,5	4,7	3,5	3,9	4,7	4,0	4,5	4,8	4,8	5,0
	NEZAPOSLENI	36	4,6	4,9			4,8	5,1	3,6	3,1	4,4	4,4	3,6	4,9	4,1	4,5	5,1	4,5	5,5	5,3
	UMIROVLJENICI	319	4,6	5,1			4,9	5,2	4,2	3,3	4,8	4,5	3,8	4,9	4,2	4,6	4,9	4,9	5,1	5,0
	OSTALO I NEPOZNATO	11	4,8	4,8			4,8	5,0	3,8	2,8	5,1	4,6	3,6	4,3	4,4	4,3	4,8	5,1	4,9	4,4
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	610	4,4	4,8			4,7	4,8	3,9	3,4	4,4	4,2	3,7	4,7	4,0	4,4	4,7	4,6	4,9	4,8
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	249	4,5	4,9			4,8	4,9	4,0	3,2	4,7	4,3	3,6	4,6	4,3	4,4	4,9	4,8	5,2	5,1
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	3,9	4,7			4,4	4,9	3,4	2,6	4,5	4,1	3,2	4,7	3,3	4,3	4,6	4,4	4,9	4,8
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	33	3,6	3,6			3,9	4,3	3,2	3,1	5,0	3,7	3,6	4,7	3,7	4,0	4,4	3,9	5,5	5,5

Tablica 21. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o izbjeglicama i migrantima. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	IZBJEGLIČKA KRIZA JE KRINKA ZA MASOVNO I PLANIRANO NASELJAVANJE MUSLIMANA U EUROPU	UMJESTO DA DOLAZE U EUROPU BJEŽEĆI OD RATA, MLADI MUŠKARCI IZ RATNIH PODRUČJA BI TREBALI OSTATI TAMO BORITI SE ZA SVOJU ZEMLJU		IZBJEGLICE TREBAJU IĆI U ZEMLJE KOJE SU IM KULTURNO SLIČNJE, A NE DOLAZITI U EUROPU	IZBJEGLICE SE ODMAH NAKON ZAVRŠETKA RATA TREBAJU VRATITI U NJIHOVE ZEMLJE	REPUBLIKA HRVATSKA BI TREBALA U POTPUNOSTI ZATVORITI GRANICE ZA IZBJEGICE	REPUBLIKA HRVATSKA BI ZIDOM ILI ŽICOM TREBALA ONEMOGUĆITI ULAZAK IZBJEGLICAMA	ZAKONSKI BI TREBAO BITI KAŽNJEN SVAKI DRŽAVLJANIN REPUBLIKE HRVATSKE KOJI NA BILU KOJI NAČIN POMOĆNE NEZAKONITOM MIGRANTU	MEĐU IZBJEGLICAMA POSTOJI ZNAČAJAN BROJ TERORISTA	OPRAVDANO JE AKO HRVATSKA POLICIJA KORISTI NASILJE DA UDALJI NEZAKONITE MIGRANTE ŠTO DALJE OD HRVATSKOG TERITORIJU	VLADA BI TREBALA OSIGURATI NAČINE ZA SIGURAN I ZAKONIT NAČIN DOLASKA IZBJEGLICA U REPUBLIKU HRVATSKU	REPUBLIKA HRVATSKA BI TREBALA POSLATI VOJSKU NA GRANICE KAKO BI ODVRAĆALA NEZAKONITE MIGRANTE.	TRAŽITELJI AZILA ZAPRAVO ŽELE OTIĆI U DRUGE ZEMLJE EU I STOGA NE TREBAJU DOBITI ZAŠTITU U REPUBLICI HRVATSKOJ	ODBIJENE TRAŽITELJE AZILA REPUBLIKA HRVATSKA TREBA DEPORTIRATI U ZEMLJU PORJEKLA.	REPUBLIKA HRVATSKA NE SMUE OD EUROPSKE UNIJE PREUZETI TERET OKO NEZAKONITIH MIGRANATA, OTVARANJEM NOVIH PRIHVATNIH CENTRA NA SVOJIM GRANICAMA	DRŽAVA MORA KAZNITI POSLODAVCE KOJI ISKORIŠTAVAJU STRANE RADNIKE NA TRŽIŠTU RADA	DRŽAVA MORA KAZNITI STANODAVCE KOJI STRANIM RADNICIMA PRUŽAJU NEDOSTOJNE UVJETE STANOVANJA
TOTAL		965	4,4	4,8		4,7	4,8	3,9	3,3	4,5	4,2	3,6	4,6	4,0	4,4	4,8	4,6	5,0	4,9
STRANKE	HDZ	204	4,5	4,9		4,8	5,0	4,0	3,3	4,6	4,0	3,8	4,4	4,0	4,4	4,8	4,6	5,0	4,9
	SDP	133	4,3	5,0		4,8	4,9	3,7	3,0	4,5	4,4	3,5	5,0	3,9	4,6	4,7	4,8	5,2	4,9
	MOST	48	4,3	5,1		4,8	4,8	4,1	3,5	4,6	4,2	3,7	4,8	4,3	4,5	4,8	5,1	5,2	5,1
	DP	44	5,5	5,5		5,6	5,4	4,9	4,4	5,4	5,3	4,9	4,9	5,0	5,0	5,6	5,2	5,1	5,3
	MOŽEMO!	69	3,7	4,0		3,9	4,2	2,7	2,5	4,3	3,7	3,0	4,9	3,0	4,0	4,2	4,0	5,2	5,2
	OSTALE	132	4,2	4,6		4,7	4,7	3,9	3,4	4,3	4,2	3,7	4,6	4,2	4,4	4,8	4,5	4,9	4,8
	NEODLUČNI	48	4,2	4,8		4,8	4,9	3,6	3,3	4,7	4,1	3,8	4,4	4,1	4,3	4,9	4,5	5,0	4,6
	APSTINENTI	286	4,4	4,6		4,6	4,8	4,0	3,4	4,5	4,3	3,6	4,5	4,0	4,3	4,7	4,6	4,8	4,9
LJEVO-DESNO	LJEVO	208	4,0	4,5		4,5	4,6	3,5	2,8	4,2	4,1	3,3	4,9	3,6	4,2	4,5	4,4	5,2	5,0
	CENTAR	237	4,3	4,6		4,6	4,8	3,7	3,0	4,5	4,2	3,5	4,5	3,9	4,4	4,8	4,5	5,1	5,0
	DESNO	255	4,7	5,0		4,9	5,0	4,3	3,8	4,8	4,4	4,1	4,4	4,4	4,5	4,9	4,8	4,9	4,9
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELJEN/A	265	4,4	5,0		4,7	4,9	3,9	3,5	4,6	4,2	3,6	4,8	4,1	4,4	4,8	4,7	4,8	4,9
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	822	4,4	4,8		4,8	4,9	3,9	3,4	4,6	4,3	3,7	4,6	4,1	4,4	4,8	4,6	5,0	4,9
	PRAVOSLAVNA	56	5,3	5,3		5,1	5,3	4,1	3,3	4,8	4,9	3,6	4,7	4,1	5,2	5,2	5,2	5,2	5,0
	AGNOSTIK/ATEIST	74	3,5	4,0		3,7	4,0	3,0	2,4	3,9	3,2	3,1	4,6	3,4	3,8	4,2	4,1	5,1	5,1
	NEKA DRUGA	12	3,0	4,7		3,4	4,3	3,0	1,9	4,0	3,0	2,9	5,3	3,0	4,0	4,8	3,8	5,4	5,2
SUSREĆANJE S MIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	389	4,3	4,7		4,6	4,8	3,8	3,2	4,5	4,2	3,6	4,6	4,0	4,3	4,7	4,6	4,9	4,8
	PONEKAD	258	4,4	4,7		4,7	4,8	3,9	3,2	4,5	4,3	3,5	4,7	4,0	4,4	4,8	4,6	4,9	4,8
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	318	4,4	4,8		4,8	4,9	4,0	3,5	4,6	4,2	3,8	4,6	4,1	4,5	4,9	4,6	5,1	5,1

4.6. Stavovi o pristupu stranih doseljenika pojedinim pravima

Stavove prema pristupu stranih doseljenika u Republici Hrvatskoj pojedinih pravima mjerili smo skalom od 13 tvrdnji. Devet tvrdnji isto je kao i 2013. godine, a dvije su dodane 2017. godine. U 2024. godini jedna je tvrdnja razdvojena u dvije te je dodatno tvrdnja o pravu na političko djelovanje promijenjena u pravo na glasanje. U tvrdnjama su ispitanici trebali procijeniti koliko podržavaju jednakost položaja državljan RH i stranih doseljenika u područjima pravosuđa, obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite (koja se sada mjere zasebno) i zapošljavanja te koliko podržavaju pravo stranih državljan na korištenje vlastitog jezika, očuvanje vlastite kulture, slobodu govora i javnih istupa, zaštitu od diskriminacije, spajanje obitelji te besplatno učenje hrvatskog jezika.

U odnosu na 2013. i 2017. godinu može se uočiti pad podrške pojedinim pravima stranih doseljenika, iako je i dalje više onih građana koji smatraju da doseljenici imaju pravo na spektar različitih prava. Najveću podršku ispitanika imaju pravo na zaštitu od diskriminacije (58% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže), jednak položaj pred hrvatskim pravosuđem (59% u nekoj se mjeri slaže) te jednaku plaću za jednak posao kao i građani RH (56% u nekoj se mjeri slaže). Podrška tim pravima ujedno je ostala na sličnoj razini kao i 2017. godine, gledajući prosjek slaganja svih ispitanika s tim tvrdnjama. Najmanje građana, samo 19%, uglavnom se ili u potpunosti slaže da strani doseljenici trebaju imati pravo glasa. To je ujedno nova tvrdnja, koja je zamijenila tvrdnju o 'sudjelovanju u političkom i društvenom životu'.

U odnosu na prethodna dva kruga provedbe ovog istraživanja 2013. i 2017. godine, prosječna ocjena podrške pojedinim pravima značajno je niža kod prava na obrazovanje, prava na očuvanje svoje kulture te prava na besplatno učenje hrvatskog jezika. Također je niža i podrška za pravo na korištenje vlastitog jezika, pravo na spajanje obitelji te pravo na slobodu govora i javnog nastupa. Jednaka prava na obrazovanje, identična pravima koja imaju državljani Hrvatske, uglavnom ili u potpunosti podržava 47% ispitanika, a pravo na očuvanje svoje kulture 46% ispitanika. Nadalje, 52% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže da bi stranim doseljenicima trebalo osigurati besplatno učenje hrvatskog jezika, iako protivljenje tom pravu izražava veći broj ispitanika nego za prethodnu tvrdnju. Nadalje, 40% ispitanika smatra da bi strani doseljenici trebali imati jednaka prava na zapošljavanje poput onog što imaju i državljani RH, a isti postotak ispitanika slaže se i s pravom na korištenje vlastitog jezika. Trećina, odnosno 34% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže s time da bi strani doseljenici trebali imati pravo na spajanje obitelji, odnosno da se omogući useljavanje članova njihovih užih obitelji, kao i pravo na

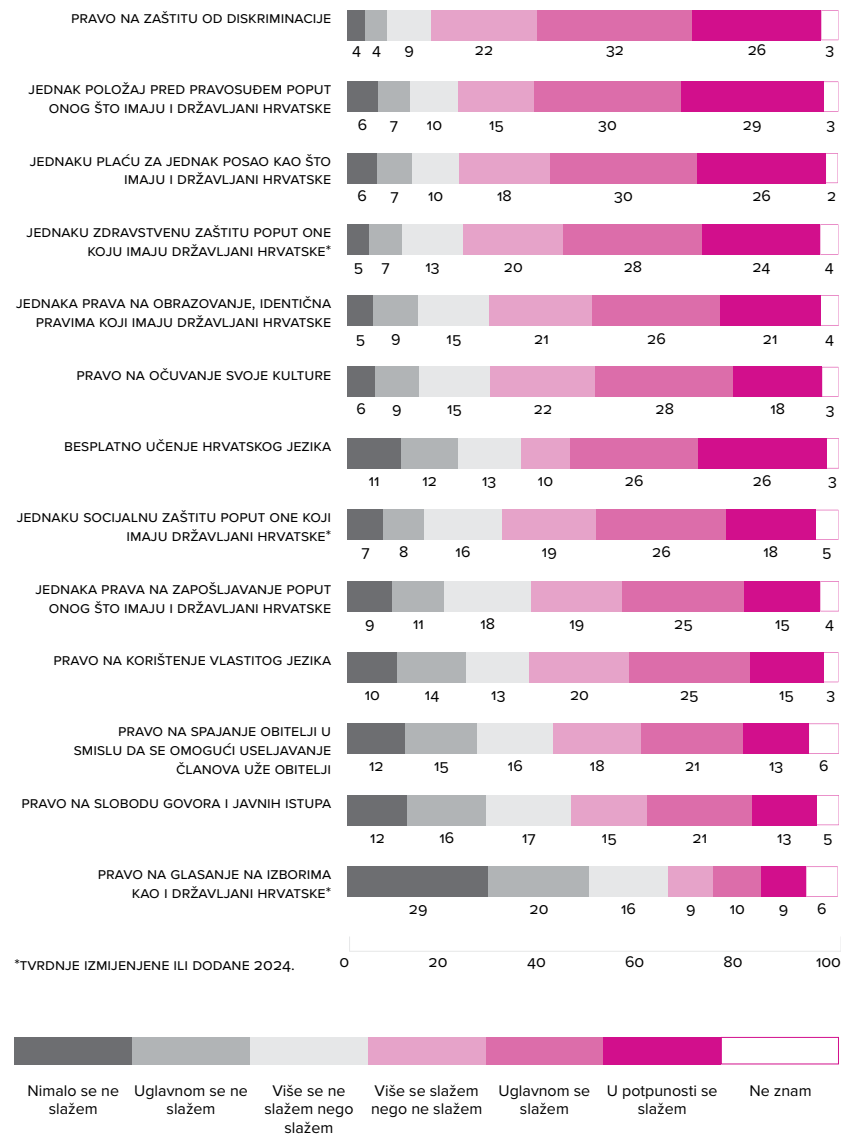
slobodu govora i javnih istupa.

Što se tiče novih tvrdnji, uz već spomenutu tvrdnju o pravu glasa, koja ima malu potporu, veću potporu (52%) ima pravo na jednaku zdravstvenu zaštitu poput one koju imaju državljani Hrvatske, dok se s pravom na jednaku socijalnu zaštitu poput one koju imaju državljani Hrvatske slaže 44% ispitanika. Ispitanici iz Like i Banovine kao i osobe koje nisu nikad imale kontakt s imigrantima te osobe koje su mijenjale boravište, odnosno živjele u Hrvatskoj i inozemstvu, u većoj mjeri daju podršku zajamčenosti i ostvarenju njihovih prava. S druge strane, ispitanici iz Zagreba pokazuju u odnosu na ukupni uzorak manju podršku pravima, kao i ispitanici koji se često ili vrlo često susreću s imigrantima. Birači SDP-a najotvoreniji su prema pravima stranih doseljenika, kao i osobe koje navode da pripadaju lijevom političkom spektru, a pravoslavci i agnostici otvoreniji su po ovom pitanju nego katolici.

U sklopu ovog poglavlja dodano je i novo pitanje o tome nakon koliko bi vremena ljudi koji dolaze živjeti u Hrvatsku trebali dobiti ista prava na socijalne usluge i naknade kao građani koji tu već žive. Oko 8% smatra da bi ta prava trebali dobiti odmah po dolasku, 9% smatra da ta prava trebaju dobiti nakon godinu dana bez obzira na to jesu li zaposleni ili ne, 30% da trebaju dobiti nakon što su barem godinu dana radili i plaćali porez, 39% smatra da tek kada postanu hrvatski državljani, dok 15% smatra da nikad ne bi trebali imati ta prava. Najrestriktivnije stavove, u smislu da useljenici ne trebaju imati ista prava kao hrvatski građani ili da ih trebaju ostvariti tek kada dobiju državljanstvo, imaju starije osobe, osobe nižih primanja, umirovljenici, ispitanici koji nisu politički opredijeljeni te osobe koje su često u kontaktu s migrantima.

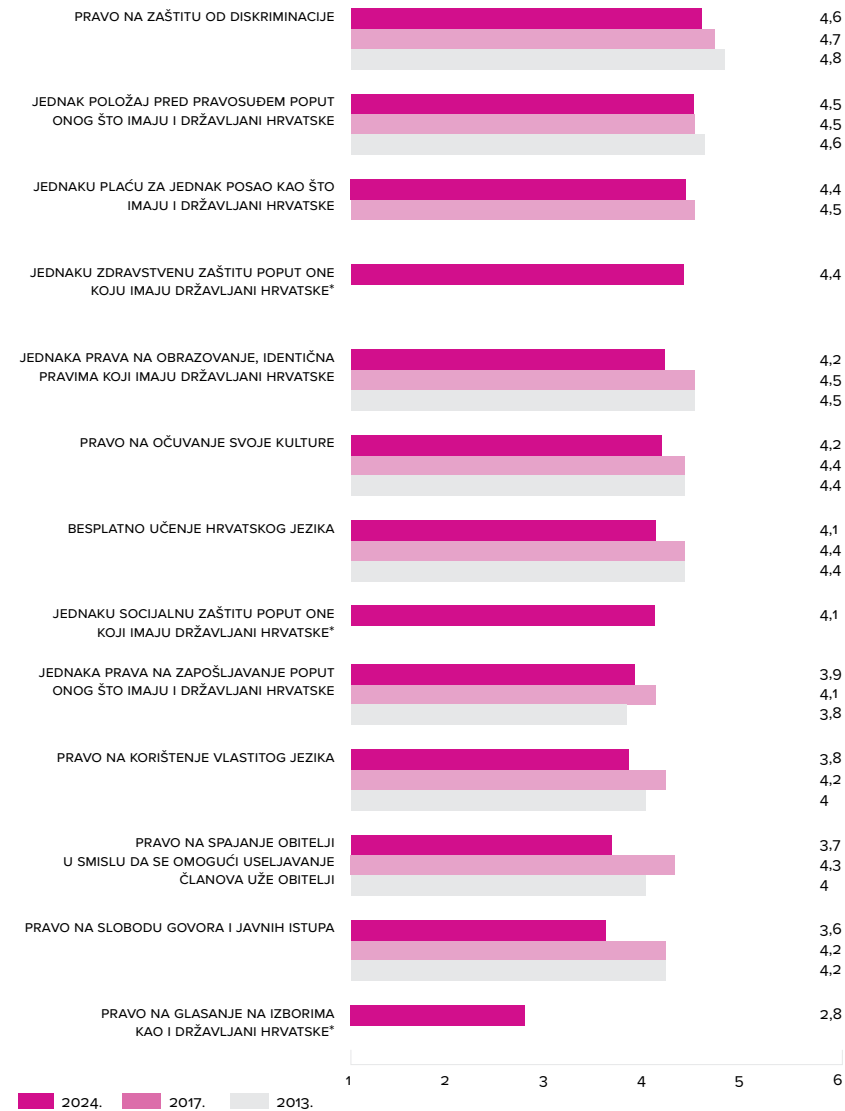
Slika 14. Obzirom da ne postoje jednoznačni stavovi o pravima stranih doseljenika u Republici Hrvatskoj, molimo Vas da slobodno i iskreno izrazite svoje slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Svim legalnim (zakonitim) stranim doseljenicima u Republici Hrvatskoj trebalo bi osigurati:

Slika 15. Obzirom da ne postoje jednoznačni stavovi o pravima stranih doseljenika u Republici Hrvatskoj, molimo Vas da slobodno i iskreno izrazite svoje slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – usporedba s prethodnim istraživanjima – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Svim legalnim (zakonitim) stranim doseljenicima u Republici Hrvatskoj trebalo bi osigurati:

Tablica 22. Obzirom da ne postoje jednoznačni stavovi o pravima stranih doseljenika u Republici Hrvatskoj, molimo Vas da slobodno i iskreno izrazite svoje slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

Svim legalnim (zakonitim) stranim doseljenicima u Republici Hrvatskoj trebalo bi osigurati:

		N	JEDNAK POLOŽAJ PRED HRVATSKIM PRAVOSUDEM POPUT ONOG ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKA PRAVA NA OBRAZOVANJE, IDENTIČNA PRAVIMA KOJI IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKU SOCIJALNU ZAŠTITU POPUT ONE KOJI IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKA PRAVA NA ZAPOSŁJAVANJE POPUT ONOG ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE	PRAVO NA KORIŠTENJE VLASTITOG JEZIKA	PRAVO NA OČUVANJE SVOJE KULTURE	PRAVO NA SLOBODU GOVORA I JAVNIH ISTUPA	PRAVO NA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE	JEDNAKU ZDRAVSTVENU ZAŠTITU POPUT ONE KOJU IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	PRAVO NA SPAJANJE OBITELJI U SMISLU DA SE OMOGUĆI DOLAZAK I USELJAVANJE ČLANOVA UŽE OBITELJI	BESPLATNO UČENJE HRVATSKOG JEZIKA	PRAVO NA GLASANJE NA IZBORIMA KAO I DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKU PLAĆU ZA JEDNAK POSAO KAO ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE
TOTAL		968	4,5	4,2	4,1	3,9	3,8	4,2	3,6	4,6	4,4	3,7	4,1	2,8	4,4
SPOL	MUŠKARAC	461	4,5	4,1	4,0	3,8	3,7	4,1	3,5	4,6	4,3	3,5	4,1	2,7	4,4
	ŽENA	507	4,5	4,3	4,2	3,9	3,9	4,2	3,7	4,6	4,5	3,8	4,1	2,9	4,5
DOB	DO 29 GODINA	130	4,3	4,1	3,9	4,0	3,6	4,0	3,6	4,4	4,2	3,8	4,1	2,8	4,2
	OD 30 DO 44 GODINE	234	4,6	4,3	4,1	4,0	3,7	4,2	3,5	4,7	4,4	3,8	4,2	2,8	4,4
	OD 45 DO 59 GODINA	248	4,5	4,1	4,2	3,7	3,8	4,3	3,6	4,7	4,3	3,6	4,1	2,6	4,4
	VIŠE OD 60 GODINA	355	4,5	4,3	4,1	3,9	4,0	4,1	3,6	4,5	4,5	3,6	4,0	2,9	4,5
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	164	4,5	4,4	4,1	3,9	4,1	4,2	3,5	4,5	4,6	3,9	4,2	3,0	4,5
	SREDNJA ŠKOLA	555	4,5	4,1	4,1	3,9	3,8	4,1	3,6	4,6	4,3	3,6	4,0	2,7	4,4
	VIŠA ŠKOLA/ FAKULTET	249	4,6	4,2	4,1	3,8	3,7	4,2	3,7	4,6	4,4	3,6	4,2	2,7	4,5
TIP NASELJA	SELO	372	4,4	4,1	3,9	3,8	3,8	4,1	3,5	4,5	4,3	3,7	4,1	2,7	4,5
	GRAD	596	4,5	4,2	4,2	4,0	3,8	4,2	3,6	4,6	4,4	3,6	4,1	2,8	4,4
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	4,3	3,9	3,8	3,7	3,2	3,8	3,1	4,4	4,2	3,3	3,6	2,4	4,2
	SJEVERNA HRVATSKA	164	4,3	4,0	4,0	4,1	4,1	4,2	3,7	4,3	4,1	3,8	3,8	3,1	4,3
	SLAVONIJA	144	4,6	4,5	4,2	4,1	3,9	4,4	3,9	4,8	4,6	4,2	4,5	2,9	4,7
	LIKA I BANOVINA	76	5,4	5,1	4,9	4,5	4,9	5,0	4,5	5,3	5,5	4,2	4,8	3,9	5,3
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	4,5	4,5	4,2	3,8	4,2	4,2	4,2	4,6	4,8	3,9	4,3	2,5	4,5
	DALMACIJA	198	4,4	4,0	4,1	3,7	3,7	4,0	3,3	4,6	4,1	3,3	4,3	2,6	4,3

Tablica 23. Obzirom da ne postoje jednoznačni stavovi o pravima stranih doseljenika u Republici Hrvatskoj, molimo Vas da slobodno i iskreno izrazite svoje slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

Svim legalnim (zakonitim) stranim doseljenicima u Republici Hrvatskoj trebalo bi osigurati:

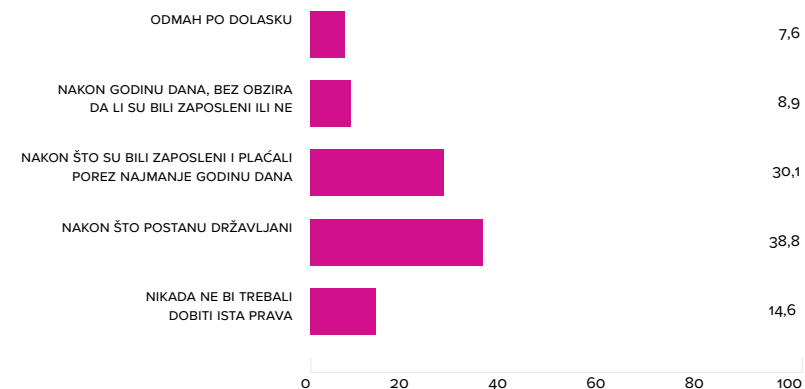
		N	JEDNAK POLOŽAJ PRED HRVATSKIM PRAVOSUDEM POPUT ONOG ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKA PRAVA NA OBRAZOVANJE, IDENTIČNA PRAVIMA KOJI IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKU SOCIJALNU ZAŠTITU POPUT ONE KOJI IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKA PRAVA NA ZAPOSŁJAVANJE POPUT ONOG ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE	PRAVO NA KORIŠTENJE VLASTITOG JEZIKA	PRAVO NA OČUVANJE SVOJE KULTURE	PRAVO NA SLOBODU GOVORA I JAVNIH ISTUPA	PRAVO NA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE	JEDNAKU ZDRAVSTVENU ZAŠTITU POPUT ONE KOJU IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	PRAVO NA SPAJANJE OBITELJI U SMISLU DA SE OMOGUĆI DOLAZAK I USELJAVANJE ČLANOVA UŽE OBITELJI	BESPLATNO UČENJE HRVATSKOG JEZIKA	PRAVO NA GLASANJE NA IZBORIMA KAO I DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKU PLAĆU ZA JEDNAK POSAO KAO ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE
TOTAL		968	4,5	4,2	4,1	3,9	3,8	4,2	3,6	4,6	4,4	3,7	4,1	2,8	4,4
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	4,6	4,3	4,2	3,9	4,0	4,2	3,8	4,5	4,5	3,7	4,0	3,0	4,4
	751 – 1300 €	138	4,5	4,1	4,1	3,9	3,8	4,0	3,3	4,5	4,5	3,7	3,8	2,7	4,5
	1301 – 1800 €	104	4,5	4,2	4,2	3,9	3,8	4,3	3,6	4,5	4,4	3,8	4,1	3,0	4,4
	1801 – 2600 €	123	4,5	4,3	4,2	4,1	4,0	4,3	3,7	4,6	4,4	3,9	4,3	2,9	4,4
	VIŠE OD 2600 €	163	4,4	4,0	3,9	3,9	3,5	4,0	3,5	4,4	4,2	3,6	4,0	2,8	4,4
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	307	4,5	4,2	4,1	3,8	3,9	4,2	3,6	4,7	4,4	3,5	4,2	2,6	4,4
SAMOPROCJENA STAN-DARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	4,7	4,2	4,0	3,8	3,7	3,9	3,6	4,8	4,5	3,6	3,9	2,6	4,4
	PROSJEČAN	708	4,4	4,1	4,1	3,9	3,9	4,2	3,6	4,5	4,3	3,7	4,1	2,8	4,4
	IZNAD PROSJEKA	98	4,5	4,5	4,3	4,1	3,6	4,2	3,8	4,7	4,6	3,6	4,2	3,0	4,6
	NE ZNAM	17	4,5	4,3	4,3	3,9	3,7	4,0	3,9	4,3	4,5	3,1	4,5	3,9	4,5
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	4,7	4,4	4,3	4,2	3,9	4,3	3,8	4,8	4,6	3,8	4,4	2,8	4,6
	SLUŽBENICI	94	4,3	4,0	3,9	3,6	3,5	4,1	3,5	4,7	4,2	3,5	4,0	2,6	4,2
	RADNICI	278	4,3	4,0	4,0	3,8	3,6	4,1	3,4	4,4	4,2	3,6	4,0	2,8	4,2
	STUDENTI	32	4,8	4,5	4,0	4,3	3,6	3,8	3,8	4,7	4,2	3,9	4,3	2,8	4,6
	KUĆANICE	30	4,5	3,9	4,1	3,7	4,1	4,1	3,7	4,4	4,4	3,7	3,7	2,8	4,2
	NEZAPOSLENI	36	4,8	4,5	4,0	3,9	4,3	4,4	4,0	4,7	4,5	3,8	4,7	2,7	4,3
	UMIROVLJENICI	322	4,5	4,3	4,2	3,9	4,0	4,1	3,6	4,6	4,5	3,6	4,0	2,8	4,6
	OSTALO I NEPOZNATO	11	4,7	4,2	4,7	3,1	4,3	4,5	3,1	4,2	4,7	4,0	4,2	2,6	3,9
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	615	4,3	4,1	4,0	3,8	3,8	4,1	3,5	4,5	4,3	3,6	4,0	2,7	4,3
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	249	4,7	4,3	4,1	3,9	3,9	4,3	3,6	4,6	4,5	3,6	4,2	2,7	4,6
	DA, BORAVIO U INO-ZEMSTVU	73	4,8	4,6	4,5	4,2	4,2	4,2	3,9	4,8	4,7	4,1	4,3	3,2	4,6
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	31	5,2	4,9	4,6	4,5	4,2	4,6	4,4	5,4	5,1	4,1	4,9	3,6	5,0

Tablica 24. Obzirom da ne postoje jednoznačni stavovi o pravima stranih doseljenika u Republici Hrvatskoj, molimo Vas da slobodno i iskreno izrazite svoje slaganje sa sljedećim tvrdnjama. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

Svim legalnim (zakonitim) stranim doseljenicima u Republici Hrvatskoj trebalo bi osigurati:

		N	JEDNAK POLOŽAJ PRED HRVATSKIM PRAVOSUDEM POPUT ONOG ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKA PRAVA NA OBRAZOVANJE, IDENTIČNA PRAVA MA KOJI IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKU SOCIJALNU ZAŠTITU POPUT ONE KOJI IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKA PRAVA NA ZAPOSŁJAVANJE POPUT ONOG ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE	PRAVO NA KORIŠTENJE VLASTITOG JEZIKA	PRAVO NA OČUVANJE SVOJE KULTURE	PRAVO NA SLOBODU GOVORA I JAVNIH ISTUPA	PRAVO NA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE	JEDNAKU ZDRAVSTVENU ZAŠTITU POPUT ONE KOJU IMAJU DRŽAVLJANI HRVATSKE	PRAVO NA SPAJANJE OBITELJI U SMISLU DA SE OMOGUĆI DOLAZAK I USELJAVANJE ČLANOVA UŽE OBITELJI	BESPLATNO UČENJE HRVATSKOG JEZIKA	PRAVO NA GLASANJE NA IZBORIMA KAO I DRŽAVLJANI HRVATSKE	JEDNAKU PLAĆU ZA JEDNAK POSAO KAO ŠTO IMAJU I DRŽAVLJANI HRVATSKE
TOTAL		968	4,5	4,2	4,1	3,9	3,8	4,2	3,6	4,6	4,4	3,7	4,1	2,8	4,4
STRANKE	HDZ	204	4,4	4,0	3,9	3,9	3,9	4,1	3,5	4,5	4,2	3,6	4,2	2,8	4,3
	SDP	134	5,0	4,6	4,5	4,2	4,4	4,5	4,0	5,0	4,8	3,9	4,2	3,4	4,9
	MOST	48	4,9	4,5	4,4	3,8	3,5	3,9	3,2	4,5	4,2	3,4	3,9	2,2	4,5
	DP	44	4,4	3,9	3,8	3,4	3,1	3,7	3,0	4,5	4,4	2,9	3,8	2,0	4,1
	MOŽEMO!	69	4,8	4,4	4,5	4,4	3,8	4,4	4,2	5,0	4,7	3,9	4,6	3,0	4,7
	OSTALE	132	4,3	4,2	4,0	3,8	3,8	4,1	3,6	4,4	4,3	3,6	4,0	2,9	4,4
	NEODLUČNI	49	4,4	4,1	3,7	3,6	3,8	4,2	3,7	4,6	4,5	3,5	4,0	2,5	4,5
	APSTINENTI	288	4,2	4,1	4,0	3,8	3,7	4,1	3,5	4,5	4,3	3,7	4,0	2,6	4,2
LJEVO-DESNO	LJEVO	207	4,8	4,4	4,4	4,1	4,3	4,5	3,9	4,9	4,7	4,1	4,4	3,0	4,6
	CENTAR	237	4,6	4,4	4,2	3,8	4,0	4,3	3,8	4,7	4,6	3,8	4,4	3,0	4,5
	DESNO	255	4,3	4,0	3,8	3,8	3,4	3,8	3,4	4,4	4,1	3,4	3,9	2,5	4,3
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELJEN/A	269	4,4	4,1	4,0	3,9	3,7	4,1	3,3	4,4	4,3	3,4	3,7	2,6	4,3
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	826	4,4	4,1	4,0	3,8	3,7	4,1	3,5	4,5	4,3	3,5	4,0	2,7	4,4
	PRAVOSLAVNA	55	5,1	5,1	4,8	4,5	4,6	4,9	4,2	5,3	5,4	4,4	5,0	3,6	5,1
	AGNOSTIK/ATEIST	74	5,0	4,6	4,4	4,3	4,4	4,6	4,2	5,0	4,8	4,4	4,7	3,0	4,7
	NEKA DRUGA	13	4,5	4,2	3,8	3,8	3,0	3,9	3,1	4,3	3,8	4,1	4,0	2,2	3,9
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	389	4,6	4,3	4,2	4,1	4,2	4,5	3,9	4,7	4,5	3,9	4,5	3,1	4,6
	PONEKAD	259	4,4	4,3	4,2	3,9	4,0	4,1	3,4	4,5	4,3	3,7	4,1	2,8	4,5
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	320	4,4	4,0	3,9	3,7	3,3	3,8	3,3	4,4	4,2	3,3	3,7	2,4	4,2

Slika 16. Kada pomislite na ljude koji dolaze živjeti u Hrvatsku iz drugih zemalja, kada bi oni trebali dobiti ista prava na socijalne usluge i naknade kao građani koji već žive ovdje? – postotak odgovora

Tablica 25. Kada pomislite na ljude koji dolaze živjeti u Hrvatsku iz drugih zemalja, kada bi oni trebali dobiti ista prava na socijalne usluge i naknade kao građani koji već žive ovdje? – postotak odgovora

		N	ODMAH PO DOLASKU	NAKON GODINU DANA, BEZ OBZIRA DA LI SU BILI ZAPOSLENI ILI NE	NAKON ŠTO SU BILI ZAPOSLENI I PLAĆALI POREZ NAJMANJE GODINU DANA	NAKON ŠTO POSTANU DRŽAVLJANI	NIKADA NE BI TREBALI DOBITI ISTA PRAVA
TOTAL		978	7,6	8,9	30,1	38,8	14,6
SPOL	MUŠKARAC	463	8,3	8,7	29,3	40,0	13,7
	ŽENA	515	7,0	9,1	30,7	37,8	15,5
DOB	DO 29 GODINA	132	6,6	7,3	33,8	40,6	11,6
	OD 30 DO 44 GODINE	234	11,8	8,3	36,6	34,7	8,7
	OD 45 DO 59 GODINA	250	8,1	7,7	32,0	37,6	14,6
	VIŠE OD 60 GODINA	362	4,9	10,7	23,1	41,6	19,7
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	171	11,2	10,3	25,9	37,1	15,4
	SREDNJA ŠKOLA	558	6,6	9,4	30,5	36,4	17,1
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	250	7,2	6,8	31,9	45,3	8,7
TIP NASELJA	SELO	378	8,1	8,6	29,1	39,5	14,7
	GRAD	600	7,3	9,1	30,7	38,4	14,6
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	3,3	6,1	24,5	47,9	18,2
	SJEVERNA HRVATSKA	166	5,6	5,5	38,0	37,9	13,0
	SLAVONIJA	150	7,0	12,3	36,2	29,6	15,0
	LIKA I BANOVINA	76	5,1	8,8	36,3	39,1	10,8
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	6,2	11,4	31,7	44,3	6,5
	DALMACIJA	200	17,2	11,5	23,1	30,8	17,4

Tablica 26. Kada pomislite na ljude koji dolaze živjeti u Hrvatsku iz drugih zemalja, kada bi oni trebali dobiti ista prava na socijalne usluge i naknade kao građani koji već žive ovdje? – postotak odgovora

		N	ODMAH PO DOLASKU	NAKON GODINU DANA, BEZ OBZIRA DA LI SU BILI ZAPOSLENI ILI NE	NAKON ŠTO SU BILI ZAPOSLENI I PLAĆALI POREZ NAJMANJE GODINU DANA	NAKON ŠTO POSTANU DRŽAVLJANI	NIKADA NE BI TREBALI DOBITI ISTA PRAVA
TOTAL		978	7,6	8,9	30,1	38,8	14,6
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	136	2,7	6,4	25,7	39,0	26,2
	751 – 1300 €	139	9,8	13,9	30,3	32,3	13,6
	1301 – 1800 €	106	7,9	5,7	31,8	44,3	10,3
	1801 – 2600 €	123	5,8	4,6	38,9	41,1	9,6
	VIŠE OD 2600 €	163	6,3	5,6	39,3	40,7	8,2
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	311	10,0	12,3	22,9	37,8	16,9
SAMOPROCJENA STAN-DARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	147	7,5	7,6	18,5	41,2	25,1
	PROSJEČAN	713	7,6	9,7	30,9	39,2	12,7
	IZNAD PROSJEKA	98	4,8	5,7	42,0	35,5	12,0
	NE ZNAM	20	22,9	4,3	28,2	23,5	21,0
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	7,9	9,1	31,5	43,6	7,9
	SLUŽBENICI	94	6,2	8,0	38,6	36,6	10,6
	RADNICI	280	12,0	9,3	29,8	35,5	13,4
	STUDENTI	32		4,2	44,1	39,7	12,0
	KUĆANICE	32	10,1	3,3	27,2	40,7	18,7
	NEZAPOSLENI	37	7,2	5,0	40,6	25,0	22,1
	UMIROVLJENICI	326	4,5	10,5	24,9	40,9	19,2
	OSTALO I NEPOZNATO	11	10,2		28,6	43,9	17,3
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	620	7,6	8,6	29,2	39,2	15,3
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	252	5,6	7,1	31,8	41,5	14,0
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	73	15,6	8,0	31,6	32,0	12,8
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	34	4,9	29,4	29,6	25,5	10,6

Tablica 27. Kada pomislite na ljude koji dolaze živjeti u Hrvatsku iz drugih zemalja, kada bi oni trebali dobiti ista prava na socijalne usluge i naknade kao građani koji već žive ovdje? – postotak odgovora

		N	ODMAH PO DOLASKU	NAKON GODINU DANA, BEZ OBZIRA DA LI SU BILI ZAPOSLENI ILI NE	NAKON ŠTO SU BILI ZAPOSLENI I PLAĆALI POREZ NA IMANJE GODINU DANA	NAKON ŠTO POSTANU DRŽAVLJANI	NIKADA NE BI TREBALI DOBITI ISTA PRAVA
TOTAL		978	7,6	8,9	30,1	38,8	14,6
STRANKE	HDZ	204	4,3	5,0	37,9	39,6	13,2
	SDP	134	9,2	9,9	27,1	38,0	15,8
	MOST	48	13,9		20,2	56,3	09,6
	DP	44		0,6	18,1	63,0	18,3
	MOŽEMO!	69	3,0	17,1	31,8	45,0	3,1
	OSTALE	133	6,9	10,3	34,0	32,6	16,2
	NEODLUČNI	49	7,2	12,3	27,3	28,1	25,0
	APSTINENTI	296	10,7	10,7	27,7	35,3	15,7
LJEVO-DESNO	LJEVO	209	9,8	15,8	32,8	32,8	8,8
	CENTAR	241	9,3	13,4	31,8	38,9	6,6
	DESNO	255	4,6	4,4	35,1	38,6	17,3
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELJEN/A	272	7,2	3,8	21,7	43,6	23,8
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	832	7,5	8,2	28,1	40,7	15,5
	PRAVOSLAVNA	56	2,2	3,6	45,0	32,2	16,9
	AGNOSTIK/ATEIST	74	9,2	18,5	40,3	26,3	5,7
	NEKA DRUGA	15	23,8	19,8	33,9	20,5	2,0
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	398	5,7	10,0	35,7	36,6	12,0
	PONEKAD	260	9,8	12,7	32,9	31,5	13,1
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	320	8,1	4,5	20,8	47,4	19,3

4.7. Stavovi o ekonomskom utjecaju doseljenika i interakciji sa stranim radnicima

U sklopu istog bloka pitanja kojem pripada prethodna tema dodan je novi blok od osam čestica koje mjere stavove vezane uz Rome kao nacionalnu manjinu kojoj je u Hrvatskoj otežan pristup određenim socioekonomskim i političkim pravima, kao i stavove vezane uz ekonomski utjecaj dolaska stranih radnika te pitanja vezana uz interakciju sa stranim radnicima.

Oko 59% ispitanika smatra da strani radnici snižavaju cijenu rada domaćih radnika, a više od polovice (55%) smatra da nam strani radnici trebaju za poslove za koje domaći radnici nisu zainteresirani. Istovremeno je relativno nizak udio (13%) onih koji se nimalo ili uglavnom ne slažu s tvrdnjom da strani radnici snižavaju cijenu rada za domaće radnike, a s tom se tvrdnjom slažu ponajviše oni koji imaju samo osnovnu školu, niži procijenjeni standard kućanstva, kao i umirovljenici. Glasači HDZ-a, SDP-a i stranke Možemo podjednako prepoznaju da nam stranci trebaju da rade poslove za koje domaći radnici nisu zainteresirani, dok glasači Domovinskog pokreta najmanje pristaju uz ovu tvrdnju.

Glede osjećaja vezano za interakciju sa stranim radnicima u Hrvatskoj, nešto manje od polovine ispitanika (46%) navodi da im nije drago kada moraju naručiti piće na engleskom jeziku u kafiću u kojem poslužuju strani radnici, dok se s tvrdnjom kako im nije ugodno kada ih vozi taksist stranog podrijetla slaže trećina ispitanika. Taj stav češće izražavaju žene, osobe starije od 60 godina ili umirovljenici, osobe iz Zagreba i okolice, osobe nižih primanja, birači Domovinskog pokreta i Mosta, osobe koje navode da su katolici te osobe koje se često susreću s migrantima.

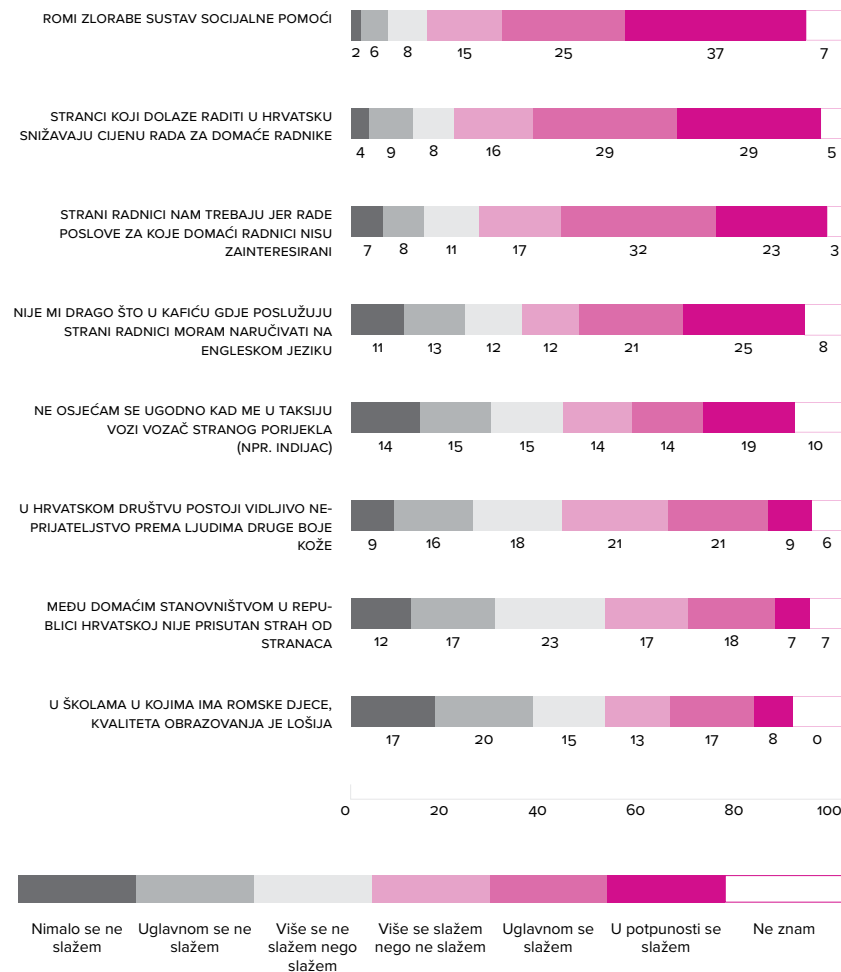
30% ispitanika u potpunosti se ili uglavnom slaže da među domaćim stanovništvom postoji neprijateljstvo prema ljudima druge boje kože, a njih 25% ne slaže se s tom tvrdnjom. Žene, osobe iz Zagreba i one koje imaju primanja nešto veća od prosjeka, nezaposlene osobe i one koje rade u slobodnim profesijama te glasači stranke Možemo nešto češće pristaju uz ovu tvrdnju. Da u Hrvatskoj nije prisutan strah od stranaca, uglavnom se ili u potpunosti slaže 25% ispitanika, a ne slaže se 29% ispitanika. U to su najviše uvjerene osobe starije od 60 godina, umirovljenici i ispitanici s osnovnom školom, a najmanje to smatraju glasači Mosta. Zanimljivo je i da ispitanici koji prijavljuju da imaju česte ili vrlo česte kontakte sa strancima iskazuju i najveći stupanj slaganja s tvrdnjom 'Nije mi drago što u kafiću gdje poslužuju strani radnici moram naručivati na engleskom jeziku' te s tvrdnjom da u hrvatskom društvu postoji vidljivo neprijateljstvo prema ljudima druge boje kože.

4.8. Stavovi prema Romima

Najraširenije je slaganje s tvrdnjom da Romi zlorabe sustav socijalne pomoći, s tom tvrdnjom u potpunosti se ili uglavnom slaže 62% ispitanika, a njih 8% uglavnom se ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom. Kad je riječ o tvrdnji da je u školama u kojima ima romske djece kvaliteta obrazovanja lošija, ispitanici su tu ipak podijeljeni, s blagom prevagom neslaganja (29%) u odnosu na slaganje s tom tvrdnjom (25%).

Stav o Romima kao skupini koja zlorabi sustav socijalne pomoći jednako je prisutan među svim skupinama ispitanika te se ispitanici s tim stavom uglavnom slažu neovisno o sociodemografskim, kontekstualnim, lokacijskim i drugim karakteristikama. Taj je stav blago manje izražen kod ispitanika koji preferiraju stranku Možemo, kao i kod agnostika i ateista te ispitanika iz sjeverne Hrvatske, dok je nešto više izražen kod stanovnika Like i Banovine te Zagreba i okolice, kao i kod umirovljenika i osoba s ispodprosječnim primanjima.

Slika 17. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Tablica 28. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava ‘Nimalo se ne slažem’, dok 6 označava ‘U potpunosti se slažem’. – prosječne vrijednosti

		N	STRANCI KOJI DOLAZE RADITI U HRVATSKU SNIŽAVAJU CIJENU RADA ZA DOMAĆE RADNIKE	U ŠKOLAMA U KOJIMA IMA ROMSKE DJECE, KVALITETA OBRAZOVANJA JE LOŠIJA	NE OSJEĆAM SE UGODNO KAD ME U TAKSIJU VOZI VOZAČ STRANOG PORIJEKLA (NPR. INDIJAC)	MEĐU DOMAĆIM STANOVNIŠTVOM U REPUBLICI HRVATSKOJ NIJE PRISUTAN STRAH OD STRANACA	STRANI RADNICI NAM TREBAJU JER RADE POSLOVE ZA KOJE DOMAĆI RADNICI NISU ZAINTERESIRANI	ROMI ZLOBABE SUSTAV SOCIJALNE POMOĆI	NIJE MI DRAGO ŠTO U KAFIĆU GDJE POSLUŽUJU STRANI RADNICI MORAM NARUČIVATI NA ENGLJESKOM JEZIKU	U HRVATSKOM DRUŠTVU POSTOJI VIDLJIVO NEPRIJATELJSTVO PREMA LJUDIMA DRUGE BOJE KOŽE
TOTAL		965	4,5	3,2	3,6	3,3	4,3	4,8	4,0	3,6
SPOL	MUŠKARAC	458	4,5	3,1	3,4	3,4	4,2	4,8	4,0	3,4
	ŽENA	506	4,6	3,2	3,8	3,3	4,4	4,8	4,0	3,7
DOB	DO 29 GODINA	129	4,4	3,2	3,5	3,2	4,2	4,7	3,9	3,6
	OD 30 DO 44 GODINE	234	4,4	3,1	3,5	3,3	4,2	4,6	3,8	3,7
	OD 45 DO 59 GODINA	249	4,6	3,2	3,5	3,2	4,3	4,9	3,9	3,6
	VIŠE OD 60 GODINA	352	4,6	3,3	3,9	3,5	4,4	4,9	4,3	3,5
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	164	4,9	3,4	3,8	3,7	4,5	5,1	4,3	3,6
	SREDNJA ŠKOLA	553	4,5	3,2	3,7	3,3	4,3	4,7	4,0	3,6
	VIŠA ŠKOLA/ FAKULTET	248	4,3	3,1	3,4	3,2	4,3	4,8	3,9	3,6
TIP NASELJA	SELO	372	4,6	3,4	3,7	3,4	4,4	4,9	4,0	3,6
	GRAD	593	4,5	3,0	3,6	3,3	4,3	4,8	4,1	3,6
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	4,6	2,9	4,0	3,2	4,3	5,0	4,4	3,8
	SJEVERNA HRVATSKA	165	4,3	3,7	3,8	3,6	4,2	4,5	3,7	3,4
	SLAVONIJA	144	4,5	3,4	3,2	3,5	4,2	4,8	3,9	3,6
	LIKA I BANOVINI	74	4,6	3,3	3,4	3,4	4,7	5,3	3,2	3,5
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	4,5	2,9	3,2	3,4	4,3	4,8	4,1	3,5
	DALMACIJA	195	4,7	3,2	3,6	3,1	4,2	4,6	4,1	3,4

Tablica 29. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava ‘Nimalo se ne slažem’, dok 6 označava ‘U potpunosti se slažem’. – prosječne vrijednosti

		N	STRANCI KOJI DOLAZE RADITI U HRVATSKU SNIŽAVAJU CIJENU RADA ZA DOMAĆE RADNIKE	U ŠKOLAMA U KOJIMA IMA ROMSKE DJECE, KVALITETA OBRAZOVANJA JE LOŠIJA	NE OSJEĆAM SE UGODNO KAD ME U TAKSIJU VOZI VOZAČ STRANOG PORIJEKLA (NPR. INDIJAC)	MEĐU DOMAĆIM STANOVNIŠTVOM U REPUBLICI HRVATSKOJ NIJE PRISUTAN STRAH OD STRANACA	STRANI RADNICI NAM TREBAJU JER RADE POSLOVE ZA KOJE DOMAĆI RADNICI NISU ZAINTERESIRANI	ROMI ZLOBABE SUSTAV SOCIJALNE POMOĆI	NIJE MI DRAGO ŠTO U KAFIĆU GDJE POSLUŽUJU STRANI RADNICI MORAM NARUČIVATI NA ENGLJESKOM JEZIKU	U HRVATSKOM DRUŠTVU POSTOJI VIDLJIVO NEPRIJATELJSTVO PREMA LJUDIMA DRUGE BOJE KOŽE
TOTAL		965	4,5	3,2	3,6	3,3	4,3	4,8	4,0	3,6
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	4,7	3,3	4,0	3,3	4,3	5,0	4,1	3,5
	751 – 1300 €	138	4,7	3,2	3,9	3,5	4,4	4,9	4,3	3,7
	1301 – 1800 €	106	4,6	3,2	3,6	3,5	4,3	4,7	3,8	3,6
	1801 – 2600 €	123	4,5	3,2	3,5	3,4	4,2	4,6	3,9	4,0
	VIŠE OD 2600 €	163	4,3	3,0	3,5	3,3	4,4	4,7	4,0	3,8
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	302	4,5	3,2	3,4	3,3	4,2	4,8	4,0	3,3
SAMOPROCJENA STAN-DARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	4,9	3,2	4,0	3,2	4,1	5,0	4,4	3,8
	PROSJEČAN	706	4,5	3,2	3,6	3,4	4,3	4,7	4,0	3,5
	IZNAD PROSJEKA	98	4,2	3,2	3,0	3,5	4,3	4,8	3,8	3,7
	NE ZNAM	16	3,4	4,0	3,5	3,0	3,8	4,9	3,3	3,3
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	4,1	3,1	3,3	3,2	4,3	4,7	3,7	3,8
	SLUŽBENICI	93	4,6	2,9	3,6	3,3	4,1	4,8	4,1	3,5
	RADNICI	279	4,6	3,3	3,7	3,3	4,2	4,7	4,0	3,6
	STUDENTI	32	4,6	3,0	3,0	3,2	4,4	4,7	3,6	3,7
	KUĆANICE	30	3,9	3,4	4,1	3,3	4,7	5,2	3,9	3,4
	NEZAPOSLENI	36	4,5	3,2	3,6	3,3	3,8	4,8	3,8	4,1
	UMIROVLJENICI	319	4,7	3,2	3,8	3,5	4,4	5,0	4,3	3,5
	OSTALO I NEPOZNATO	11	4,4	2,8	3,0	3,5	3,6	4,7	3,1	2,7
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	612	4,5	3,2	3,7	3,3	4,3	4,8	4,0	3,6
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	249	4,7	3,2	3,8	3,3	4,3	4,9	4,2	3,6
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	71	4,5	3,1	3,1	3,7	4,6	4,8	3,7	3,3
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	33	4,0	3,6	2,8	3,1	4,6	4,6	3,2	4,0

Tablica 30. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	STRANCI KOJI DOLAZE RADITI U HRVATSKU SNIŽAVAJU CIJENU RADA ZA DOMAĆE RADNIKE	U ŠKOLAMA U KOJIMA IMA ROMSKE DJECE, KVALITETA OBRAZOVANJA JE LOŠIJA	NE OSJEĆAM SE UGODNO KAD ME U TAKSIJU VOZI VOZAČ STRANOG PORJEKLA (NPR. INDIJAC)	MEĐU DOMAĆIM STANOVNIŠTVOM U REPUBLICI HRVATSKOJ NIJE PRISUTAN STRAH OD STRANACA	STRANI RADNICI NAM TREBAJU JER RADE POSLOVE ZA KOJE DOMAĆI RADNICI NISU ZAINTERESIRANI	ROMI ZLORABE SUSTAV SOCIJALNE POMOĆI	NIJE MI DRAGO ŠTO U KAFIĆU GDJE POSLUŽUJU STRANI RADNICI MORAM NARUČIVATI NA ENGLESKOM JEZIKU	U HRVATSKOM DRUŠTVU POSTOJI VIDLJIVO NEPRIJATELSTVO PREMA LJUDIMA DRUGE BOJE KOŽE
TOTAL		965	4,5	3,2	3,6	3,3	4,3	4,8	4,0	3,6
STRANKE	HDZ	204	4,4	3,2	3,8	3,3	4,5	4,9	4,3	3,4
	SDP	134	4,9	2,9	3,5	3,7	4,6	5,0	3,9	3,3
	MOST	48	4,8	3,1	4,2	2,8	4,4	4,7	4,6	3,8
	DP	44	4,9	3,8	4,4	3,3	4,0	5,1	4,5	3,3
	MOŽEMO!	69	4,0	2,9	2,8	3,2	4,6	4,3	3,2	4,5
	OSTALE	132	4,3	3,2	3,7	3,4	4,3	4,7	4,0	3,6
	NEODLUČNI	49	5,0	3,5	3,4	3,4	3,9	5,0	3,9	3,2
	APSTINENTI	285	4,5	3,3	3,6	3,3	4,1	4,7	4,0	3,7
LJEVO-DESNO	LIJEVO	206	4,6	3,1	3,1	3,5	4,6	4,6	3,5	3,5
	CENTAR	237	4,5	3,2	3,6	3,3	4,4	4,8	4,0	3,7
	DESNO	255	4,5	3,5	3,8	3,3	4,1	4,9	4,3	3,4
	NISAM POLITIČKI OPREDJELJEN/A	266	4,5	2,9	3,9	3,3	4,2	4,9	4,2	3,8
VJEROISPOVIJEST	KATOLIČKA	822	4,6	3,3	3,7	3,3	4,3	4,8	4,1	3,6
	PRAVOSLAVNA	56	4,7	3,1	3,2	3,5	4,3	5,0	3,0	3,9
	AGNOSTIK/ATEIST	74	4,0	2,7	2,7	3,3	4,5	4,4	3,2	3,6
	NEKA DRUGA	12	5,1	2,7	3,4	2,9	3,4	5,1	4,9	3,1
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	388	4,3	3,2	3,4	3,5	4,3	4,7	3,9	3,4
	PONEKAD	259	4,7	3,2	3,6	3,4	4,4	4,7	3,9	3,6
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	319	4,6	3,2	3,9	3,1	4,3	5,0	4,3	3,8

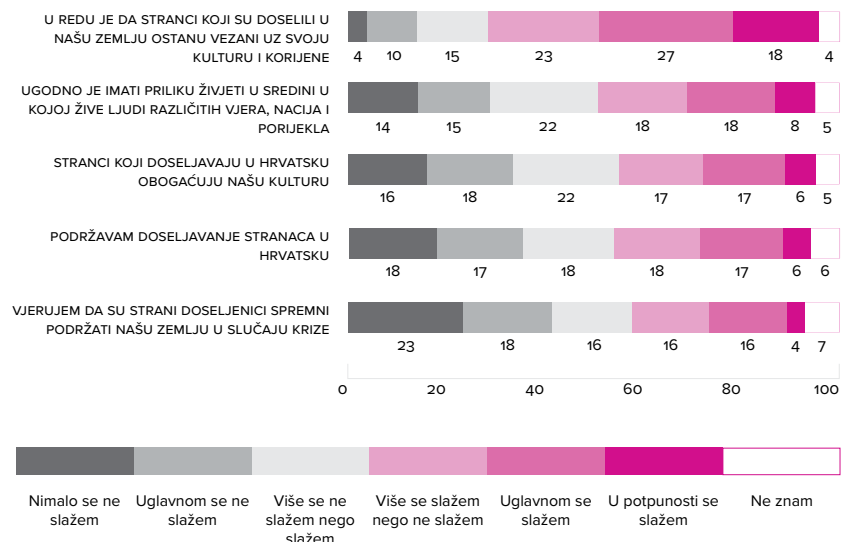
4.9. Stavovi o kulturnoj različitosti i prilagodbi

Skalom od pet čestica ispitani su stavovi prema životu i integraciji stranaca u hrvatskom društvu, kao i u prethodnim dvama istraživanjima 2013. i 2017. godine. Tvrdnjama o kulturnoj pluralnosti i adaptaciji (u prethodnim krugovima ovo se nazivalo stavovima o multikulturalizmu) obuhvaćeni su sljedeći stavovi: preferiranje života u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacionalnosti i porijekla; odobravanje povezanosti stranaca s vlastitom kulturom i korijenima; podrška doseljavanju stranaca u Hrvatsku; povjerenje da su stranci spremni podržati našu zemlju u slučaju krize; uvjerenje da strani doseljenici obogaćuju kulturu Hrvatske.

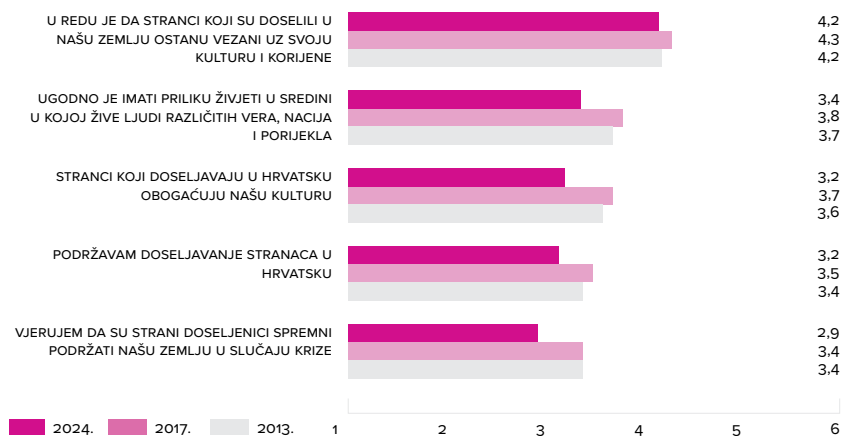
Stavovi građana Hrvatske prema ovim pitanjima u proteklih sedam godina značajno su se promijenili, tj. ispitanici manje podržavaju neke aspekte javnih politika temeljenih na načelima multikulturalizma i/ili interkulturalizma koje trebaju služiti uređivanju kulturnih i etničkih razlika i njegovanju identitetskih posebnosti doseljenih stranaca. Samo kod tvrdnje 'U redu je da stranci koji su se doselili u našu zemlju ostanu vezani uz svoju kulturu i korijene' nije došlo do značajne promjene u stavovima te je to i dalje tvrdnja s kojom se slaže najviše ispitanika, ukupno njih 45%. Kao i u prethodnim dvama krugovima istraživanja, ispitanici se najmanje slažu s tvrdnjom da su strani doseljenici spremni podržati našu zemlju u slučaju krize, s čime se u nekoj mjeri slaže samo petina ispitanika. 26% ispitanika smatra da je ugodno imati priliku živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla, a 23% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže s tvrdnjom da stranci koji se doseljavaju u Hrvatsku obogaćuju našu kulturu, što je isti, relativno malen postotak ispitanika kao i onih koji navode da podržavaju doseljavanje stranaca u Hrvatsku. Zapravo, ni u jednoj regiji ne postoji dominantan podržavajući stav u vezi s doseljavanjem stranaca u Hrvatsku, iako je on tek nešto blago izraženiji u Slavoniji te Istri i Primorju.

Osobe iz Zagreba i okolice manje od ostalih vide pozitivne aspekte doseljavanja stranaca i najmanje su sklone podržati doseljavanje stranaca i živjeti u multikulturnom okruženju, kao i glasači Domovinskog pokreta, ispitanici katoličke vjeroispovijesti te osobe koje se često susreću s migrantima. Osobe koje su agnostici te oni koje se politički definiraju kao 'lijevi' u većem su broju skloni vidjeti pozitivne aspekte doseljavanja stranaca, kao i osobe koje nikad nemaju ili rijetko imaju susrete s imigrantima.

Slika 18. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Slika 19. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – usporedba s prethodnim istraživanjima – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Tablica 31. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	UGODNO JE IMATI PRILIKU ŽIVJETI U SREDINI U KOJOJ ŽIVE LJUDI RAZLIČITIH VJERA, NACIJA I PORIJEKLA	U REDU JE DA STRANCI KOJI SU DOSELILI U NAŠU ZEMLJU OSTANU VEZANI UZ SVOJU KULTURU I KORIJENE	PODRŽAVAM DOSELJAVANJE STRANACA U HRVATSKU	VJERUJEM DA SU STRANI DOSELJENICI SPREMNI PODRŽATI NAŠU ZEMLJU U SLUČAJU KRIZE	STRANCI KOJI DOSELJAVAJU U HRVATSKU OBOGAĆUJU NAŠU KULTURU
TOTAL		965	3,4	4,2	3,2	2,9	3,2
SPOL	MUŠKARAC	458	3,3	4,0	3,2	2,9	3,2
	ŽENA	506	3,4	4,3	3,1	3,0	3,2
DOB	DO 29 GODINA	129	3,4	4,0	3,4	3,2	3,5
	OD 30 DO 44 GODINE	234	3,5	4,1	3,3	3,0	3,3
	OD 45 DO 59 GODINA	249	3,5	4,3	3,2	2,9	3,2
	VIŠE OD 60 GODINA	352	3,2	4,2	3,0	2,8	3,1
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	164	3,5	4,4	3,0	3,2	3,3
	SREDNJA ŠKOLA	553	3,3	4,1	3,1	2,9	3,2
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	248	3,4	4,1	3,3	2,8	3,3
TIP NASELJA	SELO	372	3,4	4,1	3,1	2,9	3,1
	GRAD	593	3,4	4,2	3,2	2,9	3,3
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	3,1	3,9	2,8	2,6	3,0
	SJEVERNA HRVATSKA	165	3,5	4,1	3,4	3,4	3,3
	SLAVONIJA	144	3,5	4,5	3,6	3,2	3,4
	LIKA I BANOVINA	74	3,8	5,0	3,0	3,3	3,3
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	119	3,6	4,3	3,5	2,7	3,5
	DALMACIJA	195	3,3	4,0	3,0	2,8	3,0

Tablica 32. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava ‘Nimalo se ne slažem’, dok 6 označava ‘U potpunosti se slažem’. – prosječne vrijednosti

		N	UGODNO JE IMATI PRILIKU ŽIVJETI U SREDINI U KOJOJ ŽIVE LJUDI RAZLIČITIH VJERA, NACIJA I PORJEKLA.	U REDU JE DA STRANCI KOJI SU DOSELELI U NAŠU ZEMLJU OSTANU VEZANI UZ SVOJU KULTURU I KORIJE.	PODRŽAVAM DOSELJAVANJE STRANACA U HRVATSKU.	VJERUJEM DA SU STRANI DOSELENICI SPREMI PODRŽATI NAŠU ZEMLJU U SLUČAJU KRIZE.	STRANCI KOJI DOSELJAVAJU U HRVATSKU OBOGAĆUJU NAŠU KULTURU.
TOTAL		965	3,4	4,2	3,2	2,9	3,2
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	3,3	4,4	3,0	3,0	3,2
	751 – 1300 €	138	3,3	4,3	3,2	3,0	3,1
	1301 – 1800 €	106	3,5	4,2	2,9	2,9	3,3
	1801 – 2600 €	123	3,5	4,1	3,2	2,9	3,3
	VIŠE OD 2600 €	163	3,6	4,0	3,5	3,0	3,4
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	302	3,3	4,2	3,1	2,8	3,1
SAMOPROCJENA STANDARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	3,2	4,1	2,9	2,7	3,1
	PROSJEČAN	706	3,5	4,2	3,2	3,0	3,3
	IZNAD PROSJEKA	98	3,3	4,1	3,1	2,9	3,1
	NE ZNAM	16	2,5	4,0	3,1	2,2	2,7
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	165	3,7	4,3	3,6	3,0	3,4
	SLUŽBENICI	93	3,1	3,9	3,1	2,7	3,1
	RADNICI	279	3,5	4,1	3,2	3,0	3,2
	STUDENTI	32	3,4	3,7	3,5	2,7	3,6
	KUĆANICE	30	3,2	4,4	3,0	3,5	3,3
	NEZAPOSLENI	36	3,7	4,5	2,9	3,0	3,7
	UMIROVLJENICI	319	3,2	4,2	2,9	2,9	3,1
	OSTALO I NEPOZNATO	11	2,6	3,4	3,2	3,2	2,7
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	612	3,3	4,1	3,2	2,9	3,2
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	249	3,3	4,4	2,9	2,9	3,2
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	71	3,9	4,4	3,4	3,5	3,5
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	33	4,1	4,5	3,6	3,1	3,6

Tablica 33. Pročitat ću Vam neke opće tvrdnje o doseljavanju stranaca u Hrvatsku i pripadnicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa svakom pojedinom tvrdnjom. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava ‘Nimalo se ne slažem’, dok 6 označava ‘U potpunosti se slažem’. – prosječne vrijednosti

		N	UGODNO JE IMATI PRILIKU ŽIVJETI U SREDINI U KOJOJ ŽIVE LJUDI RAZLIČITIH VJERA, NACIJA I PORJEKLA.	U REDU JE DA STRANCI KOJI SU DOSELELI U NAŠU ZEMLJU OSTANU VEZANI UZ SVOJU KULTURU I KORIJE.	PODRŽAVAM DOSELJAVANJE STRANACA U HRVATSKU.	VJERUJEM DA SU STRANI DOSELENICI SPREMI PODRŽATI NAŠU ZEMLJU U SLUČAJU KRIZE.	STRANCI KOJI DOSELJAVAJU U HRVATSKU OBOGAĆUJU NAŠU KULTURU.
TOTAL		965	3,4	4,2	3,2	2,9	3,2
STRANKE	HDZ	204	3,4	4,1	3,1	3,0	3,2
	SDP	134	3,6	4,3	3,3	3,2	3,4
	MOST	48	3,0	4,0	2,6	2,4	2,6
	DP	44	2,7	3,6	2,2	2,4	2,7
	MOŽEMO!	69	4,1	4,3	3,9	3,0	4,2
	OSTALE	132	3,3	4,2	3,3	2,8	3,3
	NEODLUČNI	49	2,9	4,1	3,0	2,7	2,6
	APSTINENTI	285	3,3	4,3	3,1	3,0	3,1
LJEVO-DESNO	LJEVO	206	4,0	4,5	3,6	3,2	3,7
	CENTAR	237	3,5	4,3	3,2	3,0	3,3
	DESNO	255	3,2	3,8	3,0	2,9	3,1
	NISAM POLITIČKI OPREDIJELJEN/A	266	3,0	4,2	3,0	2,7	2,8
VJEROISPOVJEST	KATOLIČKA	822	3,2	4,1	3,1	2,9	3,1
	PRAVOSLAVNA	56	4,4	5,0	3,3	3,3	3,6
	AGNOSTIK/ATEIST	74	4,2	4,7	3,9	3,5	3,9
	NEKA DRUGA	12	3,8	4,3	3,5	3,2	3,5
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	388	3,6	4,4	3,3	3,1	3,4
	PONEKAD	259	3,4	4,1	3,2	3,1	3,3
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	319	3,1	4,0	2,9	2,6	2,9

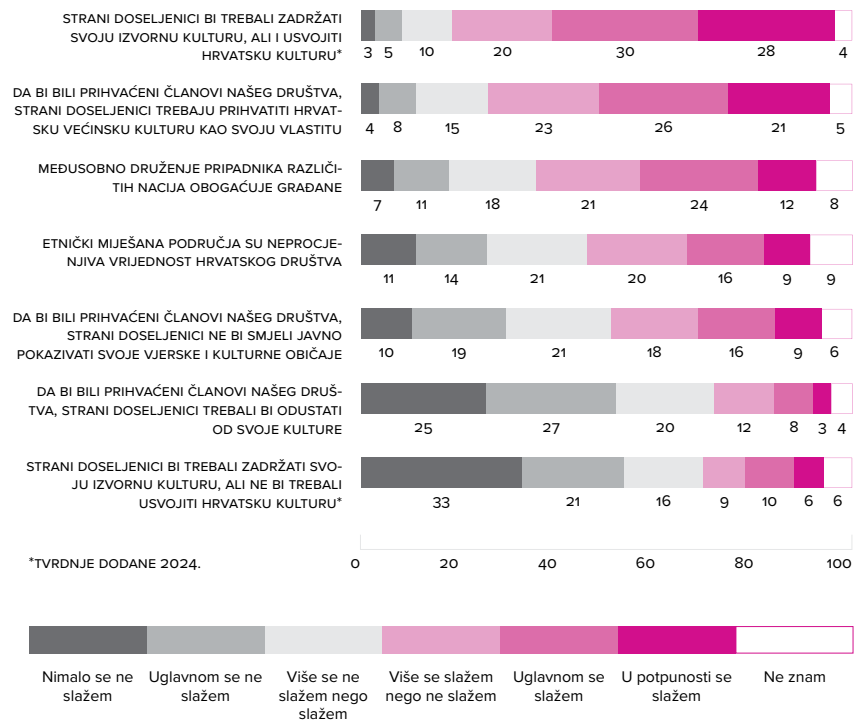
4.10. Stavovi o integraciji i kulturi stranaca u Hrvatskoj

U odnosu na 2013. i 2017. godinu dodane su dvije nove tvrdnje vezane uz načine integracije i odnos prema kulturi stranaca koji žive u Hrvatskoj. Upravo je najveće slaganje (58%) s novom tvrdnjom da bi strani doseljenici trebali zadržati svoju izvornu kulturu, ali i usvojiti hrvatsku kulturu. Najmanje je slaganje s također novom tvrdnjom da bi strani doseljenici trebali zadržati svoju izvornu kulturu, ali ne bi trebali usvojiti hrvatsku kulturu (16%).

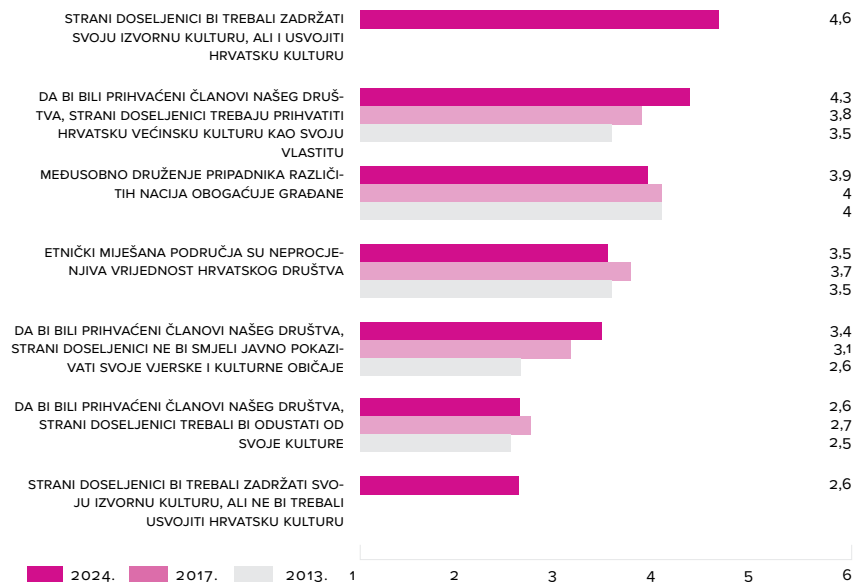
U istraživanju 2024. može se uočiti prisutnost podrške integracijskom pristupu u pogledu zadržavanja vlastite kulture, ali usvajanja i prihvaćanja hrvatske kulture. Značajno veći broj građana smatra da strani doseljenici trebaju prihvatiti hrvatsku kulturu kao svoju vlastitu da bi bili prihvaćeni članovi društva (s ovom se tvrdnjom uglavnom ili u potpunosti slaže 47% ispitanika) te da ne bi smjeli javno pokazivati vjerske i kulturne običaje (s ovom se tvrdnjom slaže četvrtina ispitanika). Međutim, samo 11% ispitanika slaže se s tvrdnjom da bi strani doseljenici trebali odustati od svoje kulture da bi bili prihvaćeni članovi našeg društva, dok se s tom tvrdnjom uglavnom ili nimalo ne slaže više od polovice, odnosno 52% ispitanika. U odnosu na rezultate iz 2013. i 2017. godine dodatno je palo slaganje s tvrdnjom da su etnički miješana područja neprocjenjiva vrijednost hrvatskog društva, s čime se sada slaže 25% ispitanika. Da međusobno druženje pripadnika različitih nacija obogaćuje građane, smatra malo više od trećine, odnosno 36% ispitanika.

Na većini tvrdnja vidimo približno sličan stupanj slaganja na način da sociodemografske, kontekstualne i druge varijable ne razlikuju značajno ispitanike po pitanju stavova o integraciji i kulturi stranaca. Ispitanici različite dobi i stupnjeva obrazovanja, iz svih regija, raznih zanimanja i standarda života iskazuju sličan stupanj i smjer neslaganja s tvrdnjama o tome da bi stranci trebali odustati od svoje kulture i da bi trebali zadržati svoju kulturu, ali bez usvajanja hrvatske kulture. Osobe s lijevim stranačkim preferencijama iskazuju donekle veće slaganje s tvrdnjom da prisustvo više etničkih grupa i interakcija s domaćima obogaćuje građane, za razliku od desnih glasača i politički neopredijeljenih, koji se u većem broju ne slažu nego što se slažu s tim tvrdnjama. Također, osobe pravoslavne vjeroispovijesti kao i agnostici i ateisti u većem se broju slažu s obogaćujućim efektom pluralizma, multietničnosti i interakcije, a blago se slažu i oni koji se zapravo nikada ne susreću ili rijetko susreću s imigrantima.

Slika 20. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama o stranim doseljenicima. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – postotak odgovora

Slika 21. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama o stranim doseljenicima. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – usporedba s prethodnim istraživanjima – prosječna ocjena na skali od 6 stupnjeva

Tablica 34. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama o stranim doseljenicima. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI TREBALI BI ODUSTATI OD SVOJE KULTURE	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI NE BI SMJELI JAVNO POKAZIVATI SVOJE VJERSKE I KULTURNE OBIČAJE	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI TREBAJU PRIHVATITI HRVATSKU VEĆINSKU KULTURU KAO SVOJU VLASTITU	ETNIČKI MIJEŠANA PODRUČJA SU NEPROCJENJIVA VRIJEDNOST HRVATSKOG DRUŠTVA	MEĐUSOBNO DRUŽENJE PRIPADNIKA RAZLIČITIH NACIJA OBOGAĆUJE GRAĐANE	STRANI DOSELJENICI BI TREBALI ZADRŽATI SVOJU IZVORNU KULTURU, ALI I USVOJITI HRVATSKU KULTURU	STRANI DOSELJENICI BI TREBALI ZADRŽATI SVOJU IZVORNU KULTURU, ALI NE BI TREBALI USVOJITI HRVATSKU KULTURU
TOTAL		959	2,6	3,4	4,3	3,5	3,9	4,6	2,6
SPOL	MUŠKARAC	457	2,6	3,3	4,2	3,4	3,8	4,5	2,6
	ŽENA	502	2,6	3,5	4,4	3,5	3,9	4,7	2,5
DOB	DO 29 GODINA	129	2,8	3,5	4,2	3,4	4,0	4,5	2,6
	OD 30 DO 44 GODINE	231	2,6	3,2	4,2	3,5	3,9	4,5	2,6
	OD 45 DO 59 GODINA	247	2,6	3,4	4,3	3,6	3,9	4,7	2,5
	VIŠE OD 60 GODINA	352	2,6	3,5	4,4	3,4	3,8	4,6	2,6
OBRAZOVANJE	OSNOVNA ŠKOLA	162	2,6	3,6	4,6	3,7	4,0	4,9	2,6
	SREDNJA ŠKOLA	549	2,6	3,4	4,2	3,5	3,8	4,5	2,7
	VIŠA ŠKOLA/FAKULTET	248	2,5	3,4	4,4	3,3	4,0	4,6	2,3
TIP NASELJA	SELO	368	2,7	3,5	4,4	3,5	3,9	4,7	2,6
	GRAD	591	2,5	3,4	4,2	3,4	3,9	4,5	2,6
REGIJA	ZAGREB I OKOLICA	267	2,5	3,3	4,3	3,1	3,6	4,4	2,1
	SJEVERNA HRVATSKA	163	2,8	3,3	3,8	3,6	3,7	4,2	3,4
	SLAVONIJA	143	2,5	3,3	4,2	3,8	4,1	4,9	2,5
	LIKA I BANOVINA	74	2,0	3,5	4,4	3,8	4,3	5,2	2,8
	HRVATSKO PRIMORJE I ISTRA	116	2,5	3,6	4,4	3,8	4,3	4,8	2,3
	DALMACIJA	197	2,9	3,6	4,6	3,3	3,8	4,5	2,6

Tablica 35. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama o stranim doseljenicima. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI TREBALI BI ODUSTATI OD SVOJE KULTURE	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI NE BI SMJELI JAVNO POKAZIVATI SVOJE VJERSKE I KULTURNE OBİČAJE	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI TREBAJU PRIHVATITI HRVATSKU VEĆINSKU KULTURU KAO SVOJU VLASTITU	ETNIČKI MJEŠANA PODRUČJA SU NEPROCJENJIVA VRIJEDNOST HRVATSKOG DRUŠTVA	MEDUSOBNO DRUŽENJE PRIPADNIKA RAZLIČITIH NACIJA OBOGACUJE GRAĐANE	STRANI DOSELJENICI BI TREBALI ZADRŽATI SVOJU IZVORNU KULTURU, ALI I USVOJITI HRVATSKU KULTURU	STRANI DOSELJENICI BI TREBALI ZADRŽATI SVOJU IZVORNU KULTURU, ALI NE BI TREBALI USVOJITI HRVATSKU KULTURU
TOTAL		959	2,6	3,4	4,3	3,5	3,9	4,6	2,6
PRIHODI KUĆANSTVA	DO 750 €	133	2,5	3,5	4,5	3,8	4,0	4,8	2,3
	751 – 1300 €	136	2,7	3,4	4,2	3,3	3,8	4,7	2,6
	1301 – 1800 €	104	2,4	3,2	4,1	3,5	3,8	4,5	2,4
	1801 – 2600 €	123	2,6	3,2	4,1	3,4	3,9	4,6	2,6
	VIŠE OD 2600 €	162	2,7	3,4	4,1	3,5	3,9	4,4	2,7
	NE ZNA/NE ŽELI ODGOVORITI	301	2,6	3,6	4,4	3,3	3,8	4,6	2,7
SAMOPROCJENA STAN-DARDA KUĆANSTVA	ISPOD PROSJEKA	145	2,5	3,5	4,3	3,5	3,9	4,6	2,2
	PROSJEČAN	701	2,6	3,4	4,3	3,5	3,9	4,6	2,7
	IZNAD PROSJEKA	96	2,5	3,2	4,4	3,3	3,9	4,4	2,3
	NE ZNAM	17	2,7	3,5	4,1	3,1	3,6	4,7	2,2
ZANIMANJE	SLOBODNA PROFESIJA	164	2,4	3,3	4,3	3,5	4,2	4,6	2,3
	SLUŽBENICI	92	2,8	3,4	4,3	3,3	3,8	4,4	2,6
	RADNICI	276	2,7	3,4	4,1	3,4	3,7	4,5	2,8
	STUDENTI	32	3,1	3,5	4,4	3,6	4,1	4,8	2,1
	KUĆANICE	30	2,8	3,8	4,3	3,8	4,0	4,8	2,6
	NEZAPOSLENI	36	2,5	3,2	4,6	3,9	4,0	4,9	2,7
	UMIROVLJENICI	319	2,5	3,5	4,4	3,5	3,8	4,7	2,6
	OSTALO I NEPOZNATO	11	2,8	3,2	4,1	2,8	3,1	4,6	1,6
PROMJENA BORAVIŠTA	NE	610	2,7	3,4	4,2	3,4	3,7	4,4	2,7
	DA, BORAVIO UNUTAR HRVATSKE	247	2,5	3,5	4,6	3,6	4,0	4,8	2,3
	DA, BORAVIO U INOZEMSTVU	71	2,7	3,3	4,1	3,7	4,4	4,8	2,4
	DA, UNUTAR HRVATSKE I U INOZEMSTVU	31	2,2	3,0	4,8	4,1	4,3	5,1	2,4

Tablica 36. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama o stranim doseljenicima. Prilikom procjene koristite skalu od 6 stupnjeva, pri čemu 1 označava 'Nimalo se ne slažem', dok 6 označava 'U potpunosti se slažem'. – prosječne vrijednosti

		N	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI TREBALI BI ODUSTATI OD SVOJE KULTURE	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI NE BI SMJELI JAVNO POKAZIVATI SVOJE VJERSKE I KULTURNE OBİČAJE	DA BI BILI PRIHVAĆENI ČLANOVI NAŠEG DRUŠTVA, STRANI DOSELJENICI TREBAJU PRIHVATITI HRVATSKU VEĆINSKU KULTURU KAO SVOJU VLASTITU	ETNIČKI MJEŠANA PODRUČJA SU NEPROCJENJIVA VRIJEDNOST HRVATSKOG DRUŠTVA	MEDUSOBNO DRUŽENJE PRIPADNIKA RAZLIČITIH NACIJA OBOGACUJE GRAĐANE	STRANI DOSELJENICI BI TREBALI ZADRŽATI SVOJU IZVORNU KULTURU, ALI I USVOJITI HRVATSKU KULTURU	STRANI DOSELJENICI BI TREBALI ZADRŽATI SVOJU IZVORNU KULTURU, ALI NE BI TREBALI USVOJITI HRVATSKU KULTURU
TOTAL		959	2,6	3,4	4,3	3,5	3,9	4,6	2,6
STRANKE	HDZ	203	2,8	3,3	4,4	3,3	3,9	4,7	2,7
	SDP	132	2,4	3,4	4,2	3,6	4,0	4,7	2,8
	MOST	48	2,5	3,5	4,4	3,1	3,8	4,2	2,2
	DP	44	2,5	3,4	4,3	2,9	3,0	4,1	1,9
	MOŽEMO!	69	2,3	3,0	4,1	4,1	4,5	4,6	2,4
	OSTALE	132	2,8	3,5	4,2	3,6	3,9	4,5	2,4
	NEODLUČNI	48	2,7	3,8	4,4	3,1	3,7	5,0	2,4
	APSTINENTI	282	2,5	3,5	4,3	3,6	3,8	4,5	2,7
LJEVO-DESNO	LIJEVO	204	2,5	3,3	4,3	3,9	4,3	4,7	2,8
	CENTAR	236	2,6	3,5	4,4	3,7	4,1	4,7	2,6
	DESNO	254	2,9	3,4	4,4	3,2	3,5	4,6	2,5
	NISAM POLITIČKI OPREDJELJEN/A	265	2,4	3,4	4,1	3,2	3,6	4,4	2,4
VJEROISPOVJEST	KATOLIČKA	817	2,7	3,4	4,3	3,3	3,8	4,5	2,6
	PRAVOSLAVNA	55	2,0	3,3	4,7	4,5	4,6	5,0	2,8
	AGNOSTIK/ATEIST	74	2,4	3,3	4,1	4,1	4,5	5,0	2,7
	NEKA DRUGA	13	2,9	3,1	3,8	3,0	3,7	4,7	2,2
SUSREĆANJE S IMIGRANTIMA	NIKADA ILI RIJETKO	385	2,6	3,3	4,4	3,7	4,2	4,6	2,7
	PONEKAD	256	2,5	3,5	4,4	3,3	3,7	4,6	2,7
	ČESTO ILI VRLO ČESTO	318	2,7	3,5	4,1	3,3	3,7	4,5	2,4

5. Rasprava

Nakon prezentacije glavnih rezultata istraživanja adresirat ćemo i raspraviti neke od najvažnijih nalaza. Na skali kojom se mjerila važnost nacionalne i vjerske samoidentifikacije čestice su indicirale koliko pripadnost vlastitoj vjeri i naciji predstavlja važne sastavnice osobnog identiteta ispitanika. Premda su rezultati podosta slični onima iz prethodnih dvaju ciklusa, uočljiv je vrlo blag pad u stavovima o važnosti nacionalnog i vjerskog identiteta, ali je i dalje zamjetniji u regijama Slavonije i Dalmacije, Like i Banovine, dočim je pripadnost naciji sada izraženija kod građana Zagreba i okolice nego što je to bilo ranije. Uočava se razlika između iskazivanja osobne važnosti vjere u životu (za 57%), od gotovo pa upola manje prijavljene prakticirajuće religioznosti (30%). Važnost identifikacije s nacijom i vjerom opada s porastom prihoda u kućanstvu, a prethodno istraživanje iz 2017. pokazalo je da su kućanice i umirovljenici 'najtradicionalniji' dio ispitane populacije jer pokazuju najveći stupanj slaganja s tvrdnjama vezanima uz poistovjećivanje s vjerom i nacijom (CMS 2017: 17), što je i sada slučaj. Najveću diskriminatornu snagu imale su čestice o osobnoj važnosti vjere, koja je gotovo u potpunosti izuzetno važna za glasače Domovinskog pokreta, dok se o važnosti vjere u većoj mjeri ne slažu nego slažu glasači stranke Možemo. Druga je bila čestica koja upućuje na osjećaj osobne ugroze zbog tuđeg kritiziranja nacije kojoj pripada ispitanik, u ovom slučaju hrvatske nacije. Ostaje otvoreno pitanje u kojoj bi mjeri osjećaji važnosti nacionalne i vjerske samoidentifikacije mogli biti prediktori ili medijatori predrasuda prema strancima, premda je etnički nacionalizam dokazano snažan prediktor predrasudnih stavova prema imigrantima (usp. Strabac, Valenta i Bell 2024).

Kad je riječ o stavovima o posljedicama useljavanja i doživljaju prijetnje, ti su se stavovi u prethodnim dvama ciklusima nazivali ksenofobijom. U periodu od 11 godina od prvog kruga istraživanja u Hrvatskoj su se dogodile značajne društvene, gospodarske i političke promjene: Hrvatska je ušla u EU, šengenski prostor i eurozonu; bila je tranzitna zemlja za vrijeme Balkanskog koridora, a i dalje je dijelom Balkanske rute; negativan migracijski saldo uslijed visokih stopa iseljavanja odnedavno su počele kompenzirati visoke stope useljavanja stranih radnika, koji popunjavaju deficitarna radna mjesta. U odnosu na rezultate iz 2013. i 2017. godine vidi se negativan pomak u stavovima, odnosno pojačali su se strah i predrasude prema useljavanju stranaca na praktički svim dimenzijama. Sada je najizraženiji strah da će u slučaju rata strani useljenici biti vjerni svojoj zemlji, a ne Hrvatskoj. Prije je bio relativno podjednak broj ispitanika

koji su se slagali i ne slagali tvrdnjama, a sada je prevaga otišla u smjeru straha i predrasuda. Zanimljivo je da je porastao strah da će nam stranci oduzimati radna mjesta, iako strani radnici u Hrvatsku dolaze upravo da bi popunili radna mjesta za koja nema dovoljnog broja zainteresiranih ili kvalificiranih radnika iz Hrvatske.

Što se pak nove tvrdnje dodane 2024. godine tiče, radi se o tvrdnji koja upućuje na razumijevanje prijetnje koja se doživljava kao da proizlazi iz povećanog nataliteta useljenika i/ili nastavka useljavanja, i s njom se uglavnom ili u potpunosti slaže 47% ispitanika. Ova dimenzija tzv. demografske prijetnje, koja je zastupljena odmah nakon sigurnosne prijetnje, uz bok ekonomskoj prijetnji, a ispred drugih dimenzija prijetnje (kulturne, zdravstvene, društvene), često je prisutna u istraživanjima društava koja stare i imaju ukupan pad stanovništva, no bitan je i obim, intenzitet i dinamika useljavanja. Dražanová i Gonnot (2024) pokazuju da kad domaći Europljani žive u regijama s većim udjelom stanovništva rođenog u inozemstvu, općenito je manje antiimigrantskih stavova, no kratkoročno i naglo povećanje broja useljenika unutar određene regije, posebice ako su iz daljeg kulturnog kruga, povezano je s negativnijim stavovima, što otprilike odgovara i hrvatskoj stvarnosti posljednjih par godina s dolaskom znatno većeg broja stranih radnika iz područja južne i jugoistočne Azije, umjesto dotadašnjih radnika iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Makedonije.

U vezi s razlikama prema pojedinim sociodemografskim obilježjima, iako su mnoge razlike donekle očekivane, pomalo iznenađuje da u prosjeku muškarci iskazuju nešto manji doživljaj prijetnje od žena, što je različito od većine dosadašnjih istraživanja (usp. Gregurović 2023). Stavovi su negativniji što su prihodi kućanstva i samoprocijenjeni standard života niži, a osobno iskustvo migracije i unutar Hrvatske i u inozemstvu pokazuje se kao medijator stavova u smislu iskaza blago pozitivnijih stavova.

Što se tiče stavova prema različitim kategorijama stranaca s obzirom na motive dolaska, u prethodnom istraživanju (CMS 2017: 35) ispitanici su bili najotvoreniji prema dolasku stranca radi školovanja i obrazovanja, a tada se podjednak udio građana slagao da ulazak treba omogućiti ekonomskim imigrantima (39%), ali i tražiteljima azila (38%). U odnosu na prethodna dva ciklusa istraživanja dodane su nove kategorije stranaca kao što su turisti, povratnici iz dijaspe, digitalni nomadi (mobilne osobe uglavnom mlađe životne dobi koje rade u kreativnim digitalnim industrijama), imigranti iz bogatijih zemalja koji u Hrvatsku dolaze radi rada ili umirovljenja te klimatski migranti (osobe koje su raseljene iz svojih država zbog klimatskih i okolišnih promjena). Nije iznenađujuće da građani države poput Hrvatske, čija zarada u turističkom sektoru čini oko petine bruto domaćeg proizvoda, u velikoj većini smatraju poželjnim

dolazak turista. Druga najpoželjnija kategorija stranaca jesu povratnici iz dijaspe (osobe koje imaju hrvatsko porijeklo, neovisno o tome kada su se oni ili njihovi preci iselili iz Hrvatske), što naročito podržavaju glasači Domovinskog pokreta, uglavnom ili u potpunosti. Također, građani vide poželjnima one koji dolaze radi obrazovanja, ili pak digitalne nomade kao klasu boljestojećih i mobilnih stručnjaka koji sa sobom mogu donijeti nove ideje, poslove i investicije. S druge strane, pomalo iznenađuje podatak da relativno visok udio ispitanika (43%) podržava dolazak klimatskih migranata, što možda ne odražava toliko stvarnu intenciju podrške koliko možda upućuje na nerazumijevanje ovog termina u upitniku, jer se ovdje radi o uglavnom depriviranim, siromašnijim i ranjivijim slojevima stanovništva iz država tzv. Trećeg svijeta.

U usporedbi s prethodnim dvama krugovima istraživanja, skala o stavovima prema određenim nacijama, rasijaliziranim skupinama i manjinama sadržavala je 18 kategorija podijeljenih prema nacionalnosti (npr. Nepalci), nacionalnosti i lokaciji (npr. Bošnjaci koji žive u Hrvatskoj), vjeroispovijesti ili stupnju (ne)religioznosti (npr. muslimani ili ateisti), području porijekla (npr. doseljenici iz istočnih zemalja EU), rasijaliziranim fenotipskim obilježjima (npr. crnci), ili pak statusu (npr. tražitelji azila). Ispitanici su procjenjivali jesu li te skupine opasnost za sigurnost građana i njihove imovine, ili su pak opasnost hrvatskoj kulturi jer joj se ne žele prilagoditi, pri čemu nešto veći udio ispitanika smatra da postoji zapravo indirektna ugroza od neprilagođivanja stranaca domaćoj većinskoj kulturi u odnosu na udio ispitanika koji smatraju da doseljenici predstavljaju sigurnosnu prijetnju.

Osim po pitanju Srba iz Hrvatske, za sve ostale skupine bilježi se rast straha ispitanika u promatranim godinama, što upućuje na to da nakon niza godina i istraživanja društvene i etničke distance u tranzicijskom kontekstu hrvatskog društva Srbi prestaju biti manjina prema kojoj hrvatski građani osjećaju najveći animozitet, odbojnost i strah, kao što je bilo aktualno u poslijeratno doba. Također je opala društvena distanca prema Romima, koja je tradicionalno uvijek prisutna (Rašić i sur. 2020) te je opao strah od doseljenika iz područja bivše Jugoslavije, međutim za sve druge skupine strah je rastao. U 2024. najveći udio ispitanika ima negativne stavove prema Arapima i muslimanima, a strah od tražitelja azila pao je s prve pozicije u 2017. na treću poziciju danas. Od novih skupina najlošije su pozicionirani Palestinci, i oni kao da s prvim trima kategorijama tvore 'klub' profila stranaca spram kojih hrvatski građani u najvećoj mjeri iskazuju da osjećaju strah. Čini se da je u pozadini ovih stavova strah od pripadnika islamske vjeroispovijesti prisutan u mnogim europskim državama (usp. Pavelić i Čačić-Kumpes 2015), jer za sve prve četiri skupine u našem istraživanju objedinjujući nazivnik može biti pripadnost islamu, bez obzira na to što u realnosti ne mora biti slučaj da su npr.

baš svi tražitelji azila ujedno i muslimani, iako u značajnom postotku jesu.

I ovdje se, zanimljivo i pomalo neočekivano, pojavljuje rezultat da varijabla češćeg susreta s imigrantima u pravilu znači iskazanu veću razinu osjećaja ugroze za sigurnost i osobnu imovinu te kulturne ugroze zbog neprilagođivanja useljeničkih skupina većinskoj hrvatskoj kulturi. Ovo je samo naizgled kontrarno većini dosadašnjih istraživanja utemeljenih na teoriji kontakta, koja pretpostavljaju da se s učestalošću kontakta stavovi ublažavaju, jer ovaj rezultat upućuje na to da je bitna kvaliteta, a ne samo kvantiteta ostvarenog kontakta. K tomu, kontakt optimalno 'funkcionira' za usmjeravanje stavova ako su subjekti koji ostvaruju kontakt približno iste ili barem što sličnije socioekonomske pozicije, jednakog statusa, ako dijele zajedničke ciljeve i ako ne postoji međugrupna kompeticija (Allport 1954). Ovo je svakako nešto što treba provjeriti dodatnim istraživanjima i testirati hipotezu o bliskosti (ili različitosti) statusa i klasnih pozicija kao medijatora za razumijevanje ishoda kontakta pri kreiranju, perpetuiranju, ublažavanju ili radikaliziranju stavova. Ovi bi preduvjeti i pozicije bili u većoj mjeri sukladni slučaju kontakta domaćeg stanovništva s doseljenicima iz zapadnih zemalja EU-a, prema kojima ispitanici iskazuju najmanje razine doživljaja prijetnje za sigurnost i kulturu.

Implikacija ovog nalaza za suvremeno hrvatsko društvo velika je jer se time otvaraju nova pitanja vezana za to jesu li (i zašto nisu?) prihvaćeni strani radnici koji rade poslove za koje ne postoji interes domaćih radnika jer su takvi poslovi niže plaćeni i nižeg su društvenog prestiža, ili se ipak radi i o strahu, zazoru i društvenoj distanci koji imaju svoje utemeljenje i u doživljajima kulturne prijetnje. Među novim su dodanim skupinama i Ukrajinci, koji su jezično i kulturno, pa i vjerski bliži prosječnom ispitaniku, a prema njima je iskazan relativno malen stupanj doživljaja prijetnje, iako bez statistički značajnih razlika na varijabli ostvarenog kontakta. Istovremeno, radi se donekle i o dvostrukom standardu: raseljene osobe iz Ukrajine viđene su kao skupina koja 'opravdano zaslužuje' svoj status (privremene) zaštite, dočim su 'tražitelji azila', kao izbjeglice iz različitih (uglavnom izvanoeuropskih) zemalja koje traže zaštitu Hrvatske, percipirani kao jedna od većih prijetnji za sigurnost i imovinu hrvatskih građana te kao skupina koja ugrožava hrvatsku kulturu.

Najveće slaganje (74%) ispitanici izražavaju s novim tvrdnjama da država mora kazniti poslodavce koji izrabljuju radnike na tržištu rada, kao i stanodavce koji stranim radnicima nude nedostojne uvjete stanovanja (s čime se u potpunosti ili uglavnom slaže 68% ispitanika). Moguće je da su ovoliko visoke razine slaganja nastale i kao rezultat svakodnevnih medijskih napisa o teškim, prekarnim uvjetima rada te neadekvatnim uvjetima za život stranih radnika, što bi trebalo provjeriti dodatnim istraživanjima.

Ispitanici su procijenili opću politiku Vlade prema dolasku izbjeglica i drugih migranata u Hrvatsku, gdje se čak 60% ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže da bi Vlada trebala osigurati načine za siguran i zakonit dolazak izbjeglica u RH, dok 54% ispitanika smatra da Hrvatska ne smije od EU-a preuzeti 'teret' otvaranjem novih prihvatnih centara na svojim granicama. Ovaj je nalaz naročito aktualan u svjetlu medijskih kampanja za nadolazeće predsjedničke izbore u prosincu 2024., gdje pojedini politički kandidati naglašavaju da Vlada prihvaća u Hrvatsku migrante koji tobože tajnim letovima bivaju vraćeni nazad,⁷ što vodi do isforsirane, konstruirane krizne situacije i straha od toga da Hrvatska postaje 'hot-spot' za migrante, premda se povratci, u skladu s Dublinskom uredbom, kontinuirano događaju već godinama, za što postoje transparentne državne statistike o ulaznim i izlaznim transferima prema sustavu Dublin III.⁸

Tvrdnja gdje je zabilježena najveća razlika (u smjeru većeg slaganja) u odnosu na prošli krug istraživanja jest tvrdnja o zakonskoj kazni za svakoga tko pomogne 'nezakonitom' migrantu (s time se slaže 57% ispitanika, u usporedbi s 37% iz 2017.). To je moguće tumačiti u svjetlu procesa iregulariziranja statusa migranata te kriminalizacije migracija i solidarnosti s migrantima (Hameršak i sur. 2020). Ovi su procesi vidljivi, na primjer, u slučaju tragične pogibije šestogodišnje djevojčice Madine Hussiny, koja je 2017. godine smrtno stradala u naletu vlaka nakon što je nju i njenu obitelj hrvatska policija nezakonito protjerala u Srbiju. Kada je njena obitelj naknadno ponovno pokušala ući u Hrvatsku i zatražiti azil, MUP je hrvatskog građanina, veterana Domovinskog rata, koji je kao volonter pokušao humanitarno djelovati i pomoći dojavom tijelima MUP-a o prisustvu obitelji izbjeglica na hrvatskom teritoriju i namjeri traženja azila optužio i proce-suirao za 'pomaganje u ilegalnom prelasku granice'.⁹ Kasnija presuda Europskog suda za ljudska prava iz 2021. potvrdila je odgovornost RH u nezakonitom protjerivanju Madinine obitelji,¹⁰ mada je nepopravljiva šteta po ljudske živote, ali i za nepovjerenje dijela građana u državne institucije već bila učinjena, jer je tim činom država dvostruko umanjila šanse za aktivni angažman u pomaganju građana migrantima i izbjeglicama – kriminalizacijom migranata i kriminalizacijom solidarnosti s njima.

7. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/bulj-i-selak-raspudic-pisali-plenkovicu-odmah-objasnite-tajne-letove-s-migrantima/2618165.aspx>

8. <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-trazitelji-medjunarodne-zastite/283234>

9. <https://www.nacional.hr/nevjerojatna-presuda-aktivist-mora-platiti-60-tisuca-kuna-jer-je-pomagao-migrantima/>

10. <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=E-CHR&id=003-7183946-9752781&filename=Judgment%20M.H.%20and%20Others%20v.%20Croatia%20-%20Multiple%20violations%20concerning%20Afghan%20family%20whose%20daughter%20died%20at%20Croatian%20border%20.pdf>

Indikativni su rezultati ovog kruga istraživanja o tome kako 39% ispitanika smatra da treba u potpunosti zatvoriti granice za izbjeglice, pri čemu se 30% uglavnom i u potpunosti slaže da to treba učiniti gradnjom zida ili postavljanjem žice, kao i to da se 44% uglavnom ili u potpunosti slaže za vojsku na granici na zadatku odvratanja nezakonitih migranata, ili pak 38% koji se slažu s pristupom hrvatske policije u korištenju nasilja za udaljšavanje nezakonitih migranata s hrvatskog teritorija. Sve ovo ukazuje na znane i opisane procese sekuritizacije, pa i militarizacije migrantskih pitanja, a ukazuje i na iregularizaciju migrantskih statusa i perspektiva. Prisutna je i dimenzija straha od 'hibridnog rata' i ideja tzv. projektirane migracije koja, pretpostavljeno, služi za destabilizaciju europskih država u koje migranti neregularno dolaze, jer se čak 50% ispitanika slaže s tvrdnjom da je tzv. izbjeglička kriza ustvari 'krinka za masovno i planirano useljavanje muslimana u Europu', a s ovim se stavom značajno više poistovjećuju glasači desnih političkih opcija. U hrvatskom javnom diskursu čak se i među znanstvenicima, stručnjacima za populacijska i migracijska pitanja, mogu čuti problematične ideje ovog tipa, teze o 'zamjeni populacije', 'projektiranoj islamizaciji Europe', 'migracijama kao oružju hibridnog rata' i 'migrantima kao vojnicima spavačima koji čekaju svoj trenutak aktivacije', koje se kao lažne vijesti medijskim kanalima šire među građane unoseći paniku i strah.

Zanimljiv je i nalaz kako i katolici i pravoslavci imaju slične (restriktivnije) stavove spram izbjeglica, a pravoslavci čak nešto u većoj mjeri iskazuju sumnjičavost u vjerodostojnost izbjeglica koja indicira islamofobni stav da 'Izbjeglička kriza je krinka za masovno i planirano naseljavanje muslimana u Europu', ili pak uglavnom podržavaju nedavanje zaštite tražiteljima azila u tranzitu te se ne slažu s otvaranjem novih prihvatnih centara za neregularne migrante. Kao i na drugim skalama, agnostici i ateisti iskazuju najmanje rigidne stavove u smislu doživljavanja različitih novopridošlih useljenika kao prijatne i najmanji stupanj potpore restriktivnim oblicima i mjerama postupanja države prema njima. Iako se s tvrdnjama o potrebi za kažnjavanjem poslodavaca koji iskorištavaju strane radnike uglavnom slažu ispitanici iz svih regija s ukupnim visokim rezultatom slaganja s ovom tvrdnjom (s čime se u potpunosti ili uglavnom slaže 74%), kao i s tvrdnjom o potrebi za kažnjavanjem stanodavaca koji pružaju nedostojne uvjete stanovanja (68%), u tim stavovima ipak prednjače ispitanici iz Zagreba i okolice te oni s iskustvom seljenja unutar Hrvatske i boravka u inozemstvu, kao i oni koji ostvaruju kontakt, tj. češće se susreću s migrantima. Osnivanje na stotinu agencija za posredovanje u zapošljavanju stranih radnika te posredujućih aktera pri pronalasku stanova za strane radnike postalo je unosan posao i prilika za 'laku zaradu', što vodi do nekontroliranog uvoza stranih radnika na hrvatsko tržište rada, do prekarizacije

njihova rada i urušavanja njihovih radničkih, socijalnih i drugih prava. No čini se da u nekim slučajevima i domaći radnici, ali i stanari u zgradama u kojima je organiziran smještaj u nehumanim uvjetima za život prepoznaju ovakve izrabljivačke prakse kršenja temeljnih prava, te zato to i svojim stavovima iskazuju, o čemu postoje brojne medijske zabilješke.¹¹ No sve bi ovo, dakako, trebalo provjeriti i potkrijepiti daljnjim istraživanjima o statusu i perspektivama stranih radnika u Hrvatskoj te se zalagati za nova zakonska rješenja koja bi uvela red na tržište rada i stanovanja.

U prethodnom istraživanju (CMS 2017) ispitanici iz Slavonije pokazivali su nešto veću razinu otvorenosti prema pristupu stranih doseljenika pojedinim pravima, baš kao i studenti, osobe koje su boravile u drugim mjestima u inozemstvu te osobe koje se svrstale na lijevu stranu skale političke orijentacije. Generalno gledano, prosječna ocjena podrške pojedinim pravima niža je, pa i značajno niža za sva navedena prava, a najniža je za novu tvrdnju kojom se mjeri podrška pravu na izborni glas, koja je najlošije ocijenjena (49% nimalo se i uglavnom ne slaže s tim), uz drugu tvrdnju koja upućuje na razinu ostvarenja političkih prava (o slobodi govora i javnih istupa), kao i onu kojom se traži pravo na spajanje obitelji.

Stav u smislu šovinizma s obzirom na državu blagostanja mjeren je pitanjem kada bi doseljenici, ako uopće, trebali dobiti ista prava na socijalne usluge i naknade kao građani koji već žive ovdje. U usporedbi s 9,7% Europljana koji misle da useljenici nikad ne bi trebali imati ista socijalna prava i usluge kao domaći stanovnici, u Hrvatskoj takav stav podržava nešto više ispitanika – 14,6% (usp. ESS 2018). Stav da useljenici ne trebaju imati ista prava kao hrvatski građani ili da ih mogu ostvariti tek kada dobiju državljanstvo imaju starije osobe, one nižih primanja, umirovljenici, ispitanici koji nisu politički opredijeljeni te osobe koje su često u kontaktu s migrantima. Iznenadujući je rezultat da ispitanici iz Zagreba i okolice iskazuju manju podršku pravima doseljenika, kao i ispitanici koji se često ili vrlo često susreću s imigrantima – čak petina njih smatra da nikada ne bi trebali dobiti ista prava, a gotovo polovica (47,4%) da bi ih trebali dobiti tek nakon što postanu državljani. S druge strane, osobe koje nisu nikad imale kontakt s imigrantima te osobe koje su mijenjale boravište, odnosno živjele u Hrvatskoj i inozemstvu, u većoj mjeri daju podršku njihovim pravima.

Stavovi o ekonomskom utjecaju doseljenika i interakciji sa stranim radnicima imaju gotovo pa jednaku raspodjelu pristajanja na tvrdnje o tome da strani radnici snižavaju cijenu rada za domaće radnike (59%),

11. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/strane-radnike-trpaju-u-poslovne-prostore-kao-stoku-a-stanarima-zagorcavaju-zivot/2531923.aspx>

ali da nam istovremeno strani radnici trebaju za poslove za koje domaći radnici nemaju interesa (55%). Žene, stariji, ispitanici iz Zagreba i okolice, birači desnice, katolici i osobe koje se češće susreću s migrantima u većem broju iskazuju osjećaj nelagode zbog situacija u kojima su prinuđeni stupiti u interakciju sa stranim radnicima (primjerice kada ih uslužuju u kafićima i taksijima). Četvrtina ispitanika podjednako misli da u hrvatskom društvu ne postoji neprijateljstvo prema ljudima druge boje kože (kao izričaj rasizma), a isto toliko uglavnom ili u potpunosti misli da u Hrvatskoj nije prisutan strah od stranaca (kao izričaj ksenofobije). S druge strane, 30% smatra da rasizma ima, a 29% da ima i ksenofobije.

Strah od drugoga može se izražavati i kroz diskriminatorne stavove spram pripadnika nacionalnih manjina. Na tom je tragu u ovom istraživanju i slaganje s tvrdnjom da Romi zloupotrebljavaju sustav socijalne pomoći (potpuno se ili uglavnom slaže 62% ispitanika), dočim je nešto manje za tvrdnju da je kvaliteta obrazovanja lošija u školama koje pohađaju učenici Romi (25%). Ovo je u skladu s rezultatima istraživanja Pučke pravobraniteljice o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije iz 2022. godine, gdje je, između ostalog, utvrđen porast predrasuda o Romima u odnosu na 2016. godinu. Tako se s tvrdnjom da 'većina Roma živi od socijalne pomoći i ne želi raditi' složilo 55% ispitanika, naspram 48% onih koji su se s tom tvrdnjom u potpunosti i uglavnom složili u 2016. godini (Pučka pravobraniteljica 2022: 8).

Stavovi o kulturnoj različitosti i prilagodbi ispitani su tvrdnjama o kulturnoj pluralnosti i adaptaciji na tragu strategija i politika multikulturalizma i interkulturalizma te tvrdnjom o lojalnosti stranaca hrvatskom društvu. Ni u jednoj regiji ne postoji snažan podržavajući stav o doseljavanju stranaca u Hrvatsku, iako je on tek nešto blago izražen u Slavoniji te u Istri i Primorju, što dijelom korespondira s rezultatima nekih prijašnjih istraživanja (Ajduković i sur. 2019). Petnaest je godina prošlo od istraživanja iz 2009. koje je bilo pokazalo kako hrvatski građani iskazuju relativno visoke razine otpora i odbojnosti prema useljavanju imigranata (usp. Čačić-Kumpes, Gregurović i Kumpes 2012), a čini se da se isti zaključak u nekoj mjeri može primijeniti i danas. Zanimljivim se čini i nalaz da ispitanici iz Zagreba i okolice najmanje vide pozitivne aspekte doseljavanja stranaca i najmanje su skloni doseljavanju i životu u multikulturnom okruženju, baš kao i glasači Domovinskog pokreta, oni katoličke vjeroispovijesti te osobe koje se često susreću s migrantima. S druge strane, agnostici i oni koji su birači 'ljevice' u većoj mjeri uviđaju pozitivne aspekte imigracije, kao i osobe koje nikad nemaju ili rijetko imaju susrete s imigrantima.

Slični su tomu stavovi o integraciji i kulturi stranaca, gdje su dodane dvije nove tvrdnje, od kojih tvrdnja da bi strani doseljenici trebali zadržati svoju izvornu kulturu, ali i usvojiti hrvatsku kulturu ima najveće slaganje

(58%), što ukazuje na stav o poželjnosti modela integracije i kulturnog pluralizma. Istovremeno značajno veći broj građana smatra da strani doseljenici trebaju prihvatiti hrvatsku kulturu kao svoju vlastitu da bi bili prihvaćeni članovi društva (47% ispitanika). Najmanje je slaganje s tvrdnjom da bi strani doseljenici trebali zadržati svoju izvornu kulturu, ali ne bi trebali usvojiti hrvatsku kulturu, s čime se slaže tek manjina ispitanika (16%), a manje je slaganje i s tvrdnjom da ne bi smjeli javno pokazivati vjerske i kulturne običaje (oko 25% ispitanika). Ove dvije tvrdnje, ustvari, oslikavaju poziciju većinskog neprihvatanja modela separacije i samoizolacije, s obzirom na to da se s tim slaže svega četvrtina ili manje ispitanika. Više od polovice ispitanika uglavnom se ili nimalo ne slaže s tvrdnjom da bi strani doseljenici trebali odustati od svoje kulture da bi bili prihvaćeni članovi našeg društva, no istovremeno svega četvrtina ispitanika u etničkom miješanju prepoznaje vrijednost za hrvatsko društvo. Pravoslavci, agnostici i ateisti u većoj mjeri vide obogaćujuće efekte pluralizma, multietničnosti i interakcije, a ljevičari smatraju da multietničnost i kontakt domaćih sa strancima jest obogaćujuće iskustvo.

Svi ovi nalazi upućuju na zaključak da je za poticanje povjerenja javnosti prema useljenicima ključno prevladavanje otpora, zazora i neprijateljstva prema njima. To zahtijeva transparentnu komunikaciju raznih aktera o prednostima, ali i izazovima i rizicima useljavanja, zajedno s ciljanim politikama za rješavanje legitimnih zabrinutosti u vezi s raspodjelom resursa i postizanjem društvene kohezije. Dennison (2022) ukazuje na to da postoji sve veća potreba za adekvatnom komunikacijskom strategijom u kreiranju migracijske politike koja može predodrediti njen uspjeh ili neuspjeh na terenu. Pozivanje na zajednički interes, a ne na vlastiti interes; pozivanje na prilagodbu između migranata i domaćina; opisi profila migranata; pozivanje na zajedništvo; i pozivanje na empatiju dosljedno se pokazuju učinkovitima. Uglavnom su učinkoviti provjeravanje činjenica o učincima migracija i pozivanje na emocije, kao i pozivanje na identitet gdje je primjenjivo. Nasuprot tome, puko pozivanje na raznolikost dosljedno se pokazuje neučinkovitim, dok se ispravljanje informacije o stanju i broju imigranata te pozivanje na vlastiti interes uglavnom pokazuju neučinkovitim. Osim toga, smatramo da ulaganje u integracijske politike i mjere te borba protiv dezinformacija mogu pomoći u izgradnji tolerantnog okruženja i poticanju društvene kohezije u lokalnim zajednicama u kojima strani radnici, osobe pod međunarodnom zaštitom i pripadnici nacionalnih manjina žive, rade i susreću se s većinskim domaćim stanovništvom.

6. Zaključna razmatranja i preporuke

Cilj ove studije bio je analizirati i usporediti stavove hrvatskih građana prema strancima različitih profila u sinkronijskoj i dijakronijskoj perspektivi, istraživanjem longitudinalnog tipa u točkama mjerenja 2013., 2017. i 2024. Promjena pravnog, političkog i *policy* konteksta od ulaska Hrvatske u EU 2013. godine naovamo donijela je neke nove prilike i izazove za društveni, gospodarski i kulturni život zemlje. Između ulaska u EU i ulaska u šengensko područje i eurozonu, u deset godina kao država i društvo suočili smo se s brojnim strukturnim promjenama jedne pomalo zakašnjele tranzicije. Otvaranje granica, odnosno trend ubrzanog iseljavanja koji je uslijedio zatekao je državne strukture nespremnima na problem opadanja i nedostatka radne snage, čime su naročito bili pogođeni određeni sektori, a situaciju su dodatno pogoršale globalna pandemija i prirodne katastrofe (potresi i poplave) koje su pogodile Hrvatsku. Migracijski obrasci kojima su radnici iz zemalja regije tradicionalno dolazili raditi u Hrvatsku polako se mijenjaju s dolaskom novih (i poslodavcima isplativijih) radnika iz područja središnje i jugoistočne Azije. Tranzit izbjeglica i prisilnih migranata tijekom trajanja Balkanskog koridora danas je zamijenjen dolaskom ukrajinskih izbjeglica, onih vraćenih dablinskim povratcima i onih pristiglih EU programom preseljenja.

Dok je u periodu između 2013. i 2017. bio zabilježen pozitivan pomak u pojedinim segmentima u stavovima i razmišljanjima hrvatskih građana, sada je taj pomak na gotovo svim mjerenim stavkama u negativnom smjeru. Važnost vjerskog i nacionalnog identiteta ostala je na sličnoj razini, ali rastu predrasude, ksenofobija, doživljaji prijetnje i negativno vrednovanje doseljavanja i posljedica doseljavanja, a posebice prema konkretnim skupinama imigranta. Najveći strah izazivaju Arapi i muslimani, što vjerojatno prolazi iz straha konstruiranog i pojačanog medijskim diskursima i retorikom političara i dijela stručnjaka, prije negoli iz konkretnih susreta i interakcije s tim skupinama ljudi. Restriktivizacija se može uočiti i kod stavova o pravima koja bi strani doseljenici trebali imati, tj. tek se u manjoj mjeri građani slažu da strani doseljenici trebaju imati određena prava jednaka kao i građani RH. Traži se i jača regulativa dolaska stranih radnika. Također je manja otvorenost građana na skali o kulturnoj različitosti i prilagodbi (prijašnja skala multikulturalizma), tj. sada su građani u većoj mjeri zatvoreni za ideju priznavanja njihovih prava nego u prijašnjim dvama ciklusima. Generalno su zatvoreniji nešto stariji ljudi te osobe desne političke orijentacije, ali je također uočeno da je u Zagrebu i okolici – gdje je broj stranih doseljenika vjerojatno najveći – sada nešto veći strah i izraženije su pojedine predrasude prema strancima.

Nekoliko je manje očekivanih rezultata koji proizlaze iz ovog istraživa-

nja koje valja dodatno raspraviti kao zalog za buduće istraživačke teme i pristupe. U mnogim su aspektima žene izražavale blago negativnije stavove u usporedbi s muškarcima, što nije bio slučaj u dosadašnjim istraživanjima bilo na studentskoj, bilo na općoj populaciji. Za mnoge stavove ispitanici iz Zagreba i okolice iskazivali su najveće razine straha, doživljaja prijetnje, nepodržke pravima i slično, u usporedbi s ostalim regijama u Hrvatskoj, dok su prije neke druge regije, poput Dalmacije, prednjačile u rigidnosti stava (usp. Ajduković i sur. 2019). Može li se to pripisati tome da je u Zagrebu i najveći broj stranaca, pa je shodno tome i mogućnost kontakta veća, tek treba provjeriti budućim istraživanjima. No nastavno na to, možda ponajviše iznenađuje rezultat da u većini, ako ne i svim aspektima, osobe koje su imale česte ili vrlo česte susrete s imigrantima u pravilu su iskazivale negativnije stavove, a osobe koje se nisu nikad ili su se rijetko srele s migrantima imale su nešto pozitivnije stavove, iako bismo sukladno teoriji kontakta očekivali upravo obratno. To nas vraća na raspravu o tome koliko je bitna kvaliteta kontakta i susreta, prvenstveno između grupa koje se doživljavaju sličnima i jednakima po statusu, a ne samo pojavnost ili učestalost površnih kontakata nejednakih (npr. pružatelja usluge i korisnika – u taksiju, pekari, kod dostave). Tu je i pitanje zašto nedostatak stvarnog kontakta utječe na predrasudni pozitivno diskriminirajući stav kod nekih ispitanika.

Također, za daljnja istraživanja ostaje i pitanje o visokoj razini slaganja ispitanika s tvrdnjom da treba kazniti poslodavce i stanodavce koji izrabljuju migrante i stavljaju ih u nepovoljan položaj. Nije jasno proizlazi li taj stav iz intrinzičnog osjećaja pravičnosti ili mu ipak negdje drugdje treba tražiti temelj, posebice u svjetlu činjenice da stavovi o postupanju prema različitim kategorijama stranaca i stavovi o pristupu pojedinim pravima ukazuju na to da više od pola ispitanika smatra da useljenici nikad ne bi trebali imati jednaka prava (i ne sva) kao i hrvatski građani ili bi ih trebali imati tek po dobivanju hrvatskog državljanstva, što je za mnoge od njih u ovom trenutku praktički nedostižno, a nekima možda i nije dio plana ostati u RH. Naposljetku, pomalo kontradiktornim čini se i rezultat da ispitanici ne iskazuju potporu daljnjem doseljavanju stranaca, da možda žele i manje razine kontakta s njima, ali da istovremeno ne podupiru separaciju i asimilaciju onih koji su već tu kao akulturacijsku strategiju prilagodbe, nego upravo integraciju vide kao poželjan model uređenja etničkih i kulturnih različitosti, kojem su međugrupna dinamika i interkulturna interakcija sastavni dio. Ovo donekle zrcali rezultat iz istraživanja Ajduković i sur. (2019: 11) u vezi s izbjegličkom populacijom o tome da se 'povoljniji odnos građana Hrvatske prema azilantima može očekivati ako građani doživljavaju manju prijetnju od azilanata, dakle, ako razumiju da njihov dolazak ne predstavlja prijetnju postojećem identitetu i kulturi, niti

da ugrožava resurse lokalnih zajednica, ako očekuju manje negativnih promjena u svojim zajednicama povodom dolaska azilanata, (...) i ako vjeruju da je integracija prikladna akulturacijska strategija u Hrvatskoj'.

Hrvatsko se društvo mijenja. Susreće se sa značajnijim i puno vidljivijim dolaskom stranaca koji pristižu iz udaljenih krajeva svijeta te se suočava s izazovima suživota i integracije stranih doseljenika. Za uspješnu prilagodbu i eventualnu transformaciju našeg društva bit će potrebno razviti kvalitetne i provedive integracijske politike te informirati, educirati i senzibilizirati građane, kao dio pripreme za kvalitetan, smislen kontakt i susret, koji će neminovno uslijediti prije ili kasnije. Stoga u prvom redu treba osmisliti i implementirati na dokazima utemeljene migracijske, azilne i integracijske javne politike dizajnirane na temelju istraživačkih rezultata i preporuka. U području obrazovanja treba u osnovne i srednje škole uvesti sadržaje interkulturnog obrazovanja koje domaćim učenicima predstavlja teme različitosti, jednakosti, ljudskih i manjinskih prava, idealno kroz predmet građanskog odgoja i obrazovanja. Nadalje, treba provoditi kampanje na lokalnoj i nacionalnoj razini u svrhu informiranja i senzibilizacije javnosti o prisustvu, pravima, obvezama i perspektivama migranata i manjina u Hrvatskoj te raditi s medijima i drugim sukreatorima javnog mnijenja na sustavnom praćenju ovih tema i promoviranju uspješnih modela i primjera uključivanja migranata u društvene, gospodarske, kulturne i političke procese ove zemlje. Uz to, treba jačati programe integracije putem intersektorskih suradnji i socijalnog partnerstva zajedno s drugim dionicima sustava integracije te jačati institucije koje rade na promociji i zaštiti prava pojedinih manjinskih skupina. Konačno, nužno je adekvatnije financirati rad udruga koje rade integracijske aktivnosti i pružaju podršku samim migrantima i manjinama te rade na senzibilizaciji domaće javnosti u lokalnim zajednicama, ali i financijski, administrativno, savjetodavno i menadžerski podržati rad udruga koje su osnovale i vode osobe manjinskog i migrantskog porijekla odnosno udruga koje njih kao korisnike ali i kao partnere uključuju u svoje programe.

7. Bibliografija

- Ajduković, D., Čorkalo Biruški, D., Gregurović, M., Matić Bojić, J. i Župarić-Iljić, D. (2019). *Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.
- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley Publishing.
- Baričević, V. i Koska, V. (2017). *Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
- Bell, D.A., Strabac, Z. i Valenta, M. (2022). The importance of skin colour in central Eastern Europe: A comparative analysis of racist attitudes in Hungary, Poland and the Czech Republic. *Central and Eastern European Migration Review* 11(1): 5–25.
- Bogardus, E. S. (1933). A social distance scale. *Sociology & Social Research*, 17, 265–271.
- Brčić Kuljiš, M., Popović, T., Relja, R. i Lunić, A. (2020). *Granice: stavovi studenata Sveučilišta u Splitu o imigracijama, imigrantima i izbjeglicama*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Burić, I. (2024). *Sociologija hrvatskog društva: Procesi i strukture u suvremenom hrvatskom društvu*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Butković, Samardžija, V. & Rukavina, I. (2020). *Strani radnici u Hrvatskoj: izazovi i mogućnosti za gospodarski i društveni razvoj*. Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose.
- CMS (2013). *Istraživački izvještaj. Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
- CMS (2017). *Istraživački izvještaj. Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj u 2017*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
- Čačić-Kumpes, J., Gregurović, S. & Kumpes, J. (2012). Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 42(3): 305–336.
- Čehulić, M. i Zrinščak, S. (2023). Imigranti kao prijetnja. Socijalna distanca i percepcija prijetnje u starim i novim demokracijama Europske unije. U: J. Baloban, K. Nikodem, S. Migles i S. Zrinščak (ur.), *Promjene vrijednosnog sustava u demokratskoj Hrvatskoj*. Zagreb: Katolički bogoslovni fakultet Sve-

učilišta u Zagrebu, Kršćanska sadašnjost, str. 317–349.

De Coninck, D. (2020). Migrant categorizations and European public opinion: diverging attitudes towards immigrants and refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46 (9): 1667–1686.

Dennison, J. (2022). A review of experimental evidence of how communication affects attitudes to immigration. *Comparative Migration Studies*, (10):35.

Dekeyser, E. i Freedman, M. (2023). Elections, Party Rhetoric, and Public Attitudes Toward Immigration in Europe. *Political Behavior* (45): 197–209.

Dražanová, L. i Gonnot, J. (2024). Attitudes toward immigration in Europe: Cross-regional differences. *Open Research Europe* (3):66 Last updated: 13 NOV 2024

Dražanová, L., Gonnot, J., Heidland, T. i Krüger, F. (2024). Which individual-level factors explain public attitudes toward immigration? a meta-analysis. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(2): 317–340.

ESS – European Social Survey (2018). *The Past, Present and Future of European Welfare Attitudes: Topline Results from Round 8 of the European Social Survey*. ESS Topline Results Series 8 Issue

<https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/TL8-Welfare-English.pdf> (pristupljeno 13.10.2024.).

Eurobarometer (2024). *STANDARD EUROBAROMETER 101 - Public opinion in the European Union*, EUROBAROMETER REPORT, April - May 2024, <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=92698> (pristupljeno 25.10.2024.).

Fila, F. (2024). *Perception of the European Union in the context of the migration crisis – a comparative study of the Czech Republic and Croatia*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (doktorski rad).

Gregurović, M., Kutu, S. i Župarić-Ilić, D. (2016). Attitudes towards immigrant workers and asylum seekers in Eastern Croatia: dimensions, determinants and differences. *Migracijske i etničke teme*, 32(1): 91–122.

Gregurović, M. (2023). Stavovi prema tražiteljima azila i izbjeglicama u Hrvatskoj: pregled istraživanja u razdoblju 2005.–2020. U: S. Gregurović i S. Klempić Bogadi (ur.), *Neminovnost ili izbor? Povijesni i suvremeni aspekti migracija u Hrvatskoj*. Zagreb: Jesenski i Turk, Institut za migracije i narodnosti, str. 127–148.

Gregurović, S.; Gregurović, M.; Klempić Bogadi, S.; Podgorelec, S. i Kutu, S. (2024). Radne migracije na rubu Europe: dolazak stranih radnika u Hrvatsku. U: S. Klempić Bogadi, S. Gregurović i D. Mlinarić (ur.), *Migracije na rubu Europe: trendovi, politike i izazovi*. Zagreb: Institut za istraživanje migracija, str. 191–205.

Hameršak, M.; Hess, S.; Speer, M. i Mitrović, M. S. (2020). The forging of the Balkan route. Contextualizing the border regime in the EU periphery. *Movements. Journal for critical migration and border regime studies*, 5(1).

Kalebić Maglica, B., Anić, P., Horvat, M. (2018). Odrednice stavova osmogodišnje djece i njihovih roditelja prema Romima. *Život i škola* 64(2): 41–50.

Kiralj, J. (2022). *Uloga doživljaja međugrupne prijetnje u sociopsihološkoj integraciji izbjeglica i zajednice primatelja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (doktorski rad).

Klasnić, K. i Rukavina, I. (2013). Mišljenja građana o pripadnicima različitih naroda i vjera. U I. Cifrić, T. Trako Poljak i K. Klasnić (ur.), *Hrvatski identitet u promjeni? Relacijski identiteti 2*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta.

Kumpes, J. (2019). Religioznost i stavovi prema imigrantima u Hr-

vatskoj. *Migracijske i etničke teme*, 34(3): 275–320.

Leykin, I. i Gorodzeisky, A. (2024). Is Anti-Immigrant Sentiment Owned by the Political Right? *Sociology*, 58(1): 3–22.

Löw, A., Puzić, S. i Matić Bojić, J. (2022). Anti-immigrant prejudice in a post-socialist context: the role of identity-based explanations. *Ethnic and Racial Studies*, 45 (1): 113-132.

Medlobi, M. i Čepo, D. (2018). Stavovi korisnika društvenih mreža o izbjeglicama i tražiteljima azila: post festum tzv. izbjegličke krize. *Političke perspektive*, 8 (1-2): 41–69.

Međimurec, P., Mustač, D. i Čipin, I. (2024) Stavovi o imigrantima i imigraciji u Hrvatskoj. U: S. Klempić Bogadi, S. Gregurović i D. Mlinarić (ur.), *Migracije na rubu Europe: trendovi, politike i izazovi*. Zagreb: Institut za istraživanje migracija, str. 177–190.

Mesić, M. i Bagić, D. (2011). Stavovi hrvatskih građana prema kulturnim različitostima. *Migracijske i etničke teme*, 27 (1): 7–38.

Mrakovčić, M. i Gregurović, M. (2020). Neprijatelj pred vratima? Ili kako studenti prava iz četiriju najvećih hrvatskih gradova doživljavaju azilante i migrante s Bliskog istoka. *Sociologija i prostor*, 58(3): 291–328.

- Pavelić, A. i Čačić-Kumpes, J. (2015). Islam, islamofobija i Zapad: suprotstavljeni pogledi i društvena stvarnost. *Migracijske i etničke teme*, 31(3): 407–427.
- OECD (2024). *International Migration Outlook 2024*, Paris, OECD Publishing.
- Penninx, R. (2007). Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges, *Migracijske i etničke teme*, 23(1–2): 7–33.
- Pučka pravobraniteljica (2022). *Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2022.*, Zagreb: Pučki pravobranitelj i Centar za mirovne studije <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmdl=15351&refresh=6747449a08e8f1732723866> (pristupljeno 2.11.2024.).
- Popović, H., Kardov, K. i Župarić-Iljić, D. (2022). *Medijske reprezentacije migracija: Diskurzivne konstrukcije migranata, izbjeglica i tražitelja azila u hrvatskim medijima*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.
- Roksandić, S., Mamić, K. i Mikac, R. (2021). Migration in the Time of COVID-19. *Frontier in human dynamics*, 3(595189).
- Stephan, W. G., Ybarra, O. i Bachman, G. (1999). Prejudice toward immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 29 (11): 2221–2237.
- Strabac, Z., Valenta, M. i Bell, D. A. (2024) Public attitudes towards immigrants: A curious case of Croatia. *International Migration*, 2024 (00): 1–15.

Posebno se veliki doprinos [istraživanja] očituje u longitudinalnom pristupu koji omogućuje praćenje promjena u stavovima prema nekim skupinama u razdoblju dužem od deset godina te u detaljnom razlaganju kontekstualnog okvira provedenih studija čiji se učinak potencijalno odrazio i na dobivene rezultate. Rezultati ove studije trebaju se čitati i kao svojevrsno upozorenje na sve nepovoljniju društvenu klimu po pitanjima migracija na koju treba što hitnije i što adekvatnije reagirati kako bi se informiralo i senzibiliziralo hrvatske građane te stvorilo temelje uspješne integracije različitih skupina migranata u Hrvatskoj i očuvalo društvenu koheziju.

dr. sc. Margareta Gregurović
Institut za istraživanje migracija, Zagreb

Studija nudi nove i svježije rezultate, otvara pojedina nova pitanja, dok dosljedno nastavlja prvenstveno istovjetna istraživanja iz 2013. i 2017., ali pridonosi i istraživačkim pitanjima drugih autora, po temi je osobito aktualna, a metode su adekvatne. Empirijsko istraživanje i dobiveni rezultati nude potencijal za daljnja istraživanja na temu stavova javnosti spram tradicionalno prisutnih nacionalnih manjina, kao i spram različitih skupina stranaca, tj. novih useljenika u hrvatskom društvu, a jednako tako ova studija doprinosi longitudinalnim istraživanjima sličnih društvenih pojava u Hrvatskoj koja generalno nedostaju.

izv. prof. dr. sc. Anton Vukelić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu